

ЗМІСТ

Держава і освіта

Віртуальний полілог. Духовність нації й позиція керівника школи
Галина Шевченко. Духовність особистості в контексті сучасного світорозуміння 4

Духовний розвиток особистості в поглядах учасників міжнародної наукової конференції..... 5

Олександр Проказа. Педагогічні роздуми про «мирне співіснування» науки і релігії 10

Віталій Ульшин. Виховання духовності – глобальна проблема людства. 14

Отець Павел. Духовний розвиток людини – це свята справа 21

Борис Коротяєв. Якою має бути сучасна педагогіка 22

Ольга Виговська. Духовна сутність школи: особистісний вимір 25

Різномисліє при єдинодуш'ї: збережімо свою конфесійну незаангажованість. – Інтерв'ю головного редактора журналу Ольги Виговської зі Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом..... 32

Виставка – презентація «Освіта України» 36

Інноваційна школа

Реформуємо школу
Ольга Виговська. У чому сила севастопольської школи 38

Раїса Семенова. На шляху створення єдиної інформаційно-освітньої системи 40

Марія Лапенюк. Кадрові питання та шляхи їх вирішення 47

Людмила Олексієва. Білілінгвальна освіта – крок до інтеграції в європейський освітній простір 50

Валентина Мустафіна. Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу у гімназії 54

Вріз. Звітують кафедри гімназії: «Школа власних відкриттів» – програми захисту творчих робіт учнів 59

Світлана Бойко. Реформування школи починається з бібліотеки 60

Круглий стіл. Розбудовуємо українську школу в російськомовному середовищі: виховання патріотів 65

Управління школою

Історія – вчителька життя: яка школа, така й держава
Ігор Ветров, Олександр Потильчак. Професійне навчання і підготовка трудових резервів в Україні в роки німецько-фашистської окупації 72

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Свідectво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

**ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК**

Постанова Президії

БАКУ

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року

Голова Редакційної ради
Василь КРЕМЕНЬ

Головний редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Літературна редакція
та коректура:
Олег БАКУН
Юлія КРИЦЬКА
Валерій ФЕДОРЕНКО

Верстка
Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент
Наталія БОЙКО

Адреса редакції

01033, Київ-33, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Тел.: 8 (044) 244-09-09
E-mail: director@oldbank.com

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© «Директор школи, ліцею, гімназії», 2003

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
«ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Члени Редакційної ради

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Марія **БАРНА**
Іван **БЕХ**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Борис **ГАДЗЕЦЬКИЙ**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Лідія **ДАНИЛЕНКО**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Володимир **ДОВГОПОЛИЙ**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Олександр **ДУСАВИЦЬКИЙ**
Ольга **ЗАЙЧЕНКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗИОН**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Василь **МАДЗИГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАНИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Григорій **НАУМЕНКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Оксана **ПЕЧУРА**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Юрій **ТРОФІМОВ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Дослідження. Досвід. Впровадження.

Анатолій Сологуб. Особистий щоденник як засіб самотворення учня.....78
Шлях директора до науки або чим може допомогти директору освітянська виставка. – Інтерв'ю з директором технічного ліцею Миколою Наказним...83
Іван Жерносек. Колегіуми в системі освіти України...84
Наші ювіляри89

Підготовка управлінських кадрів

Ігор Жерноклєєв. Шляхи євроінтеграції у підготовці директорів середніх загальноосвітніх шкіл України.....90
Надія Білик. Дидактичний модуль як організаційно-процесуальні умови процесу навчання94
Лідія Ніколенко. Інтеграція змісту навчання в системі післядипломної педагогічної освіти100
Галина Єльнікова. Розвиток управлінських функцій керівника.....104
Лілія Донська. Проти течії ріки, де ти керманічем на човні.....109

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 3 від 29.10.2004 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ «ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ»

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису «Директор школи, ліцею, гімназії» (ніде раніше не друківані і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць.

2. Редакція лишає за собою право скорочувати, редагувати статті, а також вносити зміни в назву.

3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.

4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на дискетах 3,5”.

Електронна пошта редакції: director@oldbank.com
Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116; 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6

5. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.

6. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжується авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), стислою анотацією.

Повний або частковий передрук матеріалів журналу «Директор школи, ліцею, гімназії» можливий лише за письмової згоди редакції.

Підписано до друку 17.10.2004. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 7,5 умов. друк. арк. Наклад 4500

Передвидавнича підготовка:
Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.
Друк: Акціонерне товариство «Книга». Зам. 4-21.

ДЕРЖАВА

І ОСВІТА

*“Педагогіка – це наука
про спасіння людства”*

І.Кант

*Що ми, освітяни, можемо
протиставити агресивній навалі
низькопробної чужинської культури?
За допомогою яких засобів здійснювати
духовне виховання молоді? – на ці й інші
запитання відповідають учасники
конференції, яку проведено першим в
Україні Інститутом розвитку людини –
сьогорічним ювіляром*

Держава
і освіта

ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СВІТОРОЗУМІННЯ

“Ми, освітяни, носії національної культури й духовності, маємо нести дітям найвищі здобутки українського духу, нашого творчого генія, наповнювати їхні серця національними цінностями й ідеалами, і тоді в цих серцях не знайдеться місця для всього того непотребу, який агресивно й послідовно намагаються туди втиснути нині сили зла.

Нам слід більше, потужніше акцентувати проблему духовного розвитку особистості, засвоєння духовно-моральних цінностей”, – так висловила квінтесенцію міжнародної наукової конференції “Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика” Галина ШЕВЧЕНКО, її ініціатор й організатор.

Пропонуємо Вам, шановний читачу, ознайомитися з виступами та думками учасників конференції, що відбулася у червні цього року в м. Луганську.

Галина ШЕВЧЕНКО

Директор Інституту духовного розвитку, завідувачка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Проблеми духовного розвитку особистості, духовності значно актуалізувалися в наш час – період радикальних змін у житті суспільства. Багаторічне відчуження людини від

справжніх духовних цінностей, від віри привело до багатьох кризових явищ, пов'язаних із занепадом духовно-моральних ідеалів, посилення зла і насильства, відвертого пропагування спотвореного образу – героя і його “щастя” – зневаження всіх норм моралі. Девальвація духовних цінностей значно вплинула на посилення тенденції зростання жорстокого індивідуалізму, прагматизму, зверхнього ставлення до інших та приниження їхньої людської гідності, зневаги до рідної культури та історико-

культурних традицій. Все це загострює проблеми виховання Людини, людської Людськості, Духовності. Саме наш час повинен стати Воскресінням Духовності, Світлості Душі. Питання духовності пов'язані з вічним пошуком найвищого сенсу життя, зміною та піднесенням свідомості Людини.

Суттєвою особливістю входження людства в нове тисячоліття є прагнення отримати нові знання про природу людини, Космос, Життя. Природні катаклізми, порушення екологічного балансу Землі, соціальні вибухи, війни, підвищена агресивність, ненависть, зло, падіння моралі – ці тривожні ознаки нашого часу значно активізують пошуки вчених у спасінні цивілізації, Планети. Все більшу увагу науковців привертає проблема виховання

громадянина світу (Д.С. Лихачов), планетарного мислення, планетарної свідомості, міжнародного виховання, духовності суспільства і особистості. Цілком ясно, що потрібно сконцентрувати енергію будівництва, а не руйнування. Для розуміння сутності духовності особистості слід звернутися до знань сучасної науки про людину та свідомість.

Е. Фромм підкреслював наявність в людській істоті двох конфліктних світів: тваринного та духовного, тіла та душі, янгола і звіра. В.С. Соловйов підкреслював наявність сутнісної субстанції реальності для людини на нашій Землі — „загальнолюдську людськість”.

Екзистенціалісти і, особливо А. Камю, пов'язували „справжнє людське існування” з повнотою переживання власного життя, з пошуками і виявами унікальної самостійності особистості через боротьбу, любов, страждання, падіння в думці, творчість, радість самореалізації. Людина розглядається і як форма існування життя, у якій творча потенціальність емоції не обмежується відповідно до мінливих стимулів середовища, а як свідомий творець цінностей. Дейн Радьяр, порушуючи глобальні проблеми еволюції людства, планетаризації свідомості на основі аналізу сучасних філософських концепцій про людину подав образи нового типу людини (створені філософами і художниками). Він уявляє людину майбутнього як Людину

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ПОГЛЯДАХ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Ольги Виговської¹, Олександра Данилюка², Бориса Коротяєва³, Наталії Миропільської⁴, Бориса Нагорного⁵, Володимира Носова⁶, Олексія Омельченка⁷, Петра Плотнікова⁸, Олександра Прокази⁹, Володимира Просіна¹⁰, Олександра Семайша¹¹, Георгія Філіпчука¹², отця Павла¹³

Духовність — це сила, одержана людиною від Бога. Спрямованість цієї сили може бути різною. Культура традиційного типу вважає головним елементом долучення до високих творчих набутоків, збереження традицій, відродження національних цінностей. Але нині не можна обмежуватися цим підходом, **слід доповнити визначення духовності як сили, що йде від Бога, ще одним суттєвим моментом: ця сила потрібна не тільки для долучення до культурних надбань, а й для творення нової культури.**

Головна проблема сучасної освіти — виховання людини культури. Процес переструктурування сучасної культури приводить до розуміння, що людина культури — це та людина, яка творить культуру і себе в ній, яка сама закладає підвалини свого життя.

Поєднання культурних традицій України і

¹Головний редактор журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент.

²Проректор Ростовського педагогічного університету, вчений секретар Південного відділення РАО.

³Професор Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.

⁴Завідувачка лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання АПН України.

⁵Декан факультету соціології, журналістики та мовознавства Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.

(Продовження на с. 6-9)

На фото: роботу конференції освячує Архієпископ Луганський і Старобільський Йоанікій

(Продовження, початок на с. 5)

світу допоможе вирішити головне завдання сучасної освіти – виховання людини-творця, виховання духовної людини.

Поміркуймо над одним афоризмом: "Людина досягла рівня, щоб знати відповідь на всі свої загадки". Але що ж означає – „знати“? На жаль, ми так і не можемо доладно це пояснити.

Щоб засвоїти знання, треба їх поглинати з апетитом. Чому ж ми, коли починаємо заняття, не бажаємо задовляти „Смачного!“, не створюємо атмосфери задоволення в очікуванні майбутнього поглинання знань, не створюємо сприятливих психолого-педагогічних умов? Тільки тоді будуть присутні на уроці радість навчання і радість пізнання!

Ще за п'ять століть до початку відліку часу один мудрець застерігав: "Навчання без роздумів шкідливе, а роздуми без навчання – небезпечні". Отже, потрібне навчання з роздумами!

Учень, який учиться без бажання, – це птаха без крил. Птасі крила дані для лету; зносячись до небес, вона вражає красою, а безкрила пташина – жалюгідне видовище. Працюймо так, щоб учні наші не ставали такими безкрилими птахами!

Мету сучасної шкільної освіти ми визначаємо дуже привабно – виховати високодуховну, багатогранну особистість. Але чи зможемо це зробити в умовах того „дикого ринку“, який в'їдається в наші душі, руйнує їх, загарбав ЗМІ,

Розквіту, „гностичну Людину“; індійський філософ Шрі Ауробіндо – Людину одухотвореного буття, що перебуває у згоді з трансцендентальними енергіями Всесвіту; Тейяр де Шарден – образ Гомо Прогресивус; Чарльз Морріс – Майтричну Людину (Будда майбутнього світового порядку) та інші. Нова філософія прагне інтегрувати знання про цінності світу, людську гармонію, про глобальну Людину, розглянути планетаризацію свідомості як глобальну проблему еволюційної спіралі людства. Істотною ознакою всіх типів людини є духовність. Духовність особистості органічно пов'язана зі свідомістю. Основною категорією сфери духу філософи розглядають саме свідомість.

Аналіз сучасних наукових досліджень у галузі духовної культури дає нам підстави стверджувати: проблема духовності, духовного світу людини, духовної культури міститься в епіцентрі всіх гуманітарних наук. Але рівень її дослідженості все ще низький, бо цілі галузі знань до недавнього часу відкидалися. Але стає все більш очевидним, що саме принцип інтеграції єдиної цілісності може дати нам картину духовного світу особистості.

Духовність, духовна культура сьогодні повинні осмислюватись на найвищих рівнях знань про Космос, Всесвіт, Людство.

Аксіоматично, що тільки людина є носієм духовності. Тому, звертаючись до духовності, наука змушена

Г. Шевченко

О. Омельченко

О. Данилюк Б. Дяченко О. Виговська

⁶Ректор Донецького інституту управління.

⁷Начальник головного управління освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації.

⁸Доцент кафедри педагогіки Донецького національного університету.

⁹Доцент кафедри фізики Луганського національного педуніверситету ім. Т.Шевченка.

¹⁰Заступник голови облдержадміністрації.

¹¹Професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

¹²Дійсний член АПН України (з його виступом знайомтеся у нашому журналі – 2004. – №4. – С.11).

¹³Доктор богослів'я.

аналізувати сутність людини (“людина – це істота, яка має фізичну оболонку, душу і дух”), внутрішній світ як відбиття особистісної сутності, свідомість, світогляд, образ, життя, здатність не тільки мислити, а відчувати світ, простір, у якому виростає людина і обирає сенс свого буття на Землі.

В останні роки глибокому перегляду і переосмисленню підлягають не тільки гіпотези походження людини і виникнення життя на нашій планеті, але й джерела знань, засоби їх добування. Йде пошук духовних витоків земних цивілізацій минулого, їхніх наукових надбань, які можуть допомогти вийти із кризи сучасної цивілізації – грошово-речової, технократичної за своєю спрямованістю. Бентежить думку науковців сьогодні сміливе передбачення здатності проникнення в таємниці мудрості віків, коли люди “першоджерел” мали можливість користуватися всією інформаційною базою даних, яка панувала у Всесвіті. На будь-яке запитання могла приходити в підсвідомість відповідь. Люди ці були мислителями, найпотужнішими інтелектуалами, які своє призначення вбачали в удосконаленні Землі, були богоподібні.

Бог – міжпланетний розум, інтелект, комплекс інформаційно-енергетичних потоків, розпорощених у Всесвіті і на Землі, в кожній людині.

Вчені задавались питанням здавна: що сприяє вдосконаленню людини, що робить її гармонійною, прекрасною в думках, почуттях і вчинках? М.Бердяєв, наприклад, вважав таким перетворюючим джерелом культуру: “Всяка культура є культура ... духу; всяка культура має духовну основу – вона є продукт творчої роботи духу над природними стихіями”. Мова йде про одухотворену культуру, про дух, духовність. Дух – животворяща сила життя не тільки як хіміко-біологічного, фізіологічного та психічного процесів, але й як духовно-матеріальної субстанції, яка

(Продовження, початок на с. 5)

охоплює все більше школу, освіту в цілому.

Восени минулого року на з’їзді рекламистів України порушувалося питання про забезпечення людини від згубного впливу інформаційних носіїв. Як приклад аналізувалося застосування з рекламною метою активних екранів по всій території країни: у велелюдних місцях на екран проєктується певна інформація, яка одразу ж зникає, що унеможливорює відстеження джерела її надходження. Цей приклад – не просто ілюстрація потенційної небезпеки інформації, я це назвав би символом державної байдужості й безвідповідальності щодо захисту людей від небезпечної інформаційної навали, школу від якої ми поки що й не усвідомлюємо. Держава має розробити систему ефективного контролю за діяльністю ЗМІ, тоді й результативність освітянської діяльності буде значно вищою.

Нам слід більше приділяти уваги формуванню у підлітків стійкості до негативного впливу іззовні – від соціального середовища, ЗМІ, масової культури, а також створювати сприятливі умови для духовного зростання молоді. Держава має розробити й утілювати комплексну програму профілактичних та інформативних заходів щодо наркотичної та алкогольної залежності, суїцидальної поведінки молоді, руйнівного впливу на психіку й організм людини стресових станів та ін.

Усе залежить від волі державного проводу – чи він створює умови для піднесення людини до верховіть духу, чи сприяє зануренню її у вигрібну яму. Коли аналізуємо діяльність сучасних наших ЗМІ, переконуємося, що ледь чи не

Г.Філіпчук

Б.Нагорний

Б.Корот'єв

(Продовження, початок на с. 5)

вся інформаційна система нашої країни працює на прищеплення людини гріха, розпусності, бруталності, безкультурності. Державна влада має силовими методами спинити потік нечистот, що ллється на людей із ЗМІ, стати на сторожі моралі й духовності! Сама ж школа, ясна річ, подолати цю проблему не зможе.

Гадаю, слухним буде порівняння інформаційної політики держави в радянські часи й нині. Раніше радіо, телебачення, періодика були насичені духовним матеріалом, який мав позитивний вплив на людей, виховував найкращі почування в них, ушляхетнював їхні душі. Музика, театр, образотворче мистецтво, художнє слово... Все це замінила злива бруду, цинізму, розпусти, варварства, яка неконтрольовано вливається в душу і свідомість людини, особливо ж молодой. Невже такою і має бути позиція держави в галузі інформаційної політики? Ні! Громадськість має рішуче виборювати своє право на захист інформаційного середовища від бруду, від сміття, від гидкого непотребу. Певна річ, уся діяльність школи буде нівелюватися цією бездуховною й аморальною інформаційною агресією. Отже, це питання потребує державного втручання.

В.Ульшин О.Семашко

В.Просін Г.Філіпчук

Н.Миропільська

В.Носов

“Перед тим, як щось робити, спершу подумай – як це вплине на сім наступних поколінь”. Ми мусимо пам'ятати це правило, коли мова йде про дітей, і тоді будемо благородними державними мужами, чесними науковцями.

Ми володіємо достатнім потенціалом, щоб вдатися до розумного підходу з точки зору мовної, літературної освіти, яка сьогодні має бути консолідуючим фактором. ... *аби* таким чином **формувався покоління нової культури**, толерантне, на-

вміщує в собі Любов, усвідомленість, ширість, чистоту помислів і світлість почуттів. Розмірковуючи в такому напрямі, слід наголосити, що культура відбиває (або несе в собі) найбільш характерні ознаки певної цивілізації, а значить, і відповідні “контури духовності” (С. Кримський). Так, саме контури. Відомо, яка існує розбіжність між культурою і цивілізацією. Адже в рамках однієї цивілізації існує безліч метакультур і субкультур, які тримають або руйнують планку справжньої духовності і все ж таки зберігають її контури.

У сучасній літературі стверджується думка про те, що людина на всіх планах буття має здібності творити теперішнє і майбутнє своїми мислеформами, мислеобразами, які матеріалізуються в дійсності. Людина проживає ніби не одне, а паралельно два життя: матеріальне і духовне. Духовне життя породжує духовність як властивість особистості робити вільний вибір серед ієрархії цінностей (матеріальних і духовних), який у свою чергу зумовлює свободу орієнтацій на ідеал, сенс побудови власного життя.

Близькою нашому розумінню духовності є думка С. Кримського, який розглядає її як безперервний процес трансформування універсуму зовнішнього буття у внутрішній світ особистості на етнічній основі, здатність створювати той внутрішній світ, завдяки якому реалізується

ся самототожність людини. Духовність приводить до своєрідної смислової космогонії поєднання образу світу з моральними основами особистості.

Існує надзвичайно багато визначень духовності. Духовність без Людини, без Особистості не існує. Духовність і пов'язані з нею моральність, піднесеність, ідеальність завжди особистісні. Представник релігійної філософії В. Соловйов розумів під духовністю соромливий, милосердя, благоговіння перед добром. Значить, духовність – те, що не можна взяти до рук. “Неоречевлене”, невідчутне. Духовність є відбиттям гармонії душі, її натхненної роботи в ім'я Світла і Добра, Миру і Радості, великої Мудрості. Духовність – внутрішня сила особистості, постійна змінюваність у бік удосконалення власних слабкостей і недоліків. Духовність – це зміна людського як виду життя в просторі, часі та об'ємі. Можна уявити, що первісний рівень свідомості людини не відповідав рівню реалізації заданої Космосом програми духовного становлення особистості, тому планетаризація свідомості виступає як домінуючий фактор розвитку цивілізації.

Отже, духовність особистості вміщує в собі гармонію, красу світу, моральні імперативи, єдність думок і почуттів. Особистість як монадне утворення залежно від рівня духовності здатна репрезентувати Всесвіт, цивілізацію, національну культуру.

Духовна культура людства несе в собі весь багатовіковий досвід цивілізації: запас знань про Космос, Бога, досвід обміну інформацією, космопланетарної взаємодії. Критерієм духовності особистості є „піднесеність”.

Таким чином, осмислення суті духовності особистості розкриває нові горизонти проникнення у таємниці світорозуміння. Власне духовність сама по собі є способом світорозуміння.

(Закінчення, початок на с. 5)

лаштоване на діалог культур, яке б у майбутньому стало сильною політичною українською нацією.

У вітальному слові до учасників конференції ректор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, сказав: “...Університет несе моральну відповідальність за тих, хто в ньому вчиться і працює, і тим самим є відповідальним перед своєю країною.”

Візитка Університету

Олександр Голубенко, ректор, член-кореспондент АПН України, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

Наш багатопрофільний вищий навчальний заклад має давні традиції, пройшов славетний історичний шлях:

- У 1920 році в Луганську на базі паровозобудівного заводу було створено перший вищий навчальний заклад у Донбасі з підготовки кадрів для машинобудівних підприємств.

Сьогодні він всесвітньо відомий як Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля.

- У роки Великої Вітчизняної війни Інститут, евакуйований до м. Омська, став базою для створення нині широко відомого Омського державного технічного університету.

- 13 листопада 2001 року університету присвоєно ім'я Володимира Даля.

- Віднині у складі університету – перший в Україні Інститут духовного розвитку людини, який у жовтні цього року відсвяткував свій 5-річний ювілей.

Директор школи, ліцею, гімназії № 5/2004

Держава
і освіта

ПЕДАГОГІЧНІ РОЗДУМИ ПРО “МИРНЕ СПІВІСНУВАННЯ” НАУКИ І РЕЛІГІЇ

*Я кличу: Господи, пошли нам повінь,
Щоб залила суху Сахару душ...*

Юрій Клен

Журнал „Директор школи, ліцею, гімназії” на своїх сторінках започаткував розгляд дуже важливої і надзвичайно актуальної проблеми: „Духовність народу і українська школа: фактори творення духовності” (2004. — №1. — С.4-28).

Дійсно, суспільно-політична, економічна і релігійна ситуації суттєво змінились, змінилась і школа ціннісно-смыслових пріоритетів у зв'язку зі зміною панівної ідеології, а вчитель залишився майже „сам на сам” з цими складними проблемами. Спроба журналу допомогти вчителю — благородна справа.

Духовна культура суспільства великою мірою і перш за все детермінується духовною культурою вчителя, який є довіреною особою і повноправним представником суспільства і держави в системі освіти.

Духовна культура суспільства — це узагальнена суспільна свідомість, яка зберігає в загальнолюдській пам'яті випробувані віками загальнолюдські цінності. Духовна культура окремої

людини — це наявність різноманітних відбитків дійсності в одиничній особистісній свідомості. У духовній культурі вчителя має бути своєрідне синкретичне поєднання (а не еkleктичне змішування) знань, моральності і почуттів, яке досягається свідомими цілеспрямованими вольовими зусиллями.

Наука — це одна з форм суспільної свідомості, а навчальний предмет є її педагогічним еквівалентом. Це тільки частина знань про навколишній світ, але це дуже важлива частина, яка є складовою духовної культури людства, а тому наукові знання — загальнолюдська цінність.

Останнім часом має місце „релігійний ренесанс”, а тому доречним є зіставлення наукового (навчального) знання з релігійним. Ми досить глибоко досліджували проблему і результатами маємо намір поділитися на сторінках найпопулярнішого журналу для керівників освіти.

Над проблемою спеціфіки наукового знання у порівнянні з релігійним розмірковували і висловлювали свої думки Й. Гете,

**Олександр
ПРОКАЗА**

Доцент кафедри фізики, почесний професор Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти

Д. Локк, Д. Толанд, Д. Гартлі, Д. Пристлі, П. Бейль, К. Гельвешій, Г. Лессинг, І. Кант, Г. Гегель, В. Розанов, М. Бердяєв та інші.

Так, наприклад, згідно з М. Бердяєвим, наукове знання – це таке знання, для досягнення якого людина використовує матеріали дослідів та закони логіки (2).

Релігійне знання, згідно з Бердяєвим, принципово відрізняється тим, що воно нізвідкіля не може бути введеним. Воно досягається шляхом миттєвого внутрішнього прозріння, як надіслане „згори”. Якби існування Бога можна було довести, тоді релігія стала б підпорядкованою науці, оскільки релігійні знання перетворилися б у такі, що виводяться і доводяться, тобто в наукові.

На перший погляд здається, що М. Бердяєву повністю випало на долю „розмежувати” науку і релігію, акцентувавши увагу на специфіці наукового і релігійного знання. Проте проблема ця є досить складною. Справа у тім, що математик Курт Гедель довів можливість існування в науці істинного, але невідомого знання. До того ж, загальноновизнаним є те, що творчій людині, яка займається науковими пошуками, інколи „зне-нацька” вдається осягнути істину у вигляді прозріння, що ставить під сумнів існування чіткої „бердяєвської межі”. Істину вчений може інтуїтивно „угледіти” до того, як побудує шлях до неї у вигляді доказів (3, 129-175).

Розуміння мети пізнання світу, завдань науки і релігії, сутності знання і його ролі у суспільстві весь час змінювалось. Античні мислителі розцінювали знання як результат споглядання зовнішнього світу, результат дискусій на теми буття, як один із проявів мудрості людини, як елемент її духовної внутрішньої досконалості. У ті часи знання було єдиним, питання про розмежування наукового і релігійного знання навіть не виникало.

Наука і релігія були єдиним, нероздільним цілим. Творці античної науки були релігійними мислителя-

ми. Об'єднання піфагорійців – релігійний орден. Аристотель – батько наукового природознавства – сформулював релігійно-філософські принципи, які потім увійшли у християнське мислення. На початку середніх віків церква була єдиним культурним середовищем, де зберігалися зернятка античної науки. Такі мислителі, як Василь Великий, Августин Блаженний, Фома Аквінат, надавали великого значення природознавству і намагалися глибоко вивчати природу. Чернець Роджер Бекон зробив великий внесок у розвиток середньовічної науки, але ж був богословом. У нехристиянському світі арабські богослови вивчали Аристотеля, розвивали астрономію, алгебру, анатомію; буддійські священнослужителі розвивали логіку і теорію пізнання. Наука і релігія на Близькому Сході також були нероздільними. Єдине знання, як і в часи Платона, пов'язувалося зі здібностями людини жити доцільно, доброчинно, морально.

Суспільство розвивається, з'являються і розвиваються міста як центри торгівлі та різних ремесел. Виникає і збільшується необхідність цілеспрямованого навчання, відкриваються світські школи й університети, але навчання у них контролюється церквою.

Зростання ділової активності вимагає зміщення акцентів на людину, що зумовлює значні зсуви у світогляді людей. Вивчення божественного все частіше супроводжується вивченням самої людини, її ролі і місця у світі. Цей новий світогляд (центр уваги – людина) одержав досить виразну назву – „гуманізм”.

Саме в середні віки здійснилося розмежування знань на наукові та релігійні. Не зважаючи на це, у свідомості багатьох учених ці знання „мирно співіснували”.

І тільки у XVII віці відбулося перше „недоброзичливе” зіткнення між священнослужителями і деякими вченими-природодослідниками, перш за все Д. Бруно і Г. Галілеєм. Завинила в цьому протистоянні, бе-

зумовно, католицька церква. Причина конфронтації – вчення про обертання Землі і суперечності в тлумаченні Святого Письма.

На порядок денний було поставлено питання про співвідношення знання і віри, до речі, наукового знання і релігійної віри. Цю проблему не обійшли практично всі мислителі історії людства. У їхніх поглядах і вченнях є багато спільного, але є й суттєві відмінності.

Досить цікавою з цього погляду є світоглядна позиція Б. Паскаля. Він стверджував, що ми не можемо знайти ні доказів, ні заперечень щодо релігійних положень. Виходячи з цього, якщо ми визнаємо Бога, то нічого не втрачимо, але багато в чому виграємо в питаннях моральності. „Серце має свої докази, яких розум не знає... Серце відчуває Бога, а не розум” (4, 232).

Досить детально аналізує цю проблему І. Кант. Він переконливо пояснює, яким чином у сциєнтизованому суспільстві можлива релігія, яка ґрунтується на інтуїтивному прозорінні і вірі. Кант вважає, що питання про існування Бога перебуває поза нашими когнітивними здібностями і можливостями, а тому будь-які відповіді не можуть бути ні доведеними, ні відкинутими. Як бачимо, ця позиція збігається з позицією Б. Паскаля. Кант стверджує, що питання віри має міститися у духовному просторі людини і співвідноситися з її совістю.

Над проблемою чіткого визначення науки і її відмінностей від релігії працював і Г. Гегель. Він сформулював три суттєві ознаки науки:

- існування досить великого обсягу даних;
- існування моделі, у межах якої ці дані могли б бути систематизованими і формалізованими;
- наявність можливості на підґрунті моделі передбачити нові факти, які не входять у початковий досвід (цит. за 5).

Наукові знання як результат процесу пізнання навколишнього світу

суперечливі у своїй основі, за своєю сутністю. Дійсно, з одного боку, наукові знання є продуктом ідеальним, а з другого боку, вони становлять велику матеріальну силу, у тому числі технічну й економічну силу суспільства.

Розвиток техніки і виробництва підтвердив справедливості вислову Ф. Бекона: „Знання – це сила!” Абсолютизація цього положення привела до певного світорозуміння і відповідного йому стилю мислення, так званого „технократизму”. Людину проголосили не слугою і дослідником природи, а її володарем, підкорювачем, що насамкінець призвело до загрозливих тенденцій застосування наукових знань.

Сьогодні досить злободенною є проблема синкретичного „платонівсько-беконівського” ставлення до знань як основи моральності й матеріальної сили. Основа моральності – гуманітарний потенціал природничо-наукового знання і релігії, основа матеріальної сили наукового знання – його практична спрямованість.

Зауважимо, що об'єктом дослідження природничих наук є матеріальний світ з його об'єктивними законами функціонування і розвитку. Виходячи з цього, науковий світогляд не може не бути матеріалістичним. Проте світогляд людини не обмежується тільки науковими поглядами. У поглядах людини на життя і навколишній світ є щось таке, що не визначається чинниками з галузі тільки наукових знань. Безумовно, наукові знання відіграють виключно важливу роль у духовній культурі людини і суспільства. І все ж духовні прагнення людини не можуть бути обмеженими тільки науковими знаннями.

Моральнісно-сміслові цінності переважно перебувають у сфері гуманітарних знань, до яких, на нашу думку, належать і релігійні.

Педагогіка як наука, що вивчає освітні системи, явища і процеси, покликана дати вчителю духовні засоби життя, а не тільки академічні

знання. „Сьогодні, коли занедбано моральні підвалини, акцент у педагогічній діяльності має бути перенесено на виховання, яке б доходило до серця й розуму вихованців” (1, 19).

Тільки „знання-переживання” можуть забезпечити бажану духовну культуру і вчителя, і учня.

Такі „знання-переживання” були характерними для видатних учених-фізиків: Паскаля, Галілея, Ньютона, Фарадея, Ампера, Ерстеда, Максвелла, Больцмана, Бора, Ейнштейна та багатьох інших.

Освітній (навчання, виховання і, як наслідок, розвиток особистості) процес покликаний сьогодні бути таким, щоб учні на емоційній основі „вбирали в себе” „знання-переживання”. Тільки така освіта може вивести суспільство й окрему людину із духовного закутка, породженого „процвітаючою” безсоромністю в масовому телевізійному безкультур’ї.

Якщо повсякчас будуються храми, якщо по телебаченню транслюються богослужіння, якщо освячуються всілякі благодійні починання, так давайте відмовимось від цинічної „двоїстості” моралі, яка породжена „ринковими відносинами” і губить не тільки молі душі.

Покладаємо надію на освіченого, доброзичливого, одухотвореного Вчителя. А тому, хто не осягнув науку добра, будь-яка інша наука завдає тільки шкоди (6).

ВИСНОВКИ: Духовна культура не абстрактного, а

особистісного Вчителя повинна бути і передумовою, і засобом, і рушійною силою його педагогічної діяльності як системи професійних дій:

- Ціннісно-орієнтованих (аксіологічних);
- Цілеспрямованих (телеологічних);
- Традиційно раціональних (на основі законів збереження і зміни);
- Емоційно ситуативних (особистісно-зорієнтованих).

Розвиток науки, вся історія людства, критично-аналітичне осмислення процесу пізнання навколишнього світу і самої людини наводять на думку про те, що має місце нерозривний „диполь”, полюсами якого є Істина і Таємниця. *Оволодіння науковими знаннями – віковічне прагнення до Істини, а релігійне знання ґрунтується на визнанні Таємниці. І наукові, і релігійні знання, які відокремлені від справедливості й інших чеснот, за виразом давніх мислителів, постають як шахрайство, а не мудрість. Будьмо ж не тільки розумними, але й мудрими!*

**ТОМУ, ХТО НЕ
ОСЯГНУВ НАУКУ
ДОБРА, БУДЬ-ЯКА
ІНША НАУКА ЗАВДАЄ
ТІЛЬКИ ШКОДИ**

Мішель Монтень

*Будьмо ж не
тільки
розумними,
але й
мудрими!*

ЛІТЕРАТУРА

1. Духовність народу і українська школа: фактори творення духовності // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – №1. – С. 4-28.
2. Бердяєв Н.А. Русский духовный Ренессанс начала XX в. в журнале “Путь” // Философия творчества, культуры и искусства. – М., 1994. – Т.2.
3. Ромеєць В.А. Психологія творчості. – К.: Либідь, 2001.
4. Паскаль Б. Мысли. – М., 1994.
5. Журавлев В. Ценность науки // Наука и жизнь. – 1995. – №1.
6. Монтень М. Опыты. – Кн. 1,2. – М., 1979.

Держава
і освіта

ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ – ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА

**Віталій
УЛЬШИН**

Доцент Східно-українського національного університету імені В. Даля

Переклад українською зроблено редакцією

Піднесення рівня свідомості людей і виховання моральності є актуальною проблемою впродовж усієї історії людства. Більше того, з плином часу ця проблема постійно загострюється. Особливе занепокоєння викликає наш час, коли криза охопила практично всі сфери людської життєдіяльності: науку, культуру, економіку, політику, екологію і релігію. Причому головною причиною цих негативних явищ є духовна криза, яка охопила людство в масштабах усієї планети. Тому проблема полягає у вихованні нових поколінь людей, спроможних радикально змінити ситуацію, що склалася. Чому люди воюють між собою й убивають один одного? Ні економіка, ні політика, ні освіта, ні релігія не можуть вирішити цієї проблеми. Причина полягає у світогляді людей, у їхніх переконаннях про Бога і Життя, у невитравній звичці чіплятися за своє минуле, відмовлятися від нових ідей і незвичайних гіпотез.

Корені цього сягають далекого минулого, коли сталося розмежування методів одержання людством знань. У давнину носіями знань

були жерці, які релігію, науку і філософію розглядали як єдине ціле. Помилкою релігій було свідоме чи не свідоме спотворення вчень про людину, Всесвіт і життя. Релігії як засіб дотримання норм моралі використовують страх людини перед покаранням після смерті за вчинені гріхи. Держава також підтримує страх як засіб дотримання встановлених законами правил, використовуючи органи судочинства, можливість втратити роботу і, що вважається найстрашнішим, втратити життя.

Існують дві головні причини жахливого стану нашої планети (див. вріз на с. 15, 16).

Зазначені відкриття здійснили революційний переворот у сучасному природознавстві. **Головними положеннями нового світогляду є:**

- Встановлено, що поширення торсіонних хвиль у просторі відбувається практично миттєво.
- Людина у процесі мислення генерує торсіонні хвилі, які миттєво заповнюють Всесвіт.
- Звідси випливає, що Думка є матеріальною, тобто матерія вторинна; думка створює матерію, тому існує Творець світу, тобто Бог.
- Спостережений нами світ є результатом твор-

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2004

чості Бога і колективної свідомості людей, які живуть на планеті.

- Матерія утворюється думкою Творця шляхом ущільнення енергії вакууму; оскільки енергія вакууму безмежна, то в матеріальних речах не може бути нестачі.
- Усі природні й техногенні катаклізми, що відбуваються на Землі, породжуються негативним мисленням людства.
- Небезпеці самознищення людства можна запобігти тільки за умови духовного перетворення суспільства, зміни життєвих настанов, переведення їх на духовні цінності.

Таким чином, реально почалася інтеграція науки й релігії. При цьому наука не претендує на провідну роль у пізнанні істини. Одночасно посилюється політична й економічна інтеграція. Її результат залежить від визначеної мети. На жаль, завдання інтеграції – матеріальні.

Усе вищезазначене свідчить про початок фундаментальних змін у Сонячній системі і на її планетах, у тому числі й на Землі. Чи готова людина до таких змін? Саме людству й визначено виконати найважливіше завдання збереження планети й життя на ній.

Особливої актуальності проблема моральності набуває останнім часом у зв'язку з початком переходу планети й усієї Сонячної системи на новий рівень розвитку. Величезні техногенні досягнення за низького рів-

ПРИЧИНИ СТАНУ ПЛАНЕТИ

- Техногенна діяльність людей.
- Їхня низька духовність.
- ✓ Із розвитком техногенної цивілізації сталося відмежування від релігії науки, віра в могутність якої постійно зростала. У результаті цього в XIX – XX століттях у філософії та фундаментальних науках міцно утвердився матеріалістичний світогляд. Головною помилкою при цьому стала абсолютизація знань, хоча неодноразово було доведено їхню відносність. Наслідком цього було змищення життєвих завдань людей із царини духовних цінностей у царину матеріальних.

Так званий науково-технічний прогрес є продуктом розвитку людського розуму, а рівень моральності – ступеня розвитку свідомості. У результаті матеріалізації завдань своєї діяльності людство наблизилося до високої ймовірності самознищення внаслідок термоядерної війни, екологічної катастрофи, техногенних і природних катаклізмів.

Саме тому наука, замість дослідження стану Природи і її можливостей, займається пошуком шляхів її приборкання. Наслідком цього стало створення штучного середовища – продукту технічного прогресу, який нібито захищає людину від перетворювальної могутньої Природи. Через це люди остаточно відійшли від духовних орієнтирів, захопилися науково-технічним „прогресом”, який по-хижацьки споживає природні ресурси і руйнує людину й середовище її існування.

Наша цивілізація є відкритою еволюційною системою з відкритим зворотним зв'язком, тому відповідно до законів зростання складності існує точка сингулярності, досягнувши якої така структура саморуйнується. Отже, для збереження на планеті людства як виду, потрібні якісні зміни його структури і вектора розвитку. Це вимагає перетворення людей, піднесення їхньої свідомості й, насамперед, змін матеріальних настанов на духовні.

Техногенна активність людей спрямовується проти природних закономірностей. Критерієм цінності знань і розумної діяльності людини став зиск, збагачення, культ Золотого Теляти. За даними професора А. Дмитрієва, через таку політику зросла кількість та інтенсивність природних і техногенних катастроф з більшим числом людських жертв, змінюються кліматичні умови на планеті й у всій Сонячній системі (1).

Наукою експериментально встановлено значне побільшення речовини й енергії в міжпланетному просторі, яке має міжзоряне походження. Наприклад, фонові товщина ударної хвилі під час руху Сонячної системи зросла з 3-4 до 43 астрономічних одиниць (1 а.о. дорівнює 150 млн. км), унаслідок чого порушилася рівновага; підвищується активність Сонця, зросла щільність матерії між землею і Сонцем, у 30 разів збільшилася електромагнітна продуктивність планети Уран, у 2 рази зросла потужність електромагнітного випромінювання Юпітера; спостерігаються незворотні аномалії на Землі й у поведінці Сонця та планет, у середині XIX століття почалося переполюсування магнітного поля Землі: територією Канади й у напрямку від Антарктиди назустріч один одному з прискоренням рухаються Північний і Південний полюси Землі (понад 20 км за рік).

(Закінчення на с. 16)

(Початок на с. 15)

Серйозне занепокоєння викликають кліматичні перетворення. Відбувається докорінне перестворення клімату планети. Температура на планеті підвищилася в середньому на 4-4,5° при цьому 30% потепління спричинює техногенний фактор. Оскільки в полярних просторах планети температура підвищується значно швидше, ніж в екваторіальних областях, це призводить до інтенсивного танення льодів і в майбутньому до підвищення рівня світового океану та затоплення значної частини суходолу.

На земну оболонку негативний вплив здійснюють вироблення енергії, ядерні вибухи, запуск ракет тощо. Зворотною реакцією на цю безтямну політику стають землетруси, виверження вулканів, торнадо, урагани, цунами й інші природні явища. Усе це свідчить про фундаментальні зміни в Сонячній системі, на її планетах, у тому числі й на Землі.

Через підземні ядерні вибухи зникли глибокофокусні землетруси з глибин 300-700 км і на 70% скоротилась кількість середньофокусних землетрусів на глибині 70-300 км.

Використовувані методи одержання енергії шляхом спалювання палива та ядерних реакцій призвели до безпрецедентного забруднення ґрунту, водного і повітряного басейнів, наслідком чого є деградація людства. Усе це підтверджує наведений вище науковий прогноз щодо руйнування складної еволюційної системи.

✓ Ще більш руйнівний вплив на планету здійснюють негативні думки, наміри й учинки, зумовлені низьким рівнем свідомості людей. Людині не дано знати абсолютну істину, тому всі наявні знання й те, що з'являється в майбутньому, є відносним. Тому з розвитком знань наука періодично зазнає криз, коли вона не в змоззі пояснити нові факти і явища. Наприклад, криза фізики відбулася на початку ХХ століття, коли виявилось нібито порушення закону збереження маси під час радіоактивного розпаду деяких хімічних елементів. Це спостерігається й у наш час, коли наука не змогла пояснити такі феномени, як свідомість, телекінез, левітація, існування ясновидців та ін.

І тільки з відкриттям інформаційних взаємодій у природі вчені спромоглися пояснити феномен свідомості та пов'язані з ним численні прояви цих взаємодій. Теорія фізичного вакууму, розроблена академіками Г. Шиповим та О. Акимовим і заснована на інформаційних взаємодіях, носіями яких є торсіонні поля, визнає існування невидимого тонкого світу і Творця (2.3). У зв'язку із зазначеними відкриттями в наш час іде жорстока боротьба між прибічниками й опонентами нового вчення. Для боротьби зі „лженаукою” навіть створили спеціальний відділ під керівництвом академіка Круглякова, який войовничо захищає ортодоксальні позиції старої парадигми, обіпертої на матеріалістичне сприйняття світу. Ортодоксальна матеріалістична наука визнає лише фізичний світ, що його бачить і може відчувати своїми органами чуття людина, тоді як нова наука розглядає фізичний світ як відображення тонкого Божественного світу. Поки ортодокси від науки сперечаються, представники нового світу вже конструюють прилади, які використовують відкриття інформаційних взаємодій.

ня розвитку свідомості порушили гармонію розуму й свідомості. У разі неприпустимо великого розриву між ними, що має місце в наш час, дуже високою є ймовірність техногенних і природних катастроф у масштабі всієї планети.

Людство не одержує повної інформації про явища Природи, тож зі зростанням добробуту людини з економічної точки зору знання про її природно-еволюційний стан значно падають. Матеріалізм у буквальному розумінні слова заволодів душами людей, незважаючи на важливі відкриття останнього часу в галузі інформаційних взаємодій у Природі.

Наукою доведено, що не можна розглядати жоден із об'єктів у Всесвіті ізольовано від інших: увесь Всесвіт функціонує як єдиний організм (система), і кожна людина є його важливою частиною з усіма властивими їй функціями.

Людина як частина системи одержує інформацію від космічних об'єктів (Сонця, планет Сонячної системи, сузір'їв і т. ін.) і випромінює в космічний простір інформацію про себе, за якістю якої можна судити про те, якою вона є насправді.

Оскільки думка є матеріальною, мислення окремої людини, групи людей і всього людства матеріалізується (реалізується) і тому визначає явища, які відбуваються в космосі й на землі. Цим зумовлюється вимога позитивного мислення, правильного вибору життєвої мети і мотивація

людських дій. Тому головною причиною більшості природних катастроф на землі є незгармонізована з природними процесами інтегральна планетарна свідомість людства.

Перехід на новий рівень еволюції завжди супроводжується докорінними змінами, зростанням імовірності земної глобальної катастрофи, тому людству заздалегідь дається відповідна інформація і вказуються шляхи збереження його як виду, для чого потрібне перекодування системи інтересів людей від матеріально-речових до морально-духовних. Треба також поняття вигоди замінити поняттям доцільності.

Уміти керувати енергією думки – означає впливати на всі процеси, що відбуваються в природі. Для цього потрібна відповідна морально-духовна свідомість. Причому головним ворогом є страх: страх кари Божої; страх втратити роботу, матеріальні блага тощо. Для подолання страху потрібні знання, прагнення приносити користь людству, сприяти піднесенню духовності, любові до навколишнього світу.

Доказом впливу думки можуть слугувати сеанси А. Кашпіровського, коли через декілька секунд після початку цих масових сеансів магнітне поле Землі опинялося в збудженому стані: виникала геомагнітна буря, яка одразу припинялася після закінчення сеансу. Ще сильніший вплив на стан геомагнітного поля Землі здійснює страх. З огляду на це стає зрозумілим, яку загрозу несуть телепрограми, що синхронують мільярди свідомостей шляхом провокування хвиль страху під час транслявання терористичних актів або ажіотажу під час транслявання, наприклад, фінального матчу чемпіонату світу з футболу. Велике значення має емоційне забарвлення: страх „з’їдає” потужність електромагнітного поля, а позитивні емоції збільшують його напругу – зафіксовано збільшення напруги магнітного поля Землі над територією Сибіру і

катастрофічне зниження її на Кавказі. Про причини цього явища не важко здогадатися.

Саме тому для стійкого розвитку земної цивілізації потрібні нові знання. Наука повинна докорінно передивитися погляд на світ, ураховуючи свідомість. Процес цей вельми складний і болючий. Низький рівень розвитку свідомості людини є першо-причиною відставання темпів еволюції біосфери землі, унаслідок чого трапляються значні порушення в геолого-геофізичному середовищі, що завдає непоправної шкоди людині. Аналіз катастроф на землі переконливо підтверджує визначення їхнього джерела. А. Дмитрієв відзначає: „Найпотужнішим чинником, який впливає на погіршення ситуації на планеті, виступає Світова фінансова система, головним наслідком функціонування якої є, безперечно, екстремальні форми бізнесу – війни і руйнівний видобуток корисних копалин”. З початком Першої світової війни збігається перший різкий стрибок змін загального фізичного стану планети і початок дії потужних ефірних важелів у стримуванні руйнівних проявів негативної волі.

Саме усвідомлення особистої та колективної відповідальності за стан планети і є тією необхідною зміною, яка має відбутися в людській сфері Землі. Як справедливо відзначає професор А. Дмитрієв, переполюсування геомагнітного поля, яке періодично відбувається, призводить до кліматичних змін та різкої поляризації свідомостей. Кожна людина має зробити вибір між двома шляхами: або „виживає найбільший крутій” – результат боротьби за виживання, сповідуваний на американському континенті, або слов’янська соборність – „тільки всім миром пережемо”. Переполюсування спостерігається й на інших планетах, тому можна стверджувати, що ця закономірність властива Сонячній системі під час зміни епох.

Незгода більшості людей із програмою космічного переоблаштування спричинює порушення енергетичного й інформаційного обміну Космосу й Землі, Землі й Людини та Людини й Космосу. Тоді природні процеси вступають у боротьбу з причинами спотворення законів з катастрофічними наслідками. Тому й потрібна адаптація людини до змін умов, для чого спочатку треба визнати наявність цієї проблеми.

Як уже зазначалося вище, інформаційний обмін між Землею й Космосом здійснюється за допомогою торсіонних хвиль. Думки людей також являють собою торсіонні хвилі, тому Земля перебуває у своєрідному коконі з мислеформ людей. А оскільки інтегральне мислення людей негативне, то утворена оболонка з негативних торсіонних полів є непробивним панцирем для проходження інформації до Землі від Сонця, планет та інших космічних об'єктів. Екранування планети від космічної інформації призвело до відставання еволюції. Рано чи пізно може статися силовий прорив міцної ізоляції, який супроводжується катастрофами: „Буяння негативних емоцій на Землі, необмежене насадження негативних ідеалів для молоді спричинюють згрубіну властивостей ефірної матерії у психофізичному складі загальнолюдського організму” (1). Дослідженнями встановлено, що негативний емоційний стан людей викликає зниження напруги геомагнітного поля. Оскільки Земля входить до складу Сонячної системи, то процеси, що відбуваються на ній, здійснюють відповідний вплив і на Сонце; зокрема, активізація сонячних плям корелюється з потрясіннями на Землі.

Таким чином змінюється планета, природа, атмосфера, магнітне поле, а свідомість людства залишається незмінною. У результаті людський фактор стає першопричиною катастрофічного перебігу процесу змін на планеті.

Про ті процеси, що відбуваються в наш час, Олена Реріх ще 1931 року попереджала: ”Насамкінець хочу нагадати вам про цілковиту невідкладність усвідомити настання Нового Віку. Вогненні енергії у страхотливій напрузі спрямовані на Землю, і, неусвідомлені та незастосовані, вони викликатимуть і вже викликають руйнівні землетруси та інші космічні пертурбації, так само як і революції, війни та нові епідемії. Ми перебуваємо біля самого передня Нового Віку, нової раси, і тому наш час можна порівняти з останніми часами Атлантиди, в існуванні якої наука починає все більше й більше переконуватися” (4).

Отже, майбуття нашої планети залежить від того, наскільки успішно розв'язуватиметься проблема піднесення духовності людей, їхнього сукупного рівня свідомості. Таким чином, головною проблемою сучасності є виховання моральності, свідомої творчості і відповідальності, передовсім у молоді. Звідси випливає, що провідну роль у вихованні молоді мають відігравати навчальні заклади. Щоб змінити свідомість людини, потрібні глибокі знання, подолання догматичного стилю мислення, досягнення та визнання нових реалій. Щоб виховати в молоді сучасний, позбавлений догматизму науковий світогляд, навчити її мислити творчо, викладачі повинні мати високий рівень моральності й культури, об'єктивності, доброзичливості, справедливості, чесності, компетентності й відповідальності.

Різного роду заборони молоді люди сприймають як обмеження їхньої свободи, тому завданням виховного процесу є донесення до свідомості юнацтва, що будь-які порушення моральних норм завдають шкоди їм самим. Якщо ми зможемо показати, що від якості мислення й поведінки людини залежить її доля, її здоров'я і становище в суспільстві, то вона свідомо дотримуватиметься моральних норм. Завдання виховання сучасного

наукового світогляду й духовності мають виконувати не лише релігія, філософія та інші гуманітарні науки, але й математика, астрономія, фізика, теорія управління та ін.

У наш час людство стоїть на порозі другого етапу процесу перетворення життя на планеті. Цей процес має завершитися за короткий проміжок часу – кілька десятиліть чи за час життя одного-двох поколінь. Перший етап перетворення зайняв декілька тисяч років. Нині людство переживає момент прориву. Це ключовий момент початку глобальної зміни свідомості. Ключ до продовження цього імпульсу – у молоді. Якщо в освіту молоді ввести нові життєві принципи, людство зможе здійснити квантовий стрибок у своїй еволюції. Треба будувати освіту не довкола академічних предметів, а довкола головних концепцій: усвідомлення, чесність, відповідальність – і пов'язаних із ними: ясність, прагнення поділитися, свобода, повне самовираження, єдність людей і розмаїтість у спільності. І передовсім треба усвідомити й навчити людей розуміти, що навколишній світ – це ілюзія, створена інтегральною свідомістю людства, навчити їх жити з ілюзією, але не в ілюзії. Світ, у якому живе людство, є таким, яким його створили люди, тому якщо люди вирішать змінити світ, вони змінять його. Ілюзія здається реальною, тому що дуже багато людей вірять у те, що це не ілюзія.

У кожної людини первісно в підсвідомості є вся інформація про Всесвіт. Отже, не існує нічого нового, чого слід було б навчати. Усе, що будь-коли було, що є зараз і що коли-небудь буде, існує прямо зараз. Завданням виховання є не навчання, а пригадування того, що вже є. Душа має доступ до всієї інформації. З другого боку, процес еволюції ніколи не закінчується.

Виникнення суперечностей пов'язане з природою часу, як ми його розуміємо. Насправді часу не існує,

просто є процес, який неперервно здійснюється, а момент „зараз”, ніколи не закінчується. Саме зараз відбувається пригадування з усім людським суспільством. Однак усе це працює. Питання полягає в тому, що приходиться першим: переконання чи спостереження? Звичайно відбувається те, що ми дивимося повз те, чого не чекали побачити, тобто ми не здатні дивитися об'єктивно. Виявилось, що ніщо спостережене не може не зазнавати впливу спостерігача. Одним словом, ми дивимося на ілюзію зсередини ілюзії, тому кожен висновок є ілюзією. Ілюзія здається реальною не тому, що вона справді реальна, а тому, що ми віримо в її реальність. Утікти від ілюзії не можна, але можна звільнитися від неї. *Коли людина збагне це, в її житті все зміниться, а коли це збагне достатня кількість людей, зміниться все на планеті.* Треба використовувати ілюзію, щоб упізнати скінчену реальність.

Всесвіт являє собою контекстуальне поле. Воно забезпечує спосіб вираження життя і його фізичного сприйняття. Люди є локалізованою версією контекстуального поля, тобто локалізованим Богом. Отже, ілюзія потрібна для того, щоб випробувати те, чим є людина. За відсутності ілюзії цього випробувати не можна. Таким чином, Всесвіт – це результат сукупної свідомості людства.

Ілюзії вельми потрібні для людства за умови, що є поняття про те, що це не ілюзії. Вони є ключем для того, щоб відчинити двері з царства відносності в царство Абсолюту. Для цього треба зрозуміти єдність і рівність усіх людей незалежно від раси, національності, релігійного та філософського світогляду, оскільки Бог єдиний, людство в тонкому плані також єдине, виступаючи індивідуалізованою частиною Бога.

У людства є шанс виживання, щасливе призначення, але для цього слід зробити важкий крок. Не можна відділити Бога від життя чи життя від

Неважно прийняти ці прості істини, але саме зміна своїх переконань у людей відбувається найболючіше і відбувається, як правило, в екстремальних ситуаціях

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев А.Н. Пульс будущего (Интернет-публикация), /Электронный ресурс/: Новосибирск, /2003/; режим доступа: <http://pulse.web-servis.ru/ANDmitriev/Books/FireClimate>.

2. Акимов А.Е., Шипов Г.И. Сознание, физика торсионных полей и торсионные технологии // Сознание и физическая реальность. — Т.1.- № 1-2. — 1996. — С.66 — 72.

3. Шипов Г.И. Теория физического вакуума. — М.: НТЦентр, 1993.

4. Письма Елены Рерих. — Т.2. — Новосибирск: «ВИКО», «АЛГИМ» и Т.О.О. «АДРА», 1992. — 527 с.

Бога. Бог — це енергія, яку називають життям, а Життя — це енергія, яку люди називають Богом. Життя — фізичне втілення Бога.

Що ж конкретно треба зробити? Треба відмовитися від таких помилок: 1) люди відділені одне від одного; 2) існує нестача того, що людям потрібне для щастя; 3) щоб здобути те, чого бракує, людям треба для цього змагатися одне з одним; 4) деякі люди кращі за інших; 5) людям властиво усувати серйозні суперечності, створені іншими помилками, убиваючи одне одного.

Отже, **істина міститься в таких твердженнях:**

- Бог ніколи не припиняв безпосередньо спілкуватися з людьми. Бог спілкувався з людьми і через людей із початків часів. Бог спілкується з нами сьогодні.
- Жоден зі шляхів до Бога не є прямішим, ніж інші. Жодна релігія не є „єдиною істинною релігією”, жоден народ не є „обраним”, жоден пророк не є „найвеличнішим”.
- Бог нічого не потребує. Богові нічого не потрібно, щоб бути щасливим. Бог — це саме щастя. Тому Бог ні від кого і ні від чого у Всесвіті не вимагає.
- Бог — це не незвичайна Вища істота, яка живе десь у

Всесвіті чи поза його межамі, має ті самі емоційні потреби і зазнає тих самих емоційних сплесків, що й люди. Того, Хто є Богом, не можна поранити й не можна зашкодити Йому в якийсь спосіб, і Він не потребує того, аби помститися чи карати.

- Усе, що є, — це Одне. Є тільки Одне, і все є частиною Одного Сушого.
- Людина не може померти й ніколи не буде приречена на вічне прокляття.

Цілком закономірною є необхідність однієї релігії для всього людства. **Найбільш підготовленим виконати місію базової світової релігії слід визнати Православ'я.**

Здавалося б, неважно прийняти ці прості істини і зупинитися над краєм прірви, куди привела нас сучасна цивілізація, але саме зміна своїх переконань у людей відбувається найболючіше і відбувається, як правило, в екстремальних ситуаціях.

Вочевидь, корисно буде впровадити елементи нового світогляду в курси відповідних дисциплін хоча б факультативно. Можна також відродити курс „Сучасні концепції в природознавстві”, який читався для деяких спеціальностей. **Наша доля — у наших руках.**

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ – ЦЕ СВЯТА СПРАВА

Держава
і освіта

Брати і сестри! Цими словами завжди Церква звертається до людей. Духовна спорідненість завжди починається зі спілкування, тому ці слова – це не просто формула ввічливості, а доктрина нашої Церкви.

Людину було створено за образом і подобою Божою, саме цим вона відрізняється від інших створінь Божих. Для того, щоб людина успадкувала всю красу світу і керувала нею, вона й має бути відображенням Бога. Як образ Божий людина покликана стати посередницею між Богом і всім світом.

Створіння світу й усього, що у світі, здійснювалося за певною програмою: спочатку Господь визначив, що прагне створити, потім узявся за самий процес творення. За цим принципом має жити й людина, керуючись у своєму шоденному бутті певними принципами, орієнтирами – даними Богом законами. Отже, людина має закон, визначену програму й повинна рухатися в такому напрямку, щоб своєю життєдіяльністю бути корисною світові, творити нову красу, дбайливо доглядати довірений їй світ. І душа людська має гартуватися Божим законом, цей закон має наповнити душу людини, стати головним стрижнем її буття. Якщо цей закон розвиватиметься в людині, то вона буде добросовісним громадянином і фахівцем. Добросовісність має бути підзвітною.

Велика увага, яка нині приділяється духовному

розвиткові людини, – це свята справа. Якщо духовний розвиток людини здійснюватиметься тими самими темпами, що й її інтелектуальний розвиток, то всі відкриття, які їй дає Бог, людина використовуватиме на благо, на добро. Хотілося б, щоб усе, що нині планується у сфері духовності, мало своє продовження, далекосяжну перспективу, бо це дуже потрібне – світ постане зовсім в іншому образі, докорінно зміниться, переінакшиться, якщо людина буде підзвітною Богові, стане справді духовною. Кожну свою дію людина має коригувати усвідомленням цієї підзвітності Богові, незалежно від своєї віри чи невіри в Нього. Підзвітність передбачає відповідальність за все вчинене – і добре, і зле. Людині слід усвідомити себе слугою Божою і потім здійснювати своє служіння, приносячи користь світові, суспільству. Тільки така настанова допоможе людині стати широю, подолати лицемірство, фарисейство, яке так заповонило наше сьогодення. Церква допомагає людині стати на цей шлях, тому служителям Церкви так довіряють люди.

Працюймо для блага суспільства й народу, усвідомлюючи свою підзвітність Богові та дотримуючись Його законів! Це і є основою духовного розвитку людини.

Отець
ПАВЕЛ

Доктор богослів'я

Статтю підготовлено редакцією за матеріалами виступу на конференції (червень, 2004, м. Луганськ)

Директор школи, ліцею, гімназії № 5/2004

Держава
і освіта

ЯКОЮ МАЄ БУТИ СУЧАСНА ПЕДАГОГІКА

Існує багато розбіжностей у визначенні такої тонкої матерії, як духовність. Ведучи мову про духовність, розуміємо під цим душу. Постає питання – що це?

Для одних – це щось містичне, для інших – реальне, властиве всьому живому.

Але окреслити духовність одним реченням неможливо.

Поняття „духовність особистості” не було чужим радянській педагогіці, у якій воно розглядалося як фізична досконалість, моральна чистота, духовне багатство, але відкидалося розуміння релігійного. Виходило, що моральна чистота окремо, а духовне багатство (а саме: багатство знань, умінь, навичок матеріалістичного світогляду, пізнавальні інтереси, творче мислення) – окремо. Духовність тлумачилася дуже широко.

Великий психолог Г.С. Костюк перед спробою дати визначення духовності підійшов до розуміння особистості. Він побудував цікаву концепцію, за якою конституційна програмна будова включає три підструктурних утворення. Первинне підструктурне утворення – фізіологія, анатомія, властива тваринному, рослинному світу і людині. Подальша еволюція є вторинним утворенням – це

властива тільки людині й тваринному світу психіка (хоча зараз намагаються довести, що певні види рослин мають деякі психічні властивості, але це тільки гіпотези). Людина – вище з вищих, соціальне і духовне третинне утворення, найвища інстанція, у підпорядкуванні якій перебувають два первинних структурних утворення – біологічне і психічне. Це тлумачення дає досить підстав означити, чим є духовна людина. Можна сформулювати 4 принципових позиції.

Перша. Духовність – це дане, властиве людині від народження і до смерті. Визнаємо ми чи ні, але дане існує, вища інстанція, яка контролює поведінку і зосереджує все, що належить людині.

Друга. Дане є абсолютно автономним, індивідуальним. У кожного власна духовність. Є спільні моменти, які, можливо, знаходять зв'язки з іншою людиною, але це вже інше. Автономія, незалежність, самостійність.

Третя позиція полягає в замкненості. Багатючий внутрішній світ, широкий, різноманітний, на противагу зовнішньому, індивідуальний, неповторний, різнобічний.

Четверта позиція, витікаючи з сучасного розуміння, виходить за межі класичної психології. Вчинки, рухи, мова – ще не душа.

**Борис
КОРОТЯЄВ**

Професор Східно-українського національного університету імені В. Даля

Статтю підготовлено редакцією за матеріалами виступу на міжнародній конференції (червень, 2004, м. Луганськ).

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2004

Вона потайна. Душа захищає, оберігає і дає стільки, скільки вважає за потрібне її власник. Та людство розвивається, невдовзі з допомогою монітора можна буде прочитати думки, бажання, потреби, відчуття.

Потаємність душі породжує запитання: як формувати її, коли вона замкнена і дуже тендітна? Підступатися треба з повагою, тріпотінням; живе у взаємодії з зовнішнім середовищем, програмою. Як? Нам, спеціалістам, які займаються вихованням дітей, перш за все потрібно зрозуміти взаємодію з внутрішнім світом, звернути увагу на перебіг процесу духовного розвитку особистості.

Спіраючись на праці А.Н. Леонтьєва, Л.С. Виготського, В.В. Давидова, Г.С. Костюка, розвиток особистості потрібно розуміти як процес її руху. Вона набуває властивостей та якостей за рахунок боротьби суперечностей під час переходу від одного стану до іншого, коли вони розв'язуються, здійснюється перехід. Вважати, що ми розвиваємо особистість – помилково: маємо добрі наміри розвивати, керувати розвитком, але це чиниться поза нашою волею.

Маю підстави стверджувати, що ми не тільки розвиваємо, ми будемо, докладаючи чималих зусиль. На моєму віку було вже немало нововведень щодо різноманітності видів навчання: починається програмоване навчання, проблемне, розвивальне, виховне, зараз актуальні мотиваційне, рейтингове, модульне, але це поки що лише наміри. Діти продовжують сидіти, працювати за дзвінком; йдемо за зовнішніми програмами, хоча не знаємо розбіжностей із внутрішніми програмами кожного. І тому постає запитання: що робити, де вихід? Якщо не маємо змоги керувати розвитком, прискорювати чи уповільнювати його, то задавати темп цього розвитку так само небезпечно, як і не втручатися. На прикладі тваринного світу бачимо, до чого веде втручання в природний розвиток – перебудова генів.

Досі ще ми не помічаємо впливу нашої системи освіти, стандартів, державних програм, які не стільки сприяють внутрішньому розвитку особистості, скільки руйнують її. Президент, спираючись на медичні дослідження, наголосив, що 90% випускників середніх шкіл хворі.

Чи не час замислитися над вимогами, які висуваємо до учнів, змушуючи висиджувати по 45 хвилин шестирічок і старшокласників? Працюємо за дзвінками, а індивідуально?..

Тому єдиний вихід – створювати умови, які найбільше сприятимуть вільному внутрішньому розвитку кожного учня особисто.

Слово „сприятливий” – новий термін, у педагогіці набуває іншого сенсу, ніж в економіці чи торгівлі. Хіба ми замислюємося над результатами: яке благо несуть програми, безжально експлуатуючи дитячу пам'ять, руйнуючи фізичне здоров'я? Зараз кожна третя молода мама не може народити здорове маля. І досі не усвідомили – самі продукуємо програми руйнування! Тому термін „сприятливий” означає нести учням і студентам благо, яке б викликало приємні відчуття; було б корисне, потрібне, суголосне з їхніми внутрішніми потребами. Термін не відпрацьований, тільки-но виринає в пресі, зокрема в моїх публікаціях, та рано чи пізно його візьмуть на озброєння. Виникає інше питання – що ж таке сприятливий? Мають бути критерії, за якими можна визначити – ця умова сприятлива, а ця – ні, а та взагалі шкідлива.

І це мають бути якісь спільні критерії, якщо розглядати особистість в єдину динамічну структуру з підструктурних утворень, сприятливість для життя учнів у тому чи іншому розкладі, життєвому циклі, і специфічні критерії, які несуть добро для фізичного розвитку; потім сприятливі критерії для формування вільного розвитку психіки, пам'яті, мислення; врешті-решт критерії, які сприяли б соціально-духовному розвитку, щоб усередині відчувався свій дух, недо-

торканий, захищений від зазіхань.

Якби вас запитав: "Хто віруючий? Хай піднімуть руки набожні", — це було б нетактовно. А як тоді поцінувати вчительське: „Що трапилось? Хто це скоїв?" — яскравий приклад утрчання до внутрішнього світу класу. Зайшов педагог — учнів лихоманить: запитає чи оминє? Які хвилювання виникають усередині? Що це? Чи правильно спілкуємося з ду-

**КОЛИ НА ДУШІ
БЕЗТУРБОТНО,
ДИТИНА З РАДІСТЮ
ПОСПІШАЄ ДО
ШКОЛИ – ЦЕ І Є ТОЙ
СТАН, У ЯКОМУ З
ДИТИНОЮ ТРЕБА
СПІЛКУВАТИСЯ**

Борис Коротяєв

шею?

Церква має досвід духовного спілкування. На цьому рівні вона виробила історичний механізм спілкування пасторів з душею — живопис, пахощі, піснеспіви, ритуал сповіді, спокути, причастя — це для психологів і педагогів визначений шлях.

Безперечно, душа кожного освячується, є світла, є темна, є зашорена. Дух супроводжує людину від народження, залишає після смерті, доки не відомо, чи існує окремо. Душа відчувається, досить подивитися в

очі: сяйво добра — це і є зближення з внутрішнім світом. Тільки усвідомимо підхід, так і сформулюємо чіткі критерії. Наприклад, критерій комфортності — якщо дитині затишно, вона не відчуває страху, занепокоєності, пригнічення, — це одна справа, та коли на душі безтурботно, з радістю поспішає до школи — це і є той стан, у якому з дитиною треба спілкуватися. Ми знаємо про це? Пропоную провести цікавий експеримент: коли учень йде додому з поганим настроєм, залишає чорний папірець, незрозумілий настрій — синій, якщо радісний — червоний. Клас пішов, а вчитель аналізує, малеча ж не повідає про душевний стан.

Маю вражаючі показники, — наскільки незатишно почуваються діти. Неважко виявити осіб, які не створюють духовного: загадати малюнок на вільну тему — кольоровими фарбами зображувати за умови гарного настрою і чорними — якщо навпаки. *Ось вам чітка картина щодо стану, критеріїв сприятливості умов середовища, змісту діяльності.*

Якщо взяти розпорядок інтелектуально-творчого розвитку як складової частини духовності, одразу видно умови, у яких перебувають наші дітлахи. **70%** студентів перебувають у стані пасивного сприймання, чи сприяє це розвитку? *Найсприятливіший режим життя молодій людині — 4 години максимум у навчальному закладі, а далі самостійна робота, пошук, роздуми... Хай людина сама обирає форму роботи!*

На фото: діти вітають учасників конференції (м. Луганськ, червень 2000 р.)

ДУХОВНА СУТНІСТЬ ШКОЛИ: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР

Про ресурси сучасної освітньої системи

**Держава
і освіта**

Перед сучасною школою в її шоденному функціонуванні постає багато гострих проблем, кожна з них потребує від освітян уваги, праці, ресурсів. *Найголовнішою ж проблемою буття школи є проблема духовності* — це, сказати б, точка перетину всіх гострих питань освіти, вони пов'язані з нею за принципом причиново-наслідкових зв'язків та є похідними щодо проблеми духовної сутності школи.

ІНТЕЛІГЕНЦІЯ І СУСПІЛЬСТВО

Якщо буде якісно розв'язано проблему *духовності*, то й інші зуміємо здолати. А розв'язувати її маємо, бо хто, як не ми, може це зробити! Кожен причетний до цієї проблеми розгублено й розпачливо констатує: нині невідомі сили здійснюють систематичне масоване розбешення молоді, прищеплюють їй чужі для українського менталітету цінності, силовими методами насаджуються аморальність, розпуста, войовнича бездуховність. Багато хто покладає надії на такого Президента України, який стане „батьком нації”, огорне турботою і любов'ю кожного, виведе Україну з безпросвітності. Пригадалося: у презентаційному номері нашого журналу йшлося про те, що директор школи за своєю впливовістю дорівню-

вався до дії портрета авторитетного батька: „Там, де він висить, не можу зробити щось погане”. Зрозуміло, що таким має бути будь-який вихователь, який впливає на дітей власною поведінкою, власним життям, ставленням до людей, до школи — інакше він ним не є! Таким взірцем для усієї країни має стати і Президент України! Справді, кожен народ вартий свого уряду. Вочевидь, до такого дарунку українському народу разом зі своїми президентами ще треба дорости. Допомогти йому в цьому мають учителі, наша інтелігенція. На жаль, сьогодні багатьом із нас ще бракує такого усвідомлення, особистої сміливості, рішучості, відповідальності за все, що відбувається в нашій країні. Чому ж українська інтелігенція німотно все це спостерігає, чому не здійснює спроб усе це припинити й уберегти нашу молодь від скочування до прірви? Питання риторичне, бо відповідь нам усім відома! Переконана: це й позначилося на впливовості інтелігенції на процеси гуманітарного розвитку в країні. Як свідчить соціологія, в Україні вона має лише 4,5% цього впливу, тоді як основні його важелі поки що залишаються у представників законодавчої

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний редактор журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 5/2004

та виконавчої влад – їхній вплив становить 57%. Останнє пояснюється особливостями українського менталітету – подумки та між собою владу лаємо, але ж шануємо, бо підсвідомо сподіваємося на “добраго царя”.

У моєму розумінні, порятунок нації треба почати кожному з себе, пам’ятаючи своє покликання, свій обов’язок перед українським народом. Отже: “Бога зивай, а рук прикладай”! Тож чи не буде логічним і закономірним для української інтелігенції, зокрема й для освітян, втрутитись у те, що відбувається в нашій країні сьогодні? Я вірю – під проводом інтелігенції народ виборсається, вирветься з духовно-культурної та політико-економічної кризи, вирве нашу молодь із лабетів зла і створить умови для того, щоб наша юнь росла духовно та фізично здоровою! У такий спосіб освіта справді постане стратегічною галуззю і ставлення до неї визначатиметься її участю у розв’язанні державної проблеми № 1. Це фактично стане тестом для тих, хто прагне бути лідером у державі, а для перших керівників – показником їхньої спроможності дбати про розвиток своєї країни та підставою для їхнього вибору на цю посаду.

Запевняю, що за таких обставин впливовість інтелігенції в країні значно посилиться!

ВЧИТЕЛЬ ЯК ДУХОВНИЙ НАСТАВНИК: від слів до діла

З проблемою одухотворення освіти пов’язана й кадрова проблема. Чи може сучасний учитель – принижений і упосліджений – зростити гідну, свідому, чесну людину, людину високодуховну й високоморальну? Відповідь дали ще давні мудреці: “Раб може виховати тільки раба”. Тож почасти через зміну соціального статусу вчителя, почасти через докорінні зміни в системі його підготовки маємо змінити ставлення вчителя до своєї місії. Трибунними закличками, пафосними

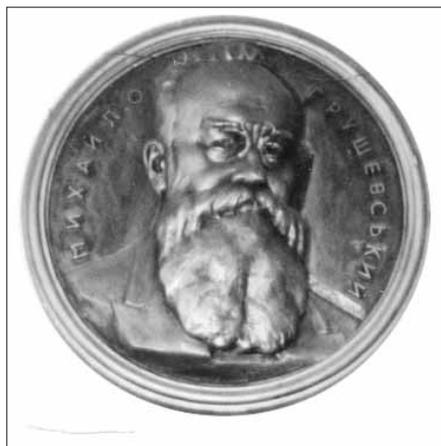
словесами нічого не досягти, зміни мають спиратися на конкретні заходи. А змінювати нам є що! Зверніть увагу: за даними наших досліджень, 82-87% учителів не є референтними для своїх учнів, лише 3-13% дітей визнають для себе авторитетом учителя, поділяють його думки та йдуть за ним; тільки для цих дітей учитель є провідником і духовним наставником, а не лише джерелом цікавої та корисної інформації (як для 25% дітей). Це, мабуть, і є свідченням кризового стану сучасної освіти. Так, доводиться констатувати: учительство не може, не вміє або не хоче вести дітей за собою. Безперечно, певна частка провини зумовлена забрудненим і засміченим інформаційним простором, аморальністю й бездуховністю принципів, якими послуговується суспільство, браком відповідальності нашої державницької еліти... Визнаємо, що не тільки школа несе відповідальність за людину, її навчання і виховання, її наповненість і конкретну діяльність. Але не слід забувати глибокодумних слів Миколи Пирогова: “Головне завдання школи – зміцнити внутрішню людину... Але для цього треба багатьом вихователям перевиховатися”. Справді, якщо у дитини сформувати опірність до зла, до бруду, до негативу, вона ніколи не скотиться зі своєї вершини, з верховіть духу, думки й почувань, і навіть посеред життєвих труднощів та драматичних випробувань збереже незламним свій духовний стрижень. Отож завдання школи – допомогти дитині зрозуміти й досягнути свою духовну висоту, свою велич і завдяки цьому – зміцнити внутрішню людину в собі. Визнаймо слухність визначення славетного лікаря Парацельса: „Лише вершина людини – це людина”. Нині все більше прихильників набуває акмеологічна педагогіка, яка за свою головну мету ставить витворення такої освітньої системи, що сприяла б досягненню вихованцями вершин у своєму розвитку, вела б дитину до вершини її духовності й мо-

ральності, інтелекту й почуттєвої сфери, фізичного стану і творчих здобутків. Певно, це і є єдино правильний шлях новочасної педагогіки, йдучи яким і зможемо вирішити всі супровідні проблеми.

“ХТО ТАКІ УКРАЇНЦІ...?” І ЧОГО ХОЧЕМО МИ?

Хочу вказати й на інші визначальні принципи побудови сучасної освітньої системи. Вони однаково стосуються і середньої, і вищої школи, бо вчитель у своїй повсякденній професійній діяльності великою мірою моделює ті умови, у яких відбувалося його формування. *Найголовнішим, на мою думку, є національна самоідентифікація українців, їхнє національне самоусвідомлення, осягнення своєї сутності і своєї місії у цьому світі. Для мене прикладом у цьому є німці. Їхня національна ідея очевидна: не чинити зла людям, а за вже скоєне — платити! Усім потерпілим у Другій світовій війні нинішнє покоління німців сплачує борги за своїх батьків і дідів. Який духовний приклад для всього людства!*

Нам ще треба усвідомити себе як націю. Перший український президент академік М. Грушевський афористично сформулював цей принцип так: *„Хто такі українці і чого вони хочуть?“* Справді, аби ми знали й розуміли себе як націю, усвідомлювали свою самобутність, могли осягнути свою сутність, то врешті й зрозуміли б свої перспективи й завдання, змогли б чітко визначити свій шлях. З цього приводу хочу привернути Вашу увагу до особливостей, якими ми щедро наділені та які виокремлюють нас серед інших. Йдеться про природжені якості лідерства та здатність сміятися з себе. Згадаймо хоча б: „як старшина в армії, то обов’язково українець” чи „де два українці, там три гетьмани”. Західні країни витрачають шалені кошти на програми з підготовки лідерів, а ми свій безцінний природний скарб використовуємо вкрай нерозсудливо. Зворотний бік нестримного

М. Грушевський

потягу до влади — заздрість, неприязнь, інтриганство. Усе це поглинає наші духовні й душевні сили, руйнує особистісність та гальмує суспільний прогрес.

Зізнаймося: нам, українцям, складно працювати в команді. Ми не бажаємо визнавати чиеїсь першості у започаткуванні нових напрямів у педагогіці, у впровадженні перспективних освітніх новацій. Ми не підтримуємо, м’яко кажучи, своїх винахідників, раціоналізаторів, новаторів. З відкриттями в техніці — простіше, там авторські права застережено. Подивіться, як оригінально це зроблено у Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля (див. фото на с.28).

З гуманітарними науками — складніше. Оригінальні ідеї привласнюються, без посилань на авторів використовуються; потім їх кидають на півдорозі незавершеними, непристосованими до практики. Порушується, власне, сам процес розвитку та реалізації новаторської ідеї, а й не лише авторські* права (цієї проблеми ми вже торкалися на сторінках нашого журналу — див.: 2’2003. — С. 35).

Погляньмо на освітні реалії: у країні безліч ідей щодо реформування освіти — і жодної реформованої школи! Чому? А тому, що, перехоп-

люючи ідею, залишаємо її на рівні концепції. Чи будуть за таких умов довгоочікувані результати?

Нам слід докорінно пе-

ребудувати свою природу, змінити міжособистісні взаємини в науковому й педагогічному середовищах. Якщо беремо на озброєння чийсь набутки, слід їх належно розробляти, пристосовуючи до своїх умов (адже кожна школа – неповторна!). Тоді сутнісне зерно чийсь яскравих педагогічних ідей даватиме різні результати, відмінні між собою. Лише у такий спосіб ідея набуде свого розвитку, розповсюдження і впровадження. Більш того, від такого ставлення до новачій виграють усі, збагатиться наше суспільство!

Важливим для нас є також усвідомлення єдності культурного, духовного та інтелектуального середовищ в Україні (на противагу поділу на Схід і Захід, у якому зацікавлені, переконана, лише деякі нинішні політики!), налагодження й постійний розвиток контактів між представниками національних наукової та творчої еліт, як це було в Україні. Згадаймо, приміром, творчі контакти Х. Алчевської з Б. Грінченком та В. Короленком, Б. Грінченка і В. Самійленка, Лесі Українки з О. Кобилянською та М. Драгомановим, І. Франка й М. Грушевського та багатьох інших визначних українців – луганчан і полтавчан, житомирян і прикарпатців, голичан і киян. Наші попередники зуміли створити насичене, багате традиціями інтелектуально-духовне середовище, і нам потрібно наслідувати їм, продовжити це прекрасне започаткування. Ймовірно, саме це й допоможе нам зрозуміти, як дійти себе.

На фото: У музеї університету – стенд, на якому зібрано найважливіші винаходи педагогів університету, авторів цих раціоналізацій та новацій. У назві стенду – його суть: “Прогрес науки визначається працею вчених і цінністю їхніх відкриттів.”

Музей історії та досягнень

РЕСУРС, ЯКИМ МАЄМО СКОРИСТАТИСЯ

Колосальний ресурс нашої школи – особистісно-орієнтована освіта. Міністерство освіти й науки України кілька років тому видало цілий збірник наказів, методичних рекомендацій та інших матеріалів щодо впровадження особистісно-орієнтованого навчання й виховання в усі навчальні заклади України. Але далі наказів і рекомендацій справа не посувається. Так, знайшлося чимало директорів, які ухопилися за цю ідею, нібито взяли за її розробку, вже й прозвітували про наявні результати, але зрушень у цьому питанні не спостерігаємо ніяких. Ніяк інакше, як профанацією високої і прекрасної ідеї назвати це не можна. Прикметно, що згадані директори нині у такий же спосіб „освоюють” інші ідеї. Можна спрогнозувати, що результативність їхньої „діяльності” буде тією ж. Міністр освіти і науки Василь Кремень на торішній міністерській колегії пояснив, чому ідея особистісно-орієнтованої освіти поки що не впроваджується – спочатку мають постати осередки, де втілювалася б у щоденну практику ця ідея, якісь експериментальні майданчики, де можна було б виробити реальні шляхи впровадження в життя особистісно-орієнтованої освіти. Ми маємо певні здобутки, але, на жаль, іще надто легковажно ставимося до важливих аспектів організації власного буття. Хочеться вірити, що ми знайдемо для цього духовні сили і сягнемо свого акме – своєї духовної висоти.

Необхідність у нових взаєминах – це не бажання-примха авторки статті, а завдання державної ваги, бо нові взаємини виступають чинником людського прогресу. Розуміння цього завдання є змістом державницького мислення будь-якого керівника. У такий спосіб він автоматично переходить із режиму “очолити, щоб згубити” у режим розвивального управлін-

ня. Доброзичливість, взаємодітримка, радість від успіхів колег – ось те, що має оздоровити наш менталітет, стати потребою душі. А сили для цього у нас є, бо хто здатен посміятися з себе? Мудрі! То ж яка чудова ми з вами нація! Виростаймо ж швидше!

Отже, врятуймося самі – і біля нас врятується багато хто!

Бо ми, освітяни, – головний чинник та основний ресурс духовності школи, суспільства, держави!

РОЛЬ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Ще на одному питанні хочу акцентувати Вашу увагу – на ролі фахової української преси та ставленні до неї української педагогічної громади, особливо керівників освітянських установ.

Що читати, що передплачувати – особиста справа кожного з нас. Це правило не стосується фахової преси, оскільки вона – це засіб інформації з усіх аспектів життєдіяльності сучасної школи: нормативної, професійної, інформаційної, загальнокультурної. Важко собі уявити більш повне та доступне джерело інформації для розв’язання щоденних і перспективно-стратегічних проблем. Додамо ще обізнаність із безцінним досвідом повного спектру шкіл України, а також із напрацюваннями численних конференцій, семінарів, круглих столів – яка економія часу виходить у керівника, який послуговується таким виданням. Більш того, який це універсальний і, фактично, незамінний засіб для ефективного, професійного управління сучасною школою! Корисно бути обізнаним із закордонним досвідом, але він має доповнювати свій, а не замінювати його. Іноді чуємо, що директори надають перевагу журналам з такою ж назвою, але з іншою концепцією, де навіть не ставиться за мету допомогти директору осмислити різноманітну інформацію в контексті державної освітянської

На запитання головного редактора журналу *Ольги Вигovskyкої* відповідають: *Галина Пономарьова*, директор ліцею № 25 міста Житомира, та *Микола Наказний*, директор технічного ліцею м. Дніпродзержинська.

О.В.: *Питання стосуватиметься нашого журналу. Що Вам, як директорів, вчителю, людині, дає наше видання? Що в журналі “Директор школи, ліцею, гімназії” Ви знаходите для себе цінного, важливого, потрібного?*

Г.П.: Ваше видання, насамперед, знайомить педагогічну громадськість із цікавим і перспективним досвідом учителів і вчительських колективів різних регіонів України. Це, з одного боку, дає змогу талановитим фахівцям бути почутими у всеукраїнському масштабі, підказати своїм колегам можливі напрями та форми діяльності. Важливим є і другий аспект Вашої праці – популяризація нових науково-педагогічних знань, нових освітніх концепцій і систем, прагнення зорієнтувати вчительський загал у головних тенденціях розвитку сучасної освіти і педагогічної науки, у насиченому потоці фахової інформації, намагання донести до найвіддаленіших куточків цікаві, нові відомості про життєдіяльність сучасної освітньої системи. Вашими стараннями змінюється освітній простір України, формується нове педагогічне мислення, важлива для школи інформація циркулює інтенсивніше.

О.В.: *Чому ж тоді, на Вашу думку, число передплатників нашого часопису не надто велике – дається взнаки брак коштів чи брак свідомості, брак розуміння ролі педагогічної преси в піднесенні якості роботи школи?*

Г.П.: Мені здається, що головна причина цієї проблеми – не брак коштів чи свідомості керівників шкіл, а брак інформації про Ваш часопис. Так, більшість працівників освітньої галузі лишається непоінформованою про журнал, як і про багато інших цікавих і змістовних видань. Ваша праця потребує більшого розголосу, більшої реклами. Багато в чому це залежить від відділів освіти – міських, районних, обласних. Скажімо, у нашому місті методичний кабінет при відділі освіти на чолі з Раїсою Леонідівною Кошевич чимало зусиль спрямовує на комплектування фахової бібліотеки, поповнюючи її, зокрема, й педагогічною періодикою. Кожен учитель і кожен керівник має вільний доступ до потрібних джерел. Я певна, що й інші відділи освіти мають будувати свою роботу саме так.

О.В.: *Чи допомагає наш журнал у Вашій непростій і відповідальній роботі?*

М.Н.: Ваш журнал я відкрив для себе лише рік тому – скажу щиро: нині він для мене чи не настільна книга, головне джерело одержання сучасної інформації в галузі освіти, трибуна перспективного директорського та й загалом педагогічного досвіду, унікальний посібник, який дає знання, спонукає до самовдосконалення, збагачує світоглядно і професійно. Ваш журнал об'єднує директорів шкіл усієї України, налагоджує спілкування між ними. Це скарбниця педагогічних напрацювань і експертна комісія з оцінки експериментальної діяльності. Вважаю, що органи управління освітою на різних рівнях мають подбати, щоб кожен директор школи одержував цей великоцінний педагогічний часопис. Досвід нашого навчального закладу – педагогічну пресу передплачують батьки учнів. Вашій редакції зичу натхнення й подальших успіхів, сили, снаги і творчеспромоги у вашій шляхетній і дуже потрібній освітянам праці!

політики. Пригадую розмову з одним директором школи, який наполягав на тому, що йому для ефективної розбудови української школи достатньо журналу – дайджесту російської педагогічної періодики. Та хіба українська й російська освітні системи функціонують в однакових умовах і хіба досвід сусідньої держави придатніший для нас, ніж досвід власний? Певна річ, питання риторичне. Добре, коли “чужого навчаємося”, але не дуже добре, коли не цікавимися своїм. Які проблеми у директора зі східного регіону, а що у західному? Яку політику сьогодні проводить МОН України, як вона реалізується у різних регіонах?..

У кожного народу є своє, у цього кожного сила і міць – нам же ще треба виплекати себе як націю! Не остання роль тут відводиться освітянському керівнику: якщо він професіонал та ще й патріот, то своїми рішеннями свідомо сприятиме створенню в освітянському просторі спільного інформаційного поля для кожної школи й родини. Саме цим нині опікується наш журнал для керівника української школи. Він, керівник, має вибирати, що читати, чийми порадами користуватись. Інакше вибір за нього зроблять його “помічники”, яким, може, й байдуже до стратегічних намірів держави. І тоді керівник школи несвідомо стає гальмом процесу становлення національної школи, а з нею і української держа-

ви, бо “державою стоїть школою!”

Останнє розглядаю як тест щодо світоглядної позиції керівника, його готовності сприяти розвитку власної школи, її реформуванню, а через школу – соборності України та утвердженню культури українського суспільства, створенню самодостатньої нації.

Насамкінець хочу закликати всю педагогічну громаду загалом творити спільними зусиллями цілісний інформаційний простір української освіти, адже інформація – велика сила, яка може докорінно змінити перебіг подій. Щодо освітньої системи можна сказати так: вчасно одержана інформація може прискорити набуття професійного досвіду, розсіяти морок невідомості й необізнаності, поживити процес реформування освіти, зекономити ресурси, які спрямовуються на пошук оптимальних рішень важливих педагогічних проблем, і зекономити час, коли такі рішення вже є. Одним словом, наявність такого інформаційного поля забезпечить нас від, образно кажучи, винаходу велосипедів. Тож творімо таке цілісне інформаційне поле управлінсько-педагогічного досвіду України! Першим кроком на цьому шляху, гадаю, стане прилучення директорів усіх українських шкіл до числа передплатників нашого часопису. Працівників редакції журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” особисто я порівняла б із хліборобами: ми вибираємо

повноваге, широзлотне зерно педагогічної думки, засіваємо його дбайливою рукою у щедротне освітянське поле, плекаємо прорість, аж поки забруниться буйне колосся... Та це колосся якимось дивом часто зостається у полі незібраним, нібито й непотрібним. Прикро, коли це трапляється за браком інформації про наш журнал (див. віз на с. 30).

Іноді чуємо про нестачу коштів для передплати. Але ж наш журнал не дорожчий за інші управлінські часописи, а навіть дешевший, хоча його інформація – така, що економить час керівника, бо з’являється можливість впроваджувати ефективні напрацювання інших, вивільнити свою життєву енергію і спрямувати її на розв’язання ще не вирішених проблем, та ще й сприяє суспільному зростанню. То чи не варто за неї платити?!

Ставити ці питання і давати на них відповіді – треба! Бо кожен із нас відповідає за свій вибір: кому і чому він сприяє? Купуючи іноземне, ми сприяємо розвитку тієї країни, товар якої купуємо. Передплачуючи українську фахову періодику, ми не лише отримуємо допомогу як у вирішенні нагальних проблем школи, так і стратегічних завдань, а й прозріваємо разом як нація, бо творимо єдиний інформаційний простір. Це сприяє становленню культури – у такий спосіб зміцнюємо свої корені, покращуємо своє майбутнє, а з ним і всього суспільства.

*Творімо
спільними
зусиллями
цілісний
інформацій-
ний простір
української
освіти, адже
інформація
– велика
сила, яка
може доко-
рінно зміни-
ти перебіг
подій*

Держава
і освіта

РІЗНОМИСЛІЄ ПРИ ЄДИНОДУШІ: ЗБЕРЕЖІМО СВОЮ КОНФЕСІЙНУ НЕЗААНГАЖОВАНІСТЬ

Інтерв'ю головного редактора журналу Ольги Виговської зі Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом.

– У сучасній школі, на превеликий жаль, дуже часто трапляються ситуації, коли між дітьми розпалюються конфлікти на ґрунті міжконфесійних взаємин, і з цим нічого не можуть вдіяти ні педагоги, ні адміністрація шкіл. З другого боку – коли в навчально-виховному процесі намагаються використати елементи християнської педагогіки, це часто сприймається трохи не як ущемлення прав дітей, чиї батьки мають інше віросповідання або належать до інших конфесій. Як учителям, які прагнуть виплекати в дітях духовність, чинити в таких ситуаціях?

Патріарх
Філарет

під час зустрічі зі студентами й викладачами НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дуже втішним є те, що сучасні освітяни все частіше порушують питання духовності й моралі у школі й дедалі активніше використовують елементи християнської педагогіки в навчально-виховному процесі. Але дехто з директорів шкіл ще й досі вважає, що духовному розвитку й вихованню молоді не слід приділяти багато уваги у школі – цим нібито мають опікуватися сім'я і Церква. З такою позицією категорично не можна погоджуватися – і Церква, і сім'я, і школа мають об'єднати свої зусилля в такій благородній і державно важливій справі, якою є моральне виховання молодих поколінь. А найнадійнішим фундаментом морального

виховання в усі часи й посеред усіх європейських народів уважалися християнські цінності та життєві принципи. До революції моральним вихованням у школі займалася Церква, у радянські часи – виключно школа, тож чи не буде логічним на сучасному етапі розвитку нашої держави залучати Церкву до плекання особистості на засадах традиційної християнської моралі? Сама школа, як свідчить дійсність, не може якісно виконувати це відповідальне завдання. У формуванні моральності молоді головним є усвідомлення нею важливих понять – „добро” і „зло”. Багато про це говорять, кожен, мабуть, уважає, що легко й непомилково визначить конкретне наповнення цих понять, а насправді ж мало хто осягнув їх глибинний зміст

і може передати це розуміння іншим; також дуже часто з недобрим наміром ці поняття підміняють одне одним. Тому школа й має сприяти закладенню першооснови подальшого формування дитячої особистості, першооснови її подальшого життя – розуміння добра і зла. Дітей треба вчити добра, вчити боротися зі злом – ось головна засада школи, головна до неї вимога. Інше питання – як це робити? Безперечно, головною проблемою духовного виховання у школі є конфесійна строкатість сучасної України. Традиційні та нові церкви, чудернацькі секти й екзотичні релігії, псевдорелігійні вчення й екстравагантні етичні системи... Як посеред усього цього новочасного розмаїття орієнтуватися вчителів чи директорів школи з їхньою скромною (щоб не сказати убогою) поінформованістю в релігійних питаннях? Як врахувати інтереси й права, потреби й запити дітей та їхніх батьків? На моє глибоке переконання, школа повинна забезпечити освоєння дітьми моральної доктрини християнства – того, що є спільним для всіх християн світу, того, що їх єднає, а догматичні тонкощі, відмінності між різними віровизнаннями мають викладатися дітям у недільних школах, призначення яких у цьому й полягає (такі школи в

Україні мають і православні, і католики, і протестанти). Суспільство ж має пильно стежити за тим, щоб державні школи не порушували закон свободи віровизнання і зберігали свою конфесійну незаангажованість. Підсумовуючи, хочу ще раз наголосити на важливій думці: школа має дати дітям основи загальнохристиянського вчення, яке є спільним для всіх християн незалежно від їхньої конфесійної належності. Це вчення насамперед складають Божі Заповіді, спільні для всіх християн, та й для всіх людей загалом, бо вони списані з людського серця. Спільним для всіх християн є також Святе Євангеліє – Книга Христової науки, яку проповідують усі церкви – православна, католицька, протестантська. Цю науку і треба нести дітям, вона ніколи їх не розділятиме й не налаштуватиме одне проти одного, бо це наука любові і єднання, наука, яка вчить любові до ближнього і єднає серця вірних, а не сіє розбрат і ворожнечу. Тож із шкільного курсу слід усунути все, що розділяє людей у їхній християнській вірі та запалює серця ненавистю, а залишити те, що є серцевиною християнства як релігії – науку любові, науку злагоди, науку єднання. *Любов має властивість об'єднувати все, а гріх – усе роз'єднувати.*

– Питання конфесійного розбрату в Україні, непогодженості між представниками різних відгалужень могутнього християнського дерева є для нас дуже актуальним і дуже драматичним. У цій царині дуже багато перекручень, кривотлумачень і відвертих спекуляцій. Найбільше непокоїть відсутність об'єктивної інформації про конфесійні взаємини в учителів і директорів шкіл, хоча, зрозуміла річ, цю інформацію вони мають одержувати чи не найпершими з огляду на важливість і своєрідність освітянської праці. Свіжий приклад: нещодавно на міжнародній науковій конференції в Луганську довелося почути з вуст представника місцевого духовництва звинувачення на Вашу адресу в започаткуванні розколу Православної Церкви в Україні. І, як не дивно, дехто цим звинуваченням вірить. Чи не могли б Ви, Ваша Святосте, бодай стисло, у найголовніших фактах оповісти про сучасний рух за утвердження в Україні Помісної Православної Церкви?

Так, школа і Церква – це частини єдиного суспільства, тому вони мають бути взаємопоінформовані про діяльність одна одної. Учителі, поза сумнівом, має бодай трохи бути обізнаними із питаннями міжконфесійних

стосунків у сучасній Україні, аби якісно здійснювати духовне виховання школярів й уникати у своїй професійній діяльності релігійно-конфесійної інтолерантності. Складається так, що в нинішньому конфесійному

конфлікті звучить вельми гучний голос тільки однієї з його сторін. Тож спробую висвітлити бачення цих процесів, яке маю я сам і очолювана мною Українська Православна Церква (Київського Патріархату). За канонами Вселенської Православної Церкви, кожен незалежний православний народ може мати свою незалежну Церкву. І, як правило, кожен незалежний православний народ виборює собі таку Церкву. Греція, Грузія, Румунія, Сербія, Росія, Болгарія та інші православні держави – якісь раніше, якісь пізніше – виборили собі законне право розбудовувати власні Церкви. Тільки Україна, хоч і є однією з найбільших православних дер-

жав світу, усе ще залишається позбавленою автокефальної Церкви. Чи це не диво? Ми ж маємо всі потрібні передумови й усі законні підстави на церковну самостійність, але поки що не виборили самостійного статусу для своєї Церкви. А без церковної незалежності України і її державна незалежність буде якоюсь ганджовитою, неповною і непевною, хиткою. Тим часом одержання незалежності державою, народом вимагає утвердження незалежності Церкви, **церковна незалежність зміцнить і піднесе незалежність держави, як також об'єднає народ, згуртує його, об'єднає зусилля нашого народу у вирішенні важливих проблем його буття.**

– Невже нинішня влада не зацікавлена у зміцненні державності та в згуртуванні народу?

Складається враження, що, справді-таки, не зацікавлена. Бо ж могутній своєю єдністю і вірністю Христовим заповітам український народ не миритиметься з глуфом над собою, зі споневаженням своїх законних прав, зі злочинами супроти себе. Певно, розпорошеність, роз'єднаність українців за різними ознаками, зокрема й конфесійною, комусь вигідна. Кому ж? Відповідь на це гостре питання і допоможе з'ясувати екскурс в нещодавню нашу церковну історію. В останні роки існування Радянського Союзу було послаблено централізм, зокрема й церковний, республікам було надано більшу самостійність. Політична, економічна, адміністративна, культурна самостійність тодішніх союзних республік створила підґрунтя для самостійності церковної. Саме моїми зусиллями було поставлено питання про приведення у відповідність державних і церковних статусів республік і врешті виборено автономність УПЦ у складі РПЦ. Коли ж Україна здобула омріяну незалежність, логічним продовженням було б церковне усамостійнення нашої держави від Москви. Тому я як Митрополит Київський і Патріарший Екзарх України наполягаю на цілковитій неза-

лежності нашої Церкви від московського центру. 1991 року я на чолі своїх однопомісців і сподвижників провів у Києві, у Святій Києво-Печерській лаврі, помісний собор, рішенням якого стала вимога до РПЦ надати Українській Церкві автокефалію. Сам собор було проведено відповідно до всіх церковних канонів та державних законів, тому говорити про його нелегітимність – кривосвідчити. З рішенням помісного собору про автокефалію УПЦ наша делегація поїхала до Москви, але ми одержали відмову – РПЦ не могла й думки припустити про від'єднання України. Наша позиція викликала шквал брутальної критики, цькування, нехристиянських випадів. Найпотужніший удар було спрямовано саме на мене – намагання скомпрометувати, тиск і шантаж, наклепництво, погрози і замаху... Багато довелося витерпіти в ім'я утвердження незалежної Української Православної Церкви. Апогеєм конфронтації стало "відлучення" мене від Церкви, проведення собору в Харкові 1992 року й обрання митрополитом Володимира (Сабодана). Ці акції, які не мають під собою законної основи, і започаткували розкол в Українському Православ'ї.

Повторюю: все здійснене в Харкові — незаконне, неканонічне, неправове, і за цей злочин його „режисери” й „виконавці” відповідатимуть перед Богом і народом. Отже, як бачите, **розкол в Українському Православ'ї започаткував не я**, а як раз ті, хто мене в цьому звинувачує. Державна ж влада, як не прикро, замість виборювати автокефалію для національної Церкви, створювати належні умови для її розвитку та сприяти духовному відродженню України на засадах християнства, **всіляко перешкоджає зміцненню УПЦ(КП), відверто декларує свою прихильність до української філії РПЦ, хоч та посідає ворожу позицію щодо української незалежності, заперечує духовно-культурну самобутність українців і зневажає їхню державницьку волю.** На державну підтримку за таких умов ми й не розраховуємо, а прагнемо лише одного: аби державний провід — від центру до регіонів — не заважав народові будувати національну Церкву. Є й інші причини, які сповільнюють процес утвердження помісної Церкви в Україні — це також активний спротив з боку РПЦ та брак сміливості, рішучості, патріотизму й державницького мислення у духівництві її філії в Україні. Ці перепони, я певен, ми зможемо здолати! І тільки після встановлення Помісної Церкви в Україні можна буде говорити про духовне відродження нашої Батьківщини, нашого народу. **Сподіваюся на активну підтримку, на діяльну допомогу української школи!**

ОРДЕН УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Будемо молитися, щоб земні наші нагороди відповідали небесним, Господа нашого!

За клопотанням професорсько-викладацького складу історичного факультету НПУ імені Михайла Драгоманова Української Православної Церкви Київського Патріархату встановлено нову відзнаку для працівників освіти, науки і культури України — **„Орден Святих Кирила і Мефодія, учителів слов'янських”** за особливі заслуги у навчанні й вихованні майбутніх громадян України, підготовці професійних кадрів для всіх сфер суспільного життя, у розробці і написанні сучасних підручників для середньої і вищої школи, за натхненну працю в поширенні християнської етики і моралі, високе гуманістичне виховання молодого покоління, відродження української духовності та утворення Єдиної Помісної Української Православної Церкви.

Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України **Філаретом** у жовтні цього року відбулось нагородження 16 викладачів і співробітників історичного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова орденом і медаллю Св. Кирила і Мефодія за особливі заслуги у вихованні й підготовці викладацьких кадрів для незалежної Української держави, за натхненну працю в поширенні християнської етики і моралі та з нагоди професійного свята — Дня вчителя.

Орденом під №1 відзначено декана історичного факультету, доктора історичних наук, професора **О.О. Сушка**.

Серед нагороджених: **М.Ю. Виговський**, заступник декана факультету, **І.Г. Ветров** та **О.В. Потильчак** (автори цікавої статті у цьому числі журналу) та інші.

Редакція нашого журналу щиро вітає всіх нагороджених!

На фото:
Патріарх
Філарет
вручає
Олександр
Сушку
заслужену
нагороду.

ВИСТАВКА-ПРЕЗЕНТАЦІЯ “ОСВІТА УКРАЇНИ”

6 жовтня 2004 року об 11:00 в Національному комплексі “Експоцентр України” в павільйоні №12 (м. Київ, пр-кт Глушкова, 1) відбулося урочисте відкриття виставки-презентації “Освіта України”. Виставку-презентацію відкрив Віце-прем’єр-міністр Кабінету Міністрів України Табачник Д. В., Міністр освіти і науки України Кремень В. Г., заступники міністра освіти і науки України Огнев’юк В.О. та Степко М.Ф., Перший віце-президент Академії педагогічних наук України Мадзігон В. М.
Організатор виставки-презентації: Міністерство освіти і науки України.

Керівники держави і освіти

У колі наймолодших учасників

Харківський ІППО – учасник виставки

Самопрезентація освітян Дніпропетровщини

Шлях, обраний незалежною Україною та європейською світовою цивілізацією, зумовлює необхідність інтенсивних змін в галузі освіти. Саме тому в останні роки національна система освіти динамічно реформується. Прийняті державні акти і організаційні заходи Міністерства освіти і науки України спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів. Нова парадигма освіти на сучасному етапі розвитку – це гуманістично-інноваційний тип освіти, виховання покоління молоді, що буде захишеним, конкурентноздатним і мобільним на ринку праці.

На виставці-презентації було представлено більше 300 навчальних закладів України: обласні (міські) управління освіти, дошкільні навчальні заклади, середні загальноосвітні навчальні заклади, позашкільні навчальні заклади, вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти, науково-практичні розробки, міжнародні освітні програми, підручники, підприємства, фірми, установи, які забезпечують навчально-технічне обладнання учбового процесу, періодичні професійні видання.

Протягом чотирьох днів роботи виставки пройшли семінари, “круглі столи” за участю провідних фахівців Міністерства освіти і науки України, науковців Академії педагогічних наук України. Були представлені досягнення навчальних закладів у реформуванні навчального процесу, міжнародні проекти, Болонський процес, сучасні підручники і навчальні посібники, обговорення актуальних проблем навчально-виховного процесу, демонстрація навчально-технічного обладнання – всього понад 50 заходів. Відбулося нагородження дипломами учасників виставки, почесними дипломами і грамотами Міністерства освіти і науки України.

Виставка-презентація “ОСВІТА УКРАЇНИ” підтверджує високий інтелектуальний потенціал системи освіти. Тож співпраця на виставці всіх учасників є запорукою інтеграції національної освіти до міжнародного освітнього простору, Болонського процесу.

ІННОВАЦІЙНА

ШКОЛА

*Ніщо не може бути
збудованим без дітей*

Януш Корчак

*Більше духовного спілкування —
ось ключ до серця дитини*

Шалва Амонашвілі

Вершина мудрості — пізнання самого себе

Еразм Роттердамський

ЧЕМ СИЛЬНА ВТОРАЯ СЕВАСТОПОЛЬСКАЯ ШКОЛА?!*

«Не может быть, чтобы при мысли, что и вы в Севастополе, не проникли в душу вашу чувства какого-то мужества, гордость и чтобы кровь не стала быстрее обращаться в ваших жилах».

Л.Н. Толстой, «Севастопольские рассказы»

Севастопольская гимназия поразила меня тем, как она воспитывает патриотов Украины... общаясь на русском. С ними, с их работой, с их размышлениями захотелось мне познакомить Вас, наш дорогой читатель, чтобы всем понять, как нам, таким разным, в Украине строить вместе наше свободное государство, нашу общую и единственную родину для всех. Отсутствие консенсуса между украинцами Востока и Запада нашей родины, Центра и Юга не способствует становлению сильной державы, равной среди высокоразвитых стран — нельзя стать высокоразвитой страной, если народ не устремлен к общей духовной цели, если в обществе преобладают центробежные, а не центростремительные силы. Ярким подтверждением этого является то, что в народе наметились две диаметрально противоположные, не соединимые между собой ориентации относительно развития собственной страны, что часть молодежи, как и часть общества, не видит просвета в своей жизни, возможности реализоваться в нашей стране, а это тревожный симптом! Причина этого в недоработке образовательной системы, которая сама по себе не смогла преодолеть этого, ибо душевные силы просвещенцев расходовались на решение проблем физического выживания, часть вины возлагается на наше правительство.

В развитии нашего государства наступил момент, когда от состояния народа, от уровня его духовного развития

зависит быть Украине или не быть!

Помочь преодолеть противостояние разных регионов должна школа, Учитель, воспитав патриота своей Родины. Путь к этому лежит через осознание каждым гражданином страны — от мала до велика — общей для всех украинцев национальной идеи, а она проста: состояться как нации, да такой, чтобы земляне ценили нас как народ! Нам есть о чем подумать вместе!

Идею-жемчужинку уже сегодня нам щедро дарят севастопольцы!

Состоянием восхищенной благодарности к их труду сопровождался мой визит во Вторую севастопольскую гимназию, а в сердце моем родился новый образ города Севастополя, как города «древних моряков» и мудрых современных женщин.

Приглашаю Вас стать участником круглого стола вместе с учителями севастопольской гимназии, а также директорами других учреждений г. Севастополя.

Рады представить вашему вниманию и систему работы севастопольцев по внедрению информационных технологий, а также гимназии, которая одной из первых в Украине школьную библиотеку преобразовала в Центр информационных технологий (ЦИР) — смотрите рубрику «Інноваційна школа».

* Ольга Выговская, главный редактор журнала «Директор школы, лицею, гімназії»

Из глубины веков Севастополь шагает в будущее...

Образование в этом играет не последнюю роль.

СЕВАСТОПОЛЬ, поставлений судьбой на перекрестке торговых и культурных путей Причерноморья, на стыке интересов христианского и мусульманского миров, уже 220 лет притягивает к себе внимание людей всего мира.

В Севастополе проживает 269953 русских, 84420 украинцев, а также представителей около 100 других национальностей; 96% населения разговаривает на русском языке.

В Севастополе 75 школ, 7 ВУЗов I и II уровня аккредитации, 3 института, 1 университет, около 20 филиалов ВУЗов Украины и России, 6 ПТУ, 9 школ эстетического воспитания, 69 библиотек, 4 театра, около 2000 памятников, 13 государственных центров здоровья.

Сегодня Севастополь занимает четвертое место в стране по посещаемости туристами, а по количеству заходов круизных судов значительно опередил Ялту.

Историю Севастополя всегда делали сильные, одухотворенные люди, чьи имена навечно останутся в названиях улиц, площадей, памятниках, в памяти потомков.

Стараясь понять феномен двух героических оборон Севастополя, некоторые исследователи объясняют его порой самым немыслимым образом. Вплоть до космического влияния на состояние духа защитников города. Забывая при этом подвиг экипажа брига «Меркурий» под командованием Казарского в нейтральных водах. Не понятной остается и синопская виктория Нахимова у турецких берегов.

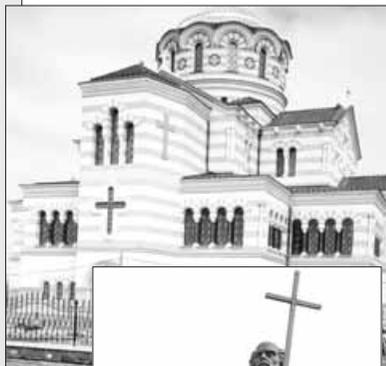
А объясняется это просто, если вспомнить, что на западной окраине современного Севастополя еще в шестом веке до н.э. дорийцами основан Херсонес Таврический, который упоминается во многих литературных памятниках древнерусского периода.

В пятом веке после Рождества Христова Херсонес становится центром Византийских владений на Крымском полуострове. С Византией у Киевской Руси были налажены тесные экономические, политические и духовные контакты. Отсюда, с земли древнего Херсонеса, начал свой подвижнический путь Святой Апостол Андрей Первозванный, принесший свет православия на нашу землю.

Многие источники, в том числе и «Повесть временных лет», указывают на Херсонес, как на место крещения кн. Владимира. Этим высоким духом изначально пропитан Севастополь, его наличием только и можно объяснить все, что смог выдержать Севастополь, чем изумил весь мир.

Поразительно точное имя дала городу прародительница Севастополя Екатерина II. „Севастополь” в переводе с греческого означает „достойный поклонения”.

Символично, что Севастополь, будучи во все времена хранителем многонациональных традиций, и сейчас стал надежным мостом дружбы и взаимопонимания между братскими славянскими народами.

Собор равноапостольного князя Владимира возведен в 1891 г. по проекту Д.И. Грамма в память о принятии Христианства на Руси. Внутри собора находятся остатки древнего храма, в котором крестился князь **Владимир**

НА ПУТИ К ЕДИНОЇ ІН- ФОРМАЦІОННО-ОБРАЗОВА- ТЕЛЬНОЇ СИСТЕМИ

**Раїса
СЕМЕНОВА**

Директор школи-гімназії № 2 г. Севастополя

Особенностью школьной библиотеки является ее полифункциональность:

- Это учебная библиотека, поскольку должна обеспечивать информационную и документную составляющую образовательного процесса;
- Обслуживая педагогический коллектив, она выступает в роли специальной библиотеки;
- Работая с учащимися, предоставляет им внепрограммные материалы;
- Поддерживая внеклассную и внешкольную работу, она выступает как публичная детская и юношеская библиотека.

Замечу, что все эти функции обязаны выполнять 1-2 библиотекаря.

Все наши школьные библиотеки разные, но проблемы у них одни и те же. *Что сегодня больше всего беспокоит библиотекарей школ, нас, руководителей?* Это отставание школьной библиотеки от библиотек других типов в уровне оснащенности и предос-

тавления услуг своим пользователям – учащимся и учителям.

Новая социально-коммуникативная среда, сложившаяся в Украине вследствие перехода к рыночной экономике, и активный процесс информатизации общества определяют новые функциональные приоритеты в деятельности библиотек и информационных центров. Эти учреждения призваны не только собирать и хранить, но и производить и распространять информацию, участвовать в региональном информационном обмене и формировании единого информационного пространства школы, региона, Украины.

БИБЛИОТЕКА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Отличительная черта нынешнего этапа жизни школьных библиотек – изменение места и роли библиотеки в учебном процессе по сравнению с традиционным.

Переход к информационному обществу сопровождается возрастающим потоком информации, переводом основного массива информации на электронные носители, повышением требований к полноте, оперативности, достоверности

Раїса
Семенова

информации, которая предоставляется пользователям, обеспечением возможности доступа к ней из любого места в любое время.

В информационном обществе вырабатывается и потребляется интеллект, знания, что приводит к увеличению части умственного труда. От человека требуются способность к личностному и профессиональному развитию и творчеству, возрастает спрос на умения получать знания и обрабатывать их, отвечать требованиям.

Таким образом фундаментальное значение приобретает переосмысление подходов к системе образования, создания высококачественной и высокотехнологической информационно-образовательной среды.

Не случайно интенсивное развитие сферы образования на основе информационных и телекоммуникационных технологий становится важнейшим национальным приоритетом развития стран мира.

В таких условиях *библиотеки, включенные в учебно-воспитательный процесс, должны взять на себя информационное обеспечение процессов образования* (см. врез на с.45).

О кардинальных изменениях в организации информационной среды в школьном образовании шел разговор на Всеукраинском научно-практическом семинаре «Региональная интеграция информационного ресурса образовательной отрасли Украины»*, в докладе

ЗНАКОМЬТЕСЬ! ВТОРАЯ СЕВАСТОПОЛЬСКАЯ ГИМНАЗИЯ

“Гимназия является первой основой всех свободных искусств и наук... Молодые люди должны приучаться там к правильному образу мышления и добрым нравам”.

М.В. Ломоносов

Достижения в области обучения и образования — это путь, который ведет к развитию государства, путь страны в цивилизованный мир.

Новый мир начинается с Новой школы. Такой по духу и по концепции является Вторая севастопольская гимназия - учебное заведение гуманитарного направления, ориентированное на воспитание и развитие одаренных и способных детей во имя обогащения интеллектуального, творческого, культурного потенциала города Севастополя и Украины.

Вторая севастопольская гимназия - старейшее учебное заведение в Крыму. “Гражданское общество купцов и мещан” в 1874 году начало хлопотать об открытии женской гимназии, которая просуществовала до 1921 года. 130 лет разделяют Старую и Новую школу. Лучшие педагогические традиции сохраняют и питают ее.

“Знание — сила!” - вот суть успеха гимназии в прошлом и сегодня.

Вторая севастопольская гимназия сегодня -

- это - новая образовательная идеология, основанная на вере в каждого ребенка;
- это - индивидуальная концепция образовательной и воспитательной деятельности;
- это - инновационный характер содержания образования, современные педагогические технологии, высокая профессиональная компетентность коллектива школы в решении педагогических проблем, современная научно-методическая и дидактическая база, обеспечивающая гимназистам широкую универсальную образовательную подготовку на повышенном уровне сложности;
- это — образовательная среда, где каждый ребенок способен добиться успеха, где формируется качества лидера, патриота Украины.

Вторая Севастопольская гимназия вносит значительный вклад в развитие образовательных систем и технологий региона и Украины:

- совместно с Французским культурным Центром посольства Франции в Украине реализуется проект Совета Европы “Изучение языков для общеевропейского гражданства”, направленный на:
- развитие мировосприятия школьников и их подготовку к восприятию истории человечества, своей страны, к осознанию себя как носителя национальных ценностей, к пониманию взаимозависимости между собой и всеми людьми планеты в поиске решений глобальных проблем;
- развитие коммуникативной культуры школьников, их духовного потенциала, общепланетарного образа мышления в отношении гражданских прав человека, осознание ими ответственности за будущее всей страны;
- обучение этически приемлемым и юридически оправданным формам самовыражения в обществе;
- обучение этике дискуссионного общения и этике взаимодействия с людьми, придерживающимися раз-

(Продолжение на с. 42)

личных взглядов и принадлежащими к разным вероисповеданиям;

- развитие потребности в самовыражении.
- По окончании французского отделения гимназии выпускники получают диплом об образовании на французском языке DELF, что дает им право на поступление в ВУЗы Европы.
- под эгидой Европейского Форума за свободу в образовании гимназия участвует в международных проектах “Красивая школа - здоровая школа”, имеет Грант за достижения в области здоровьесберегающих технологий обучения;
 - совместно с Корпусом Мира США реализуется проект “Обучение английскому языку как иностранному”, сотрудничает с библиотеками Британского совета, Канадской Фундации украинских студий, имеет Грант престижной международной программы “Украинско-Американская награда за достижения в области преподавания и страноведения США”; является членом Ассоциации школ, гимназий и лицеев Украины; входит во Всеукраинскую Ассоциацию школ развивающего обучения. Вторая севастопольская гимназия является региональным учебно-методическим центром:
 - опорная школа СИПО для учителей русской словесности, математики, биологии, французского языка, развивающего обучения, психологов и библиотекарей школ города;
 - учителя совместно с гимназистами ведут научно-исследовательскую работу по базовым предметам, вопросам педагогики, методики, психологии ведется широкая издательская деятельность: выпускается школьная газета “Окно”, методические сборники, пособия, научно-методические бюллетени, издаются учебники, авторские спецкурсы, курсы лекций, дидактические материалы; работает межкультурно-справочно-информационный центр для изучающих английский язык;
 - школьная библиотека реорганизована в Центр информационных ресурсов с эксклюзивным отделом иностранной литературы в структуре школьной библиотеки, где имеются уникальные и ценнейшие аутентичные издания, методическая, справочно-энциклопедическая учебная литература на английском, французском, немецком языках, фоно-, видео- и медиатека;
 - транслируемость опыта работы гимназии - залог ее дальнейшего развития; городские семинары, курсы повышения квалификации, консультации, педпрактика студентов педвузов, публикации в средствах массовой информации, участие в телепередачах - это общественное признание достижений школы.
- Инновационная стратегия, обновленное содержание образования, конкурсный отбор гимназистов, тесная взаимосвязь с вузами, высокая самоотдача педагогов, поддержка родителей учащихся дают желаемые результаты: высокий уровень подготовки учащихся; **100%** поступление в высшие учебные заведения Украины, стран Европы; призовые места на районных, городских, Всеукраинских предметных олимпиадах; победы в престижных конкурсах по праву, немецкому языку, городских литературных творческих конкурсах Фонда Черкашина, “Проба пера”, гимназия является лидером в военно-патриотической работе, входит в десятку лучших школ города по спортивным достижениям.

Вторая севастопольская гимназия — это школа, в которой достижения каждого влияют на общий успех!

Г. А. Климашиной, СИПО (см. схему на с.43).

В настоящее время лишь незначительная часть школьных библиотек имеет современные компьютеры, электронную почту, выход в Интернет.

К пониманию проблемы роли и места библиотеки в организационно-педагогическом процессе школы большое значение имеют творческие командировки руководителя ЦИРа С. Бойко. Вот несколько тем последних конференций, в которых она приняла участие:

- «Библиотека и доступность информации в современном мире; электронные ресурсы — науке, культуре и образованию» (г.Судак, 2003г.).
- «Актуальные проблемы экологического информирования общественности в работе библиотек» (г.Чернигов, март 2004 г.).
- международная конференция «Информационно-образовательные ресурсы детских и школьных библиотек: пути взаимодействия» (июнь 2003 г.).

А это новые контакты, творческие связи, встречи, обмен информацией, ориентир на новое качество информации.

Библиотеки меняют идеологическую ориентацию, внедряя информационные технологии, формируя информационные ресурсы, имея выход в глобальные сети Интернет-библиотеки, становятся образовательными центрами, создают новую

социокультурную действительность, обеспечивают одно из фундаментальных прав личности – право на информацию и доступ к ней.

ШКОЛЬНАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ СЛУЖБА

С января 2001 года школьная библиотека гимназии трансформируется и функционирует в инновационном режиме:

- библиотека как информационный центр;
- библиотека как центр знаний;
- библиотека как центр новых технологий.

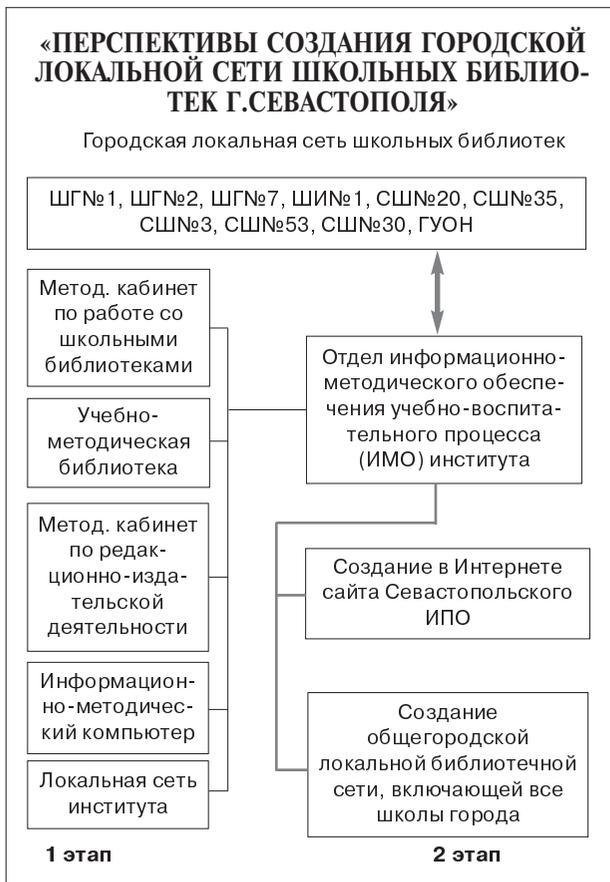
Библиотека, являясь сложным организмом, нуждается в формировании собственного стиля, чтобы стать «видимой», иметь привлекательный, запоминающийся образ, свой особый, неповторимый имидж.

Такой школьную библиотеку гимназии – Центр информационных ресурсов (ЦИР) – сделали профессионалы своего дела, библиотекари нашей школы (о работе библиотеки – в статье С. Бойко). Они вместе с Хаецким Василием, руководителем школьного Центра информационных технологий (ЦИТ) на базе компьютерного класса, разработали *аванпроект* создания нового в гимназии информационного пространства. ЦИР и ЦИТ взяли на себя новые функции – сделать единой информационную структуру школы. На Научно-методи-

ческом совете (НМС) гимназии были рассмотрены Положения о ЦИРе и ЦИТе, их задачи и направления деятельности, спланирована методическая работа с учащимися и учителями по развитию информационных технологий.

СТАТУС ШКОЛЬНОГО БИБЛИОТЕКАРЯ

Положение библиотекаря в школе оставляет желать лучшего. Будучи членом педагогического коллектива, он не имеет статуса педагога, следовательно, не имеет тех социальных гарантий (ст.57), которые

*Освіта України. – 27.02.2004 р.

О ДИРЕКТОРЕ... ЗАМОЛВИМ СЛОВО*

1973 год. Именно в этом году молодая Раиса Семенова начала свою педагогическую карьеру в Жовтневої школе-інтернаті Ширяєвського району Одеської області. Где бы ни появлялась эта удивительная женщина, она всегда приносила с собой любовь, заботу, искреннюю веру в каждого ребенка, в его талант и способности. За это ее всегда так любят дети. Ученикам севастопольских школ посчастливилось познакомиться с Раисой Петровной в 1976 году. Желание сделать как можно больше для детей привело Р. Семенову в городское управление образования, где несколько лет она проработала в должности первого заместителя начальника.

“Раиса Петровна – признанный лидер в области эффективного управления” – за сухой фразой из служебной характеристики скрывается потрясающий дар любви к детям. Да, для этого тоже нужен талант. Можно просто их любить, своих и чужих, рядом и на расстоянии. А можно любить детство талантливо, жить для него, делать его ярким, светлым, запоминающимся. Такими уникальными способностями обладают лишь единицы. Понимая это, еще больше по-доброму завидуешь ученикам и учителям школы-гимназии № 2, которым в жизни выпал счастливый лотерейный билет – учиться и работать с женщиной, обладающей этим даром.

Раиса Петровна везде и всюду говорит о “своих детях”. Все, что она делает, делается только для них. “Почему все говорят, что у нас испорченные, никчемные дети?! Это неправда! Они у нас замечательные: яркие, индивидуальные, потрясающе талантливые – все, абсолютно все! А если вы не смогли разглядеть всего этого в своем ребенке, он в этом не виноват” – эту фразу наверняка слышал каждый, кто хотя бы раз общался с Раисой Петровной. Наверное, ее отношение к детям и привело к тому, что Севастопольская школа-гимназия № 2 стала именно такой. И почему-то у нас не возникает сомнения, что все, происходящее в ее стенах, делается только для блага детей и их будущего.

По предложению посла Франции в Украине и под руководством Раисы Петровны в школе введено билингвальное обучение. Это замысловатое слово означает, что ряд предметов в школе преподаётся на двух языках. Представьте себе уровень подготовки среднего по гимназистским меркам школьника, который свободно отвечает домашнее задание по физике ... на французском языке. А теперь представьте, что этот ребенок уже окончил школу. Любое высшее учебное заведение, и не только нашей страны, захочет иметь студента. Благодаря Раисе Петровне в школе постоянно бывают иностранные педагоги, которые не только помогают детям в языковой практике, но и знакомят их с культурой и традициями своей страны. Ученики гимназии участвуют в различных образовательных программах, которые помогают им побывать за границей, учиться в иностранных школах.

Раиса Петровна творчески подходит к решению проблем современной школы, использует в своей работе передовую практику Украины. Кроме этого, она ведет большую общественную работу: неоднократно избиралась депутатом районного, городского советов народных депутатов, является членом Координационного совета Севастопольской городской организации ВОДС “Злагода”, членом правления Союза творческой интеллигенции города, председателем правления Севастопольского фонда культуры и истории.

имеют педагогические работники. На школьную библиотеку, являющуюся частью школы, распространяются документы Министерства культуры Украины, и такая двойственность приводит пока к тому, что функция библиотек отнесена не к равной образованию, а к сопутствующим образованию целям! Важно добиться совместимости образовательных и библиотечных услуг.

ПРОБЛЕМА ФИНАНСОВ

Финансовая проблема стоит перед каждым руководителем образования.

Решаются за счет средств бюджета и внебюджета вопросы:

- Материально-технического обеспечения;
- Компьютеры в кабинет ОИВТ (РОО);
- Программное обеспечение;
- Сеть Интернет;
- Телефон для ЦИР, билингвального отделения;
- Спец. литература.
- Кадровое обеспечение (внебюджет):
- 2,0 ставки библиотекаря;
- 1,0 – лаборанта;
- 1,0 – инженера-программиста;
- 1,0 – оператора ЭВМ.

Компьютеризация педагогического процесса требует больших материальных затрат. Но для нашей школы очень важно, что сегодня учителя и учащиеся имеют возможность и активно используют услуги ЦИР, ЦИТ как сервисных центров:

- сканирование и тиражирование литературы;

- издательская деятельность;
- записи на CD-диски хрестоматий, курсов по различным предметам;
- работа на ПК;
- Интернет (ЦИР, ЦИТ, билингвальное отделение);
- E-mail;
- Фонд медиатеки.

ОПЫТ КОЛЛЕГ

Каждая школа находится в поиске новых путей развития. Реформирование образовательного пространства, интеграция в европейское образование возможно лишь через новые технические условия обучения и технологии.

В разработке информационной модели нашего учебного заведения мы опираемся на опыт инновационных школ нашего города, киевских — лицеи «Лидер» Киево-Печерский, гимназия № 191 им.П.Тычины, харьковских школ, опыт гимназии №1512 г.Москвы, где впервые в России была создана школьная медиатека (в Москве в 2003 году подписан договор о сотрудничестве в рамках проекта «Москва — Севастополь», теперь мы школы-побратимы).

По моему мнению, исключительное значение для трансформации школьных библиотек имеет опыт Централизованной библиотечной системы для детей г. Севастополя (директор С. Капранова**). Наши

**С ее статьей знакомьтесь в следующем номере журнала.

(Продолжение, начало на с.44)

За значительные достижения в развитии и укреплении Украинского государства она получила личную благодарность Президента Украины Л. Д. Кучмы, награждена Почетным знаком «За заслуги перед городом Севастополем», а за большую работу по нравственному воспитанию юных граждан города удостоена Государственной премии Автономной Республики Крым, является участницей ряда проектов: Украина - США, Украина - Россия, Украина - Европа.

ЗНАНИЯ – это богатство,
а умение учиться – ключ к нему!

Жизнь каждого принадлежит
Отечеству (П.С.Нахимов)

Глядя на этот далеко не полный список достижений Раисы Петровны Семеновы, не перестаешь удивляться, как все это смогла сделать одна хрупкая женщина. Подобный объём работы взвалить на свои плечи способен не каждый мужчина.

Думается, это потому, что для детей и ради детей способны перевернуть мир только такие ЖЕНЩИНЫ.

* ФИЛИППОВА Ю.// Кто есть кто в Крыму.— 2003. — № 37.

Под понятием информационного обеспечения имеется в виду предоставление информации, найденной в ходе работ по удовлетворению информационных потребностей пользователей и предложенной в виде информационного продукта в удобном для потребителя виде. Это:

- комплексное информационное обеспечение наиболее и достоверной информацией соответственно тем задачам и направлениям работы, которые стоят перед школой;
- создание информационного потенциала школы в виде формирования распределенных баз данных в разных предметных областях и по разным учебным дисциплинам;
- создание разветвленного справочно-библиографического аппарата и систем поиска информации;
- аналитико-синтетическая переработка первичной фактографической, статистической, библиографической информации согласно информационным потребностям и запросам пользователей;
- изучение информационных потребностей школы и информационно-документальных потоков, которые отвечают этим потребностям;
- организация консультационных услуг по вопросам поиска информации и ее получения;
- формирование информационной культуры потребителя.

колеги значительно продвинулись в направлении поиска и распространения информации современными средствами коммуникаций.

Ежегодная Международная конференция в Крыму (г. Судак) «Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества» завоевала наивысший авторитет в библиотечно-информационной и издательской среде. Сегодня она является одной из крупнейших в мире (более 30 стран мира – участниц).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Все наши достижения – это часть общих успехов севастопольского образования, которое уже сегодня обучает конкурентноспособное на мировом рынке труда украинское поколение молодежи.

Поэтому визит в школу-гимназию № 2 Посла Франции в Украине господина Филиппа де Сермена (апрель 2004 г.) расцениваем как факт признания севастопольского образования на международном уровне, в результате которого мы:

- подписали договор о сотрудничестве с учебными заведениями;
- получили решение МО Франции о признании аттестата школы-гимназии № 2 выпускника билингвальных классов в ВУЗах Франции.

Современный прогресс ведет общество в информационную эпоху и всем нам необходимо включиться в решение общих проблем:

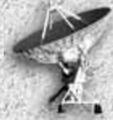
- модернизация школьных библиотек в медиатеки;
- создание городской локальной сети школьных библиотек;
- открытие Интернет-центров в школах;
- компьютеризация педагогического процесса;
- обучение учителей и учащихся работе с информацией;
- создание в школах мультимедийных лабораторий – классов;
- решение вопросов, связанных с привлечением в школы специалистов информационного сервиса;
- управление информационными ресурсами учебного заведения и многие другие проблемы.

Развитие школьных медиатек невозможно обсуждать вне контекста общего процесса модернизации севастопольского образования. Все школы готовы включиться в разработку концепции создания единой информационной образовательной системы и поэтапной программы ее реализации (поставка техники, обучение персонала, введение штатов, оплата труда).

Наработанный нашим коллективом от идеи до воплощения опыт создания ЦИР – вклад в развитие сети школьных библиотек г. Севастополя.

КАДРОВЫЕ ВОПРОСЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

*Інноваційна
ШКОЛА*

Сегодня система образования, включая и наш регион, участвует в творческом процессе реформирования средней школы, в городе складывается система многоступенчатого высшего образования. Все это отвечает требованиям времени, европейским и международным образовательным стандартам, обусловлено необходимостью решения основной геополитической задачи государства - вступление Украины в Европейский Союз.

Становление современной системы образования в молодом государстве Украина сопряжено с рядом серьезных проблем, требующих безотлагательного решения. Первостепенной среди них является подготовка педагогических кадров, т.к. именно деятельность педагогов способствует осуществлению государственной политики в рассматриваемой сфере. Известно, что ключевая роль в системе образования принадлежит учителю.

Вместе с тем, с каждым годом все острее ощущается нехватка квалифицированных учителей. Эта проблема усугубляется по нарастающей. Прогнозы кадрового укомплектования учреждений образования неутешительные. По статистическим данным, в нашем регионе среди работающих педагогов 30% составляют пенсионеры и лица предпенсионного возраста. Это значит, что уже сегодня мы должны

обеспечить подготовку молодых, но достаточно квалифицированных педагогов.

К Севастополю это относится в полной мере. Город является особым регионом в государстве, что отражено в его конституционном статусе. Кроме этого, в нем базируется два флота, и работникам образования предстоит обучать граждан двух государств, а также вести переподготовку кадров для обеспечения решения этой непростой задачи. Отсюда чрезвычайно важно наполнить содержанием региональный компонент образования. Тем более, что концепция развития Севастополя предусматривает превращение его в центр науки, рекреации, международного туризма. Городу требуются и будут требоваться тысячи специалистов в данных областях, чье обучение должно проходить на его территории, с учетом местных особенностей: экономических, исторических, этнических, демографических.

Вот почему в Севастополе остро стоит вопрос о создании мощного регионального научно-педагогического центра, в который уже превращается Институт последипломного образования. Крупный вуз такого профиля позволит задействовать в нем невостребованный ныне интеллектуальный потенциал нашей интеллиген-

Мария ЛАПЕНОК

Ректор Севастопольского института последипломного образования, доцент, кандидат педагогических наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2004

ции, сократить отток из города талантливой молодежи, для которой в родном городе появятся возможности для научно-педагогического роста.

Дальнейшее реформирование системы образования требует обновления его содержания, особенно это касается обеспечения опережающей направленности подготовки педагогических работников, оптимального соотношения между профессионально-педагогической, фундаментальной и социально-гуманитарной подготовкой учителя. У нас сложилась знаниецентрическая система образования.

Поэтому обостряется извечное противоречие системы образования: учитель учит сегодня тому, что узнал вчера, тех, кому использовать знания завтра. Необходимо исходить из того, что сейчас между тем, что нужно было “вчера” и тем, что потребуется “завтра”, лежит пропасть.

Сумма знаний должна отойти на второй план. Нужна не знаниецентрическая, а личностноцентрическая парадигма. Знания должны стать не целью, а средством процесса обучения и воспитания.

Во время встречи в СИПО:
Мария Лапенко и Ольга Выговская

Содержание новой образовательной парадигмы заключается, прежде всего, в ориентации на развитие личности. В связи с этим главным в технологии организации учебно-профессиональной деятельности слушателей является не регламентация их деятельности, не жесткая опека и диктат, а побуждение к профессиональному самосовершенствованию, формирование потребности в нем, вооружение средствами взаимодействия и всестороннее стимулирование активности и самостоятельности педагогов. Методист же в этом процессе выполняет две взаимосвязанные функции: строит предметное содержание деятельности учителей и организует их совместную познавательную деятельность.

Важнейшим критерием деятельности института мы считаем “соответствие содержания и результатов деятельности института для социального заказа”. Прежде всего это соответствие проявляется в количестве групп населения, чьи запросы в сфере образования может удовлетворить институт.

Институт принимает участие в решении важнейших социальных проблем, таких, как подготовка собственных педагогических кадров, трудовая адаптация уволенных в результате конверсии и сокращения армии военнослужащих, переквалификация безработных, переподготовка кадров по остродефицитным специальностям. Согласно данным статистики, в 1996 г. ощущался острый дефицит в кадрах психологов, учителей украинского языка, но больше всего не хватало квалифицированных учителей начальных классов и воспитателей дошкольных учреждений – 50% первых и более 90% вторых не имели высшего образования.

В настоящее время благодаря деятельности института удалось приблизиться к решению этих остроактуальных проблем: среди учителей начальной школы теперь 85% имеют высшее образование, среди работников дошкольных учреждений – 25% сотрудников. Их подготовка осуществлена на базе Севастопольского инс-

титута последипломного образования. Успешно решаются вопросы подготовки психологов для учреждений образования города, учителей украинского, английского языков. Многие обучаются по совмещенным специальностям, что в значительной степени обеспечивает социальную защиту педагогов в будущем.

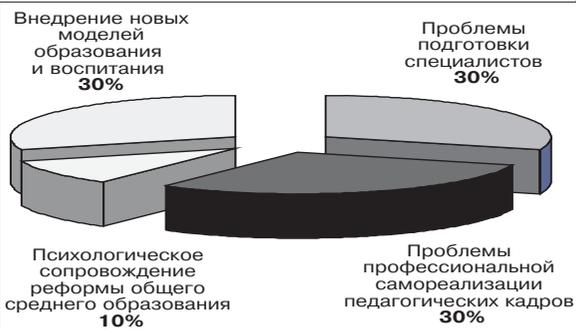
Мы все знаем, что школа из своих воспитанников еще в процессе школьного образования готовит себе будущих учителей.

В этой замкнутой цепи не должно быть слабых звеньев – от учителя-ученика до ученика-учителя.

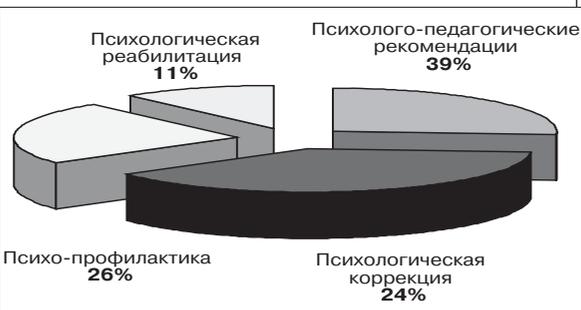
Социальные ожидания ориентируют систему подготовки и повышения квалификации педагогических кадров на новый тип учителя, обладающего потребностью и готовностью решать сложные профессиональные проблемы в условиях вариативности образования и превращения отдельных инноваций и инициатив педагогов в механизм развития всей системы образования.

И все же главное, что должно сегодня выйти на первый план, - это престиж профессии учителя. Нужно всеми имеющимися средствами, на всех уровнях общественной государственной власти делать все, чтобы для молодых людей эта профессия стала самой почитаемой, престижной, достойной как с духовной, так и с материальной точки зрения. Сегодня идет борьба за души детей, точнее, за их духовный мир, чистоту их помыслов, за созидательность их поступков, а значит – за будущее государство.

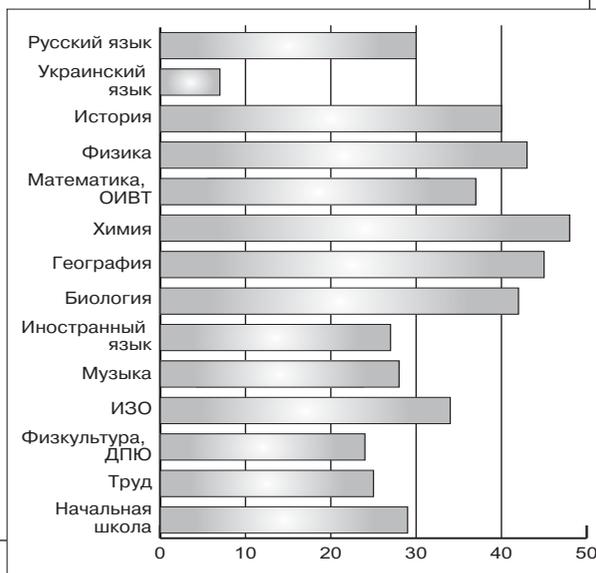
Проблематика научных исследований сотрудников ИПО

Направленность практических рекомендаций научных исследований

Показатели творческого роста педагогов общеобразовательных школ Севастополя (за период с 1998 по 2002 гг., высшая квалификационная категория, педагогические знания, в % к общему числу педагогов отдельного предмета)

**Інноваційна
школа**

БИЛИНГВАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ШАГ К ИНТЕГРАЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО

**Людмила
АЛЕКСЕЕВА**

Заведующая билингвальным отделением школы-гимназии №2 г.Севастополя, учитель французского языка, старший учитель, учитель высшей категории

ХХІ век – это время перехода к высокотехнологическому информационному обществу, в котором качество человеческого потенциала, уровень образованности и культуры всего населения приобретают решающее значение для экономического и социального развития страны.

Образование ХХІ века – это образование для человека. Его стержень – развивающая, культуuroобразующая доминанта.

Интеграция и глобализация социальных, экономических и культурных процессов, происходящих в мире, перспективы развития Украинского государства на ближайшие два десятилетия требуют глубокого обновления системы образования, обуславливают его укрепляющий характер.

Вхождение Украины в мировое образовательное пространство обуславливает приведение отечественных образовательных стандартов в соответствие нормам мирового сообщества. Принципиальных изменений требует и изучение иностранных языков. Нормативные документы рекомендуют расширить круг их

изучения, увеличить удельный вес и активизировать владение языками тех государств, с которыми Украина развивает перспективные длительные связи: французским, испанским, японским, китайским, арабским.

Для Украины, как и для мирового сообщества, стало характерным стремление к дальнейшей интеграции, более тесному взаимодействию с другими государствами в различных областях, в том числе в области образования.

Учитывая перспективные тенденции развития языкового образования в Украине, связанные с ее вхождением в общеевропейское образовательное сообщество, при разработке образовательных программ по французскому языку для билингвальных классов акценты ставятся на такие моменты, как:

- повышение статуса учащегося в образовательном процессе;
- осознание им личной ответственности за результаты обучения;
- повышение мотивации в преподавании и изучении языков и культур;
- усиление когнитивных аспектов обучения иностранному языку, связанных в первую очередь с формированием у

Директор школы, ліцею, гімназії № 5 2004

школьників мовної та концептуальної картини світу;

- розширення меж навчального процесу за рахунок включення в систему оцінки досягнень учасника його індивідуального досвіду в міжкультурному спілкуванні з носіями мови вивчаємого мови.

Тож мовля йде про зміщення акценту в процесі навчання іноземній мові з навчальної діяльності на діяльність учасника і про формування автономії останнього як його особистісної характеристики.

Активно реалізувати ці підходи допомагають документи, розроблені Радою Європи:

- *Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою* (Страсбург 1996г.);
- *Європейський мовний портфель* (Страсбург 1997г.).

«Загальноєвропейські концепції володіння іноземною мовою» містять основні положення сучасного підходу до навчання іноземній мові на різних освітніх рівнях. В цьому документі дано також опис системи рівнів володіння вивчаємою мовою та інструментарія, що дозволяє людині визначити ці рівні. «Загальноєвропейські компетенції» відображають результати багаторічної роботи експертів країн – учасниць Ради Європи з різних аспектів проблеми вдосконалення викладання та вивчення ІМ.

Рекомендації Ради Європи призначені в умовах сучасної інтеграції європейських країн:

- впровадити в практику перспективну освітню ідеологію в галузі іноземної мови;
- розвивати та підтримувати інтерес кожного людини до вивчення мов на протязі всього життя;
- озброювати навчальних надійних та загальнодоступних інструментів для отримання своїх досягнень у володінні іноземною мовою, а також шляхи

подальшого вдосконалення своїх знань та умінь;

- надати вчителю можливість оцінювати рівень досягнень кожного учасника у володінні іноземною мовою та внести в разі потреби корективи в свою викладацьку діяльність;
- забезпечити людині соціальну мобільність в межах єдиної Європи.

Вивчив ситуацію в Україні та нашої школи зокрема, ми прийшли до висновку, що для системи шкільної мовної освіти в конкретних умовах відповідно наступне:

- *перший рівень А1* – рівень виживання – може бути досягнутий в 5-7 класах і при вивченні третього іноземної мови (на цьому етапі можлива здача міжнародного екзамену DELF A1 A2);
- *другий рівень А2* – допороговий – досягається учасниками 8-9 класів при умові вивчення спеціалізованих знань про країну вивчаємого мови (цей рівень дозволяє скласти екзамен DELF A3 A4);
- *третій рівень В1* – пороговий – може бути досягнутий лише в старшій школі (здача DELF A5 A6);
- *четвертий рівень В2* – пороговий продвинутий – досягається лише окремими учасниками і цей рівень дозволяє скласти міжнародний екзамен DALF і відкриває доступ до європейських вищих навчальних закладів.

Уровень А – в соответствии с рекомендациями Совета Европы – предполагает достижение функциональной грамотности во владении иностранным языком, формирование иноязычной коммуникативной компетенции как интегративной цели обучения, включающей речевую, языковую, социокультурную, компенсаторную и учебную компетенции и предусматривает образование, воспитание и развитие школьников средствами иностранного языка.

Достижение порогового уровня является необходимой предпосылкой для практического использования иностранного языка в самых распространенных ситуациях межличностного и межкультурного общения с носителями этого языка в условиях билингвального отделения второй гимназии (при общении с преподавателями из Франции, во время лингвистической стажировки в лицее Нотр-Дам де Сент-Круа, при приеме французских делегаций). А также является обязательным условием для продолжения образования в ВУЗе.

Для апробации проекта билингвального обучения разработан индивидуальный учебный план, который предусматривает интенсивное изучение французского языка на начальном этапе (5 класс, первый год изучения – 10 часов в неделю) для того, чтобы в дальнейшем использовать специфику иностранного языка как учебного предмета для хранения и передачи любой информации, что дает возможность ориентировать содержание обучения на определенный профиль – естественнонаучный. Таким образом, французский язык выступает в роли инструмента для познания другого предмета (в данном случае физики на французском языке). Такая модель изучения ИЯ требует переструктурирования содержания обучения, а именно – незначительного сокращения других общеобразовательных предметов.

Уровень В предполагает более гибкое и более свободное владение иностранным языком, использование

его как средства межличностного и межкультурного общения в широком спектре ситуаций официального взаимодействия с носителями языка.

Достижение этого уровня позволяет, с одной стороны, продолжить образование не только в лингвистическом, но и специализированном ВУЗе, с другой – осуществлять трудовую деятельность сразу после окончания школы.

Для реализации учащимися этой возможности мы сейчас разрабатываем для учащихся 11 класса программу спецкурса «Деловой французский язык». Шестой год работает в гимназии клуб гидов-переводчиков, что предполагает профессионально-ориентированное использование выпускниками билингвального отделения французского языка, например, в качестве специалиста среднего звена со знанием иностранного языка: секретаря-референта, гида-переводчика, работника международной связи, гостиничного, ресторанного бизнеса и др.

Модернизация языкового образования позволяет повысить качество подготовки выпускников по иностранному языку и таким образом добиться эквивалентности с европейской школой в уровне обученности по предмету. Это дает возможность выпускникам продолжить образование или трудоустроиться за рубежом и будет способствовать не только их интеграции в европейское образовательное пространство, но и в определенной мере расширению международных связей нашего государства и его вхождения в мировое сообщество.

Следует отметить, что программа билингвального образования предусматривает не только овладение уровнем А и В и изучение предмета на французском языке (физика), но и широкое языковое образование: изучение английского языка, как языка международного общения и немецкого, как языка близких соседей и партнера Украины в международном сотрудничестве. Уровень А (пороговый по немецкому языку) и уровень В (пороговый по английскому языку) дости-

гається учаснимися благодаря учету преподавателями знаний и опыта изучения первого иностранного языка (французского). Введение трех иностранных языков, ведение естествознания и физики на французском языке будут способствовать расширению и углублению филологического и специального образования, развитию мотивации к продолжению образования, а также социальной адаптации выпускников билингвальных классов в европейском сообществе.

Овладение вышеуказанными уровнями иностранного языка возможно при наличии следующих составляющих:

- обеспечение учащихся учебниками и учебными пособиями;
- укомплектованность педагогическими кадрами;
- создание условий для труда педагогического и ученического коллектива.

Что может подтвердить достижения учащихся билингвального отделения высокого уровня владения иностранными языками?

- Сдача международного экзамена DELF и DALF;
- Участие в реализации международных договоров о педагогическом сотрудничестве с учебными заведениями Франции:
- лицей Нотр-Дам де Сент-Круа им. Антуана де Сент Экзюпери;
- колледж де Мюрье;
- Ежегодные лингвистические стажировки в лицее и в колледже (интеграция в систему образования Франции и погружение в социокультурную среду);
- Участие в реализации международных проектов, где учащиеся билингвальных классов выступают наравне с их франкоязычными сверстниками;
- Проведение традиционной научно-практической конференции на французском языке, где рассматриваются проблемы молодежи;
- Участие в городском конкурсе творческих работ «Молодежь в на-

уке и творчестве», где учащиеся представляют свои работы по истории, физике, экологии, французской и английской литературе на иностранных языках.

Достижение порогового уровня (по определению Совета Европы) по иностранным языкам обеспечивается:

- правильно выбранной стратегией билингвального образования;
- укомплектованностью учебно-методическими пособиями;
- расстановкой педагогических кадров;
- использованием современных педагогических технологий в обучении;
- привлечением технических и мультимедийных средств обучения.

Министерство образования, науки и молодежи Франции высоко оценило учебные достижения школьников, и выпускники билингвального класса получают документ, позволяющий им поступать в университеты Франции без лингвистических тестов и таким образом интегрироваться в европейское образовательное пространство.

ЛИТЕРАТУРА

1. «Общеввропейские концепции владения иностранным языком»
2. La communication dans la classe de langue. Consiel de l'Europe. Strasbourg. 1996
3. Концепція загальноосвітньої середньої школи (12-річна школа. Постанова Колегії МОНУ від 22.11.2001 р.)
4. Концепція профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах (Наказ МОНУ від 20.05.2003 р.)
5. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. М. 1989
6. Бим И.Л. Концепция обучения второму иностранному языку. М. 1997
7. Christian Puren. Se former en didactique des langues. Ellipses. Paris. 1998
8. Actualite de l'enseignement bilingue. Hachette. Paris. 2000
9. Про вивчення шкільних дисциплін у 2004/2005 навчальному році (Лист МОН України).

Інноваційна
школа

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УЧЕБНО- ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ГИМНАЗИИ

**Валентина
МУСТАФИНА**

Заместитель директора
гимназии по научно-
методической работе

Мир меняется все быстрее. Человечество вступило в этап истории, одной из главных примет которого являются перемены. Они касаются

практически всех областей жизни человека. Новая экономика, новая политика, новое общество...

Прирост знаний опережает темпы смены поколений. Информационная

среда, окружающая нас, меняется все быстрее. При этом учеба должна превратиться в непрерывное пожизненное занятие. Специалистом сегодня считается уже не тот, кто раз в жизни научился что-то делать как следует, а тот, кто постоянно усваивает новые знания, объем которых удваивается каждые полтора года. Следовательно, возрастает необходимость постоянного погружения в новые информационные потоки, обновления знаний.

Задачей образования в современном мире определяют передачу культуры, сохранение традиций и в то же время не наполнение голов учащихся готовой мудростью, а формирование навыков самостоятельного поиска, анализа, обработки, коммуникации информа-

ции. Поэтому **существенную роль приобретает информационное пространство учебного заведения**, которое должно стать в меньшей степени пространством текста, а в большей — **пространством образа, движения, действия.**

Создание современного информационного пространства особенно важно для школы нового типа. Решение этой насущной задачи определило методическую тему гимназии, в течение 4-х лет разрабатывавшей теоретические и практические аспекты личностно-ориентированного обучения. С августа 2003 года *коллектив гимназии работает над проблемой:* «Создание нового информационного пространства современной школы». Это приоритетное направление деятельности гимназии определено задачами, стоящими перед образованием в целом:

- использование современных средств передачи и представления информации;
- внедрение новых информационных технологий;
- новая роль преподавателя (переосмысление роли учителя);
- специализированный контроль знаний;
- гибкость, модульность, экономическая эффективность учебного процесса.

В 2003-2004 учебном году школа-гимназия осу-

ществляет проект формирования информационной культуры участников учебно-воспитательного процесса в условиях личностно-ориентированного обучения. *Термин «информационная культура» впервые появился в 70-х годах.* С философской точки зрения информационная культура выступает как важнейший компонент духовной культуры общества в целом, которая включает в себя ряд понятий:

- библиотечно-библиографическую грамотность;
- культуру чтения;
- пропаганду библиотечно-библиографических и информационных знаний;
- компьютерную грамотность.

Информационная культура — это умение получать, накапливать, обрабатывать и передавать информацию с помощью НИТ, используя разные информационные системы.

Составные части понятия «информационная культура» определили направления реализации методической темы гимназии в 2003-2004 учебном году. **Основополагающим фактором стала ликвидация компьютерной безграмотности.**

Если учесть, что **ключевой фигурой информационной образовательной среды** (пространства) **является учитель**, который решает, в каком качестве, в каком объеме и для каких целей могут быть использованы новые информационные технологии, то совершенно очевидно, что для эффективного использования возможностей информационной образовательной среды (ИОС) педагог должен соответствовать следующим требованиям:

- владеть основами работы на компьютере, уметь использовать ИОС;
- владеть информационными ресурсами (ИР);
- владеть основами работы в Интернете.

Сегодня очевидно, что учитель, действующий в рамках привычной «меловой технологии», существенно уступает своим коллегам, ведущим образовательный процесс с применением новых информационных технологий (НИТ). Поэтому *первым этапом* формирования информационного пространства гимназии стали *компьютерные курсы для учителей.* Учи-

теля, преподаватели разных программных блоков, в июне 2003 года прошли компьютерные курсы в гимназическом Центре информационных технологий с целью овладения начальным уровнем пользования. *Учителя, прошедшие курсы или самостоятельно овладевшие ПК*, составили кадровый корпус информационного образования в гимназии, возглавили процесс формирования информационной культуры в структурных подразделениях гимназии и *вошли в межкафедральную творческую лабораторию по разработке и внедрению в образовательный процесс новых информационных технологий* (НИТ). Это дало возможность сформировать направления дальнейшей реализации методической темы гимназии в **2003-2004 уч. году:**

- Повышение теоретической подготовки участников учебно-воспитательного процесса;
- Моделирование информационной среды;
- Внедрение информационных технологий в учебно-воспитательный процесс;
- Пропаганда информационных знаний, расширение зоны транслируемости.

Повышение теоретической подготовки — *важнейший этап формирования библиотечно-библиографической грамотности. Он включает в себя:*

- овладение ключевыми понятиями в аспекте проблемной темы;
- обучение работе с традиционными и нетрадиционными каталогами;
- практическое овладение навыками работы с электронными ресурсами.

Формы реализации этого направления:

- педсовет «Образовательная среда современной школы: проблемы поиски, перспективы»;
- научно-методический совет по вопросам:
- Формирование информационной культуры личности: факторы становления и развития.
- Информационные технологии в условиях профобучения.
- занятия спецсеминара для учителей «Информация в образовании»;
- выставки, обмен мнениями, круглый стол по проблемной теме.

Моделирование информационной среды гимназии заставило нас пере-

структурировать методическую сеть: необходимыми структурными подразделениями стали Центр информационных ресурсов и Центр информационных технологий; Валеологический центр, межшкольный лингвистический справочный центр, кафедра экологии, которых ранее в методической сети не было. Но реализация проблемной темы гимназии сделала их целесообразными и необходимыми, чтобы осуществить:

- диагностику уровня информационной культуры и контроль степени усвоения учебного материала;
- формирование технологических знаний в каждом информационном процессе;
- выявление компонентов информационной культуры в каждой области знаний.

Внедрение информационных технологий – важнейший показатель новой информационной среды. Общеизвестно, что сегодня невозможно рассматривать совершенствование деятельности общеобразовательных учебных заведений, не используя в учебно-воспитательном процессе информационно-коммуникативных технологий. **Алгоритмизация учебного процесса, внедрение элементов учебных программ в урочной деятельности, использование аудио и видеокурсов, развитие лингафонных и Интернет-технологий – вот что определяло НИТ гимназического образования в 2003-2004 уч.году.**

Пропаганда информационных знаний включает в себя обучение основным правилам поиска и сбора информации в пределах своей области знаний и в смежных областях, методам анализа состава и структуры документального потока.

ПРОПАГАНДА ИНФОРМАЦИОННЫХ ЗНАНИЙ

Пропаганда информационных знаний *на начальном этапе* формирования информационного пространства современной школы *предполагает:*

- аналитико-синтетическую переработку источников информации;
- разработку технологий подготовки на-

учно-исследовательской деятельности учащихся;

- расширение зоны транслируемости гимназии.

Формами реализации данного направления стали:

создание электронных каталогов, тематических информационных списков, совместные проекты городского, всеукраинского и международного уровней.

Деятельность гимназии по четырем важнейшим направлениям с целью реализации методической темы направлена в 2003-2004 уч.году на разработку концепции формирования информационной культуры гимназии.

ОПЫТ КИЕВСКИХ ШКОЛ

Ознакомившись с опытом работы по формированию информационной среды в гуманитарной гимназии №191 г. Киева им. П.Г. Тычины, которая является базовым учебным заведением Киевского института усовершенствования учителей, в частности рассмотрев на заседании **НМС модель информационной среды школы**, близкой нам по направлению деятельности, мы определили **структуру информационного обеспечения учебно-воспитательного процесса нашей гимназии**, которая определяет направления и формы реализации методической темы.

Центром, направляющим деятельность гимназии по методической теме, является **научно-методический совет (НМС)**. **Его функции** – разработка основных направлений, форм реализации деятельности, моделирование учебно-воспитательного процесса. **Это коллективный аккумулятор идей.** Он разрабатывает технологии и уровни экспертизы. В своей деятельности НМС основывается на двух важнейших структурно-методических подразделениях, введенных в методическую сеть в этом учебном году – Центре информационных технологий и Центре информационных ресурсов (руководители Бойко С.С., Хаецкий В.В.)

Центр информационных ресурсов (ЦИР) формирует информационные потоки, осуществляет информацион-

ную поддержку участников учебно-воспитательного процесса путем создания:

- справочно-библиографического аппарата на традиционных и нетрадиционных носителях (в том числе электронной картотеки статей периодических изданий);
- фонда аудио-, видео- СД-программной продукции;
- фонда образовательных сайтов Интернета;
- тематических информационных списков по приоритетным направлениям в образовании.

Центр информационных технологий обеспечивает внедрение НИТ в учебно-воспитательный процесс. Этому способствуют:

- Интернет;
- Электронная почта;
- Работа творческой компьютерной мастерской – по сути, межкафедральной ВНИК.

КАДРЫ: УЧИТЕЛЯ

Информационный поток обрабатывается на предметных кафедрах и в структурных подразделениях применительно к определенной области знаний и требованиям преподавания учебных дисциплин. В гимназии **6 предметных кафедр; 2 отделения; кафедра воспитания и начальной школы.** Структурные подразделения гимназии определяют методические темы на учебный год в соответствии с темой гимназии. Основные направления методического поиска предметных кафедр связаны с:

- использованием НИТ(кафедра естественно-научных дисциплин);
- формированием информационно-экологической культуры (кафедра экологии);
- расширением информационных полей и диапазона знаний (кафедра общественно-гуманитарных наук, кафедра иностранных языков);
- созданием личностно-ориентированной образовательной среды для развития младших школьников (кафедра начальной школы);

- синергетическим подходом к гимназическому образованию.

Информационному обеспечению учебно-воспитательного процесса, повышению уровня информационной культуры способствуют **спецсеминары:** традиционные («Здоровье и образование», «Режиссура урока»), работающие в гимназии в течение четырех лет, и непосредственно влияющий на повышение уровня теоретической и практической подготовки – «Информация в образовании». Тематика занятий семинара разработана в соответствии с проблемной темой гимназии; направлена на удовлетворение информационных потребностей учеников и учителей; связана с:

- освоением рациональных приемов и способов самостоятельного ведения поиска информации;
- овладением методами формализованного свертывания информации;
- изучением и практическим использованием технологии подготовки и оформления результатов самостоятельной учебной и научно-исследовательской работы.

Занятие по теме «Информатизация общества и информационная культура» проведено для всего педагогического коллектива (*разработан глоссарий*), знакомство со справочно-библиографическим аппаратом на традиционных и нетрадиционных носителях прошло с составами предметных кафедр как практическое занятие. Занятие № 3 по теме «Технологии информационного обслуживания в ЦИР» – для межкафедрального ВНИКа «Творческая компьютерная мастерская». Проведение занятий спецсеминара для сменного состава учителей позволило избежать принудительности и достичь наибольшей эффективности для высоко мотивированного кадрового корпуса.

Формирование информационной культуры учащихся осуществляет гимназическое научное общество «МАГ» (руководитель – учитель русского языка и литературы О. Кутова). *Творческая исследовательская*

деятельность гимназистов поставлена на качественно новый уровень. Центр информационных ресурсов осуществляет информационную поддержку учащихся в урочной и внеурочной деятельности. Центр информационных технологий проводит предзащитную экспертизу творческих работ, создан фонд творческих работ учащихся (традиционный и электронный каталог). Предметные кафедры также проводят защиту исследовательских проектов учащихся с применением компьютера (см. врез).

Пресс-центр гимназии – важнейшее звено в структуре информационного обеспечения учебно-воспитательного процесса. *Школьная газета «Окно»* имеет уже 55 выпусков. На ее страницах помещаются не только новости школьной жизни, но и:

- методические рекомендации по подготовке к государственной итоговой аттестации, подготовке и оформлению творческих работ учеников и учителей;
- презентации проектов, творческие работы гимназистов;
- интеллектуальные конкурсы; формы повышения профессионального уровня учителей (конкурс «Учитель года», конкурс научно-методических работ «Технологии достижения успеха»).

Межкультурный справочный лингвистический центр «Форум» – результат сотрудничества школы-гимназии с Корпусом Мира США. Это дополнительная методическая площадка для учителей английского языка школ Гагаринского района. *Важнейшая задача Центра* – создать условия для удовлетворения потребности учителей в самообразовании, открыть доступ к современным источникам информации, *формировать мультикультурное сознание*, предоставить возможность участия гимназии в международных программах, проектах, обменах.

Валеологический центр гимназии объединяет педагогов, работающих над проблемами здоровьесберегаю-

щего обучения и осуществляет системный мониторинг состояния здоровья учащихся и наряду с этим занимается научно-методическим обеспечением валеологизации учебного процесса:

- Разработана Концепция валеологизации учебного процесса;
- В течение 3 лет читается курс «Валеологии» в 5-6 кл.

Ведется творческая исследовательская работа в этой области.

Информационную среду современной гимназии **формируют и культурно-образовательные связи регионального и международного уровня**. Информационное поле гимназии расширяют:

- внешкольные и учреждения культуры;
- общественные организации, творческие союзы и ассоциации города;
- Корпус мира США;
- Французский культурный центр при Посольстве Франции в Украине.

Таким образом, в гимназии создана своеобразная структура (модель), позволяющая информационно обеспечить учебно-воспитательный процесс, функционирование в режиме, который определен статусом учебного заведения.

Методический аспект деятельности гимназии **существенно повлиял на расширение инновационного поля**. В течение шести лет гимназия работает в инновационном режиме по разработке украинской модели билингвального образования. Существенные достижения в этом направлении отметили эксперты ИПО, ГУОН, ведущие специалисты Городского гуманитарного университета на расширенном заседании научно-методического совета гимназии 12 марта 2004 года. Результативность проекта «Французское образование» признан МО Франции, выпускники гимназии принимаются на обучение в этой стране.

В этом учебном году в связи с работой гимназии над проблемной темой определились **новые направления инновационной деятельности**:

- совместный проект внедрения и исследования программного обеспечения с открытым исходным кодом в учебном процессе, профориентации и внеклассной деятельности с ИнБЮМ (научный руководитель, доктор биологических наук *Токарев Ю.Н.*), который предполагает разработку конкретных методических приемов, практических заданий и рекомендаций по использованию свободного лицензионного программного обеспечения в учебном процессе;

- совместный проект по разработке модели педагогизации информационных потоков образовательного пространства школы на основе синергетически-стратегического подхода к образовательным процессам с Национальным педагогическим университетом им. М. Драгоманова, Государственной научно-педагогической библиотекой Украины им. В. Сухомлинского, всеукраинским журналом «Директор школи, ліцею, гімназії». Он предполагает выработку адаптации у учащихся к изменениям информационной среды; использование медиатеки и Интернет-технологий в учебно-воспитательном процессе (руководитель проекта – *Выговская О.И.*, доцент, докторант, кандидат педагогических наук).

Школе-гімназії в цьому году присвоєн статус експериментального учебного заведения регионального уровня.

ПРОГРАММА ПРОВЕДЕНИЯ ЗАЩИТЫ ТВОРЧЕСКИХ РАБОТ УЧАЩИХСЯ

Кафедра/Тема творческой работы/ Руководитель

1. БИЛИНГВАЛЬНОЕ ОТДЕЛЕНИЕ. Язык работы – французский.

- Крымская война. Французы под Севастополем. (*Руденко О.В., Жукова В.В., Алексеева Л.В.*)

- Виртуальный музей: Выдающиеся деятели науки и искусства. Основоположники электродинамики. (*Яковлева Н.С.*)

2. ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.

Язык работы – английский, немецкий, русский.

- Психологический портрет наций. Сравнительный анализ. (*Куделя И.В.*)

- Мультимедийные технологии при обучении иностранным языкам. (*Куделя И.В.*)

3. ОБЩЕСТВЕННО-ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН (СЕКЦИЯ: ИСТОРИЯ)

СЕВАСТОПОЛЕВЕДЕНИЕ

- Электронный альбом «Крымская война. 1 оборона Севастополя (1854-1855 г.г.)».

ИСТОРИЯ

- Особенности традиционных славянских обрядов (Масленица и Ивана Купалы). (*Руденко О.В., Давыдова Т.М.*)

- Переяславская рада в истории Украины и украинской литературе. (*Руденко О.В., Драч Н.С.*)

ПРАВОВЕДЕНИЕ

- Предпринимательство как один из видов хозяйственной деятельности. (*Сазонова Л.М.*)

- Инкорпорация законодательных актов об образовании. (*Логутева Е.Б.*)

4. ЭКОЛОГИИ

- Экологическое состояние Севастопольского региона. (*Бондарчук Л.Н.*)

- Воздействие компьютера на здоровье человека. (*Росинский К.А.*)

- Выживание человека в экстремальных условиях. (*Бондарчук Л.Н.*)

- Влияние шума на здоровье человека. (*Бондарчук Л.Н.*)

5. УКРАЇНОЗНАВСТВА.

Мова захисту – українська.

- Молитва як релігійно-філософський жанр. (*Шербакова Б.В.*)

- Україна у творах Т.Г. Шевченка. (*Рудоквас В.М.*)

- Крим у житті і творчості Лесі Українки. (*Драч Н.С.*)

- Степан Руданський. Висміювання засобом поетичного слова моральних вад різних людей, негативних рис характеру. (*Гольонко Т.В.*)

- Богдан Хмельницький – визначна постать в історії України та українській літературі. (*Драч Н.С., Руденко О.В.*)

**Інноваційна
школа**

РЕФОРМИРОВАНИЕ ШКОЛЫ НАЧИНАЕТСЯ С БИБЛИОТЕКИ

Максимальная информационная поддержка учебного процесса и всех творческих мероприятий, проводимых в школе; хранение информации на любых носителях; сбор и получение информации о процессах, происходящих внутри и за пределами гимназии, содействие творческому, культурному потенциалу ученика и учителя — так сформулировали миссию ЦИР ее сотрудники.

Сохраняя функции традиционной библиотеки, мы вводим новые формы работы и новые информационные технологии:

- новая тематика библиотечных уроков, призванная ввести гимназистов в новый информационный мир;
- проведение спецсеминара для учителей гимназии

«Информация и образование», включающего в себя как теоретические, так и практические формы работы;

- видеоуроки, конференции, викторины (в том числе и на иностранных языках), которые проводятся одновременно для целой параллели в зале массовой работы;
- проведение компьютерных уроков с использованием электронных энциклопедий;
- в ходе творческих сессий на базе ЦИР защищено 7 творческих работ десятиклассников, в частности в этом году подготов-

лено (совместно с ЦИТ) 3 работы в электронном виде: «Элементы электронной библиотеки в ЦИР школы-гимназии №2», «Разработка фирменного стиля ЦИР» и «Разработка WEB-сайта группой учащихся»;

- в электронном и печатном виде созданы каталоги: «Фонд творческих работ гимназистов 1997-2004 гг.» и «Фонд аудио, — видео, — программной продукции»;
- осуществляется отбор WEB-ресурсов, составляется «Каталог образовательных сайтов Итернет»;
- создается электронная картотека статей на 5 языках мира;
- выполняются запросы пользователей через электронную картотеку и ресурсы медиатеки;

ЦИР — гостеприимный дом. У нас всегда много друзей и единомышленников, они привносят в жизнь Центра свой дух, свою собственную индивидуальность, идут со своими идея-

Светлана БОЙКО

Заведующая Центром информационных ресурсов школы-гимназии №2 г. Севастополя

Директор школы, ліцею, гімназії № 5 2004

ми, без них не состоялись бы многие проекты и содержательная деятельность была бы, наверное, другой. Во всем мире библиотеки всех ведомств, всех типов и уровней тесно взаимодействуют между собой – и у нас есть замечательные библиопартнеры.

Мы участвуем в совместных проектах по программе «Библиопартнер» с Таврическим экологическим порталом, компьютерным объединением школ г. Севастополя, внедрение программного обеспечения ИРБИС – создание сводного электронного каталога книг и электронной карточки статей.

Стали участниками:

1. Украинско-шведского семинара «Партнерство во имя детей» (г.Севастополь, 2002 г.);

2. Международной научно-практической конференции «Информационно-образовательные ресурсы детских и школьных библиотек: пути взаимодействия» (г. Севастополь, 2003 г.);

3. Всеукраинской научно-практической конференции для работников библиотек «Актуальные проблемы экологического информирования общественности в работе библиотек», (г. Чернигов, 2004 г).

При библиотеке 6-й год работает «Клуб любителей книги» (руководитель Микаэлян И.В.), членами которого являются гимназисты 7-11 классов – это наша надежда и опора во всех проводимых в гимназии акциях и праздниках.

С 1 сентября 2001 года по настоящий период библиотека школы-гимназии № 2 реорганизуется в Центр информационных ресурсов (ЦИР), под который было выделено помещение площадью 300 кв. м, отремонтированное и оборудованное специально для целей и задач, которые выполняет современная преобразованная школьная библиотека. ЦИР работает в двух помещениях: в здании начальной школы и в здании гимназии.

СТРУКТУРА ЦИР:

- отдел обслуживания младших школьников;
- абонемент 5-11 классов;
- читальный зал;
- отдел иностранной литературы;
- зал массовой работы, который легко трансформируется в выставочный, видео- или конференц-зал;
- книгохранилище.

ЦИФРЫ!

- Услугами ЦИР ежегодно пользуются свыше **1100** пользователей;
- на каждого пользователя в среднем приходится около **20** экземпляров литературы, периодических изданий или аудио-визуальных средств;
- фонд ЦИР – свыше **60** тысяч единиц хранения на печатных и электронных носителях, в т.ч. свыше **7 тыс.** – на иностранных языках (английском, французском, немецком и др.)

Современная деятельность ЦИР, привлекательный имидж и гостеприимный характер сделали его заметным среди учреждений образования и культуры в городском, республиканском и международном масштабе и отмечена МОН, АПН Украины и др.

ИСТОЧНИКИ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ФОНДА:

- централизованный библиотечный коллектор при ГУОН;
- внебюджетные и родительские средства;
- обмен литературой и информацией по программе «Библиопартнер»;
- получение грантов в международных проектах;
- редакция фонда с помощью перспективного тематико-типологического плана комплектования библиотеки, который корректируется ежегодно;
- подписка на **65** периодических изданий, включая **15** электронных и журнал, сопровождающийся CD-ROM;
- подарки наших сотрудников, гимназистов, выпускников, спонсоров, друзей библиотеки;
- участие в городских, Всеукраинских, международных семинарах и конференциях (сегодня вы можете познакомиться с книжной выставкой «*Это актуально!*», литература которой нам подарена!);
- 3 раза в год мы проводим общегимназические подарочные акции;
- совершенно новый вид фонда, каталог «Фонд творческих работ учащихся».

О НАС ПИСАЛИ:

- в городских газетах «Слава Севастополя» и «Панорама Севастополя»
- в республиканском журнале «Директор школы, лица, гимназии» (№3, 2002 г.)
- в газете АПН Украины «Педагогическая газета», (июль 2003г.)
- в международной газете «Первое сентября» (20.08.2002г.)
- в международном журнале «Школьная библиотека» (Россия)

Информация о деятельности ЦИР размещена на WEB-странице Государственной научно-педагогической библиотеки им. К.Д. Ушинского (Москва)
E-mail: sch2cir@mail.ru

ОТДЕЛ ИНОСТРАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (ОИЛ) В ШКОЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКЕ

Исключительный, оригинальный, необычный в школьной библиотеке — отдел иностранной литературы (ОИЛ).

Сегодня это:

- Единственный в стране отдел иностранной литературы в структуре школьной библиотеки, работа над созданием которого длилась 3 года;

Гимназисты — это наша надежда и опора

- Уникальные и ценнейшие аутентичные издания методической, справочно-энциклопедической, учебной литературы на английском, французском, немецком языках, в том числе «Всемирная энциклопедия» (22 тома) и энциклопедия «Украина» (5 томов) на английском языке;
- Большой современный фонд периодических изданий США и Франции;
- В ОИЛ сегодня есть «английский уголок», созданный с помощью учителей кафедры иностранных языков, а реализация этого проекта стала возможной после получения от администрации Агенства международного развития и Корпуса мира США гранта Н.Ф. Селиверстовой в полторы тысячи долларов в 2000 году, а в 2002 году — грант в престижной международной программе «Украинско-американская награда за достижения в области преподавания и страноведения США». Эти гранты положили начало формированию уникального фонда на английском языке, в который вошли научно-методическая и художественная литература, карты, атласы и плакаты, учебники, а также компьютерные программы, аудио-видео-материалы, компакт-диски с записями.
- «Французский уголок» ОИЛ — не менее уникальное место, которое мы называем французской территорией города Севастополя, поскольку здесь находится много изданий из Франции. Сформирован этот фонд был с помощью педагогов французского отделения, которое было открыто в гимназии в 1998 году при содействии посольства Франции и Института Франции в Украине, организаций «Ротари-клуб» и «Альянс-Франсез». Кроме этого, фонд французской литературы пополняется учебными пособиями, которые пишут преподаватели гимназии. Так, преподаватель физики Н.С. Яков-

лева написала уже четыре учебника физики на французском языке.

Для более оперативного выполнения справочно-библиографических запросов в отделе иностранной литературы составлены алфавитные каталоги литературы и систематические картотеки статей периодических изданий на английском, французском и немецком языках, причем эта работа была сделана учащимися в ходе творческой сессии.

Наши гимназисты, владеющие более полной информацией благодаря создавшейся системе обучения в гимназии и богатому фонду отдела иностранной литературы, успешно участвуют и побеждают в международных программах и конкурсах, о чем свидетельствуют регулярные сообщения городских СМИ.

КАДРЫ ЦИРА

В стремительно меняющемся современном мире изменился взгляд на специалистов, которые работают в центрах (не просто в библиотеке!), хорошо оснащенной информационными ресурсами на разных носителях информации. Им необходимо иметь широкий круг навыков, использовать как внутренние, так и внешние ресурсы. Одновременно совмещать компьютерные услуги и библиотечные.

Тем более приятно, что в нашем Центре работают высококвалифицированные, неравнодушные к своей работе профессионалы (см. фото).

ПРОГРАММА СПЕЦСЕМИНАРА «ИНФОРМАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ» для учителей гимназии

Основные задачи:

- повышение уровня теоретической подготовки;
- овладение ключевыми понятиями в аспекте проблемной темы (гlossарий);
- обучение работе с каталогами (алфавитным, систематическим, электронным, а также систематической картотеккой статей);
- изучение электронных ресурсов ЦИР;
- практическое овладение навыками работы с электронными ресурсами;
- изучение правил оформления библиографического описания документа. Тематический план спецсеминара

Сотрудники ЦИР:

С. Бойко,
А. Павлицева,
И. Микаэлян

№	Наименование разделов и тем курса	Кол-во часов	Форма проведения
1.	Введение. Информатизация общества и информационная культура.	1	Лекция
2.	Справочно-библиографический аппарат СБА на традиционных и нетрадиционных носителях: - алфавитный каталог (АК); - систематический каталог (СК); - систематическая картотека статей (КС) в каталожном и электронном виде.	1	Практ.
3.	Технология информационного обслуживания и самообслуживания в ЦИР: - четкое формулирование информационного запроса (ИЗ); - выявление необходимого источника с помощью СБА; - алгоритм разыскания ИЗ в режиме самообслуживания; - алгоритм розыска отдельных классов документов: книг, статей, периодических изданий, карт, аудио-видео-СД-продукции.	1	Практ.
4.	Интернет в помощь образованию: - знакомство с каталогом образовательных сайтов Интернет; - алгоритм поиска информации в Интернет.	1	Практ.

СУЧАСНИЙ ДИРЕКТОР ШКОЛИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Інформаційний список

1. Громовий В. Впізнай себе: Типи директора школи // Директор школи - 2003. - № 40. - С. 1-2.
2. Даниленко Л. Теоретичні основи управління 12-річною школою // Директор школи. - 2004. - № 9. - С. 10-13.
3. Калініна Л. Теоретичні підходи до управління навчальним закладом // Директор школи. - 2004. - № 10, 11.
4. Карамушка Л. Психологічна готовність керівників до управління // Директор школи. - 2003. - № 9. - С. 4-5.
5. Сорочан Т. Епоха професіоналізму: портрет керівника школи в сучасному інтер'єрі // Директор школи. - 2002. - № 45. - С. 1-2.
6. Третяк В. Мистецтво управляти людьми // Директор школи. - 2002. - № 47, 48.
7. Виговська О. Місія директора: До портрета директора, на якого чекають усі // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - № 1-2. - С. 95-110.
8. Гнатюк Д. Інформатизація школи в умовах становлення інформаційного суспільства // Директор школи. Україна. - 2003. - №5. - С.59-79.
9. Жук Ю. Інформатизація освіти: проектування майбутнього // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - № 3. - С. 20-21.
10. Погребняк С. Проблеми оцінювання управлінської діяльності керівника // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - № 3. - С. 61-64.
11. Тимошко Г. Готовність майбутнього керівника до управління ЗНЗ: етапи формування: Регіональний аспект // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003. - № 4. - С. 68-75.
12. Ушакова О. Система управління у школі: вибір власних орієнтирів і завдань // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - № 5. - С. 68-72.

УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Інформаційний список

1. Жижко Т. Крок до інтеграції в Європейській освітній простір // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003. № 5-6. - С.126.
2. Карбовнічек І. Початкове навчання в перспективі європейської інтеграції // Початкова школа. - 2003. - № 12. - С. 52-54.
3. Коваленко О. Європейський мовний портфоліо в Україні: Зустріч-нарада координаторів з питань розробки Європейського мовного портфоліо // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2003. - №4. - С.4.
4. Корсак К. Вектор інтеграції в XXI ст. - європейський освітній простір // Директор школи. - 2003. - № 14, 15.
5. Корсак К., Фалько І. Ліцеї у середньої освіти Європи та України XXI століття // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - № 3. - С. 96-102.
6. Котік Е. Euro-іспити - новий крок до оцінювання мовних знань за європейськими стандартами: Система перевірки знань з англійської мови Euro і EuroPro // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2003. - №1. - С.63-66.
7. Локшина О. Стандартизоване оцінювання навчальних досягнень учнів: світові підходи // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003. - №4. - С. 37-39.
8. Сиротенко А. Ще раз про стандарти шкільної освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003. - № 4. - С. 40-43.
9. Столична освіта: міжнародний контекст: Європейська інтернаціональна школа по-київськи // Освіта України. - 2004. - №21. - С.2.
10. Токменко О. Європа національних мов і Європа багатомовності: мови в професійній освіті: ключові концепції // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2003. - №3. - С.12-16.

Список складено за допомогою електронної картотеки статей комп'ютерного об'єднання шкільних бібліотек міста Севастополя.

Укладач: зав. бібліотеки школи № 15 Євдокімова І.А.

Все бібліотекари постійно підвищують свій професійний рівень, посещая лекції, семінари і курси, організовані міським управлінням науки і освіти, Севастопольським інститутом післядипломного освіти.

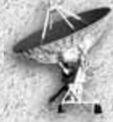
Важною вехою в розвитку сучасних шкільних бібліотек стали коротко-срочні курси по навчальній роботі на комп'ютері, організовані ІППО.

Модернізація освітнього процесу, як показує світовий досвід, починалась з модернізації бібліотеки, як основи для змін у школі, тому я хотіла б познакомити вас з цитатою з статті шведського бібліотекаря Моніки Нелсона (Семь шагов к новой библиотеке, 2000): «Для успешной перестройки необходимы:

- прогрессивно мыслящий директор, обладающий широким кругозором и признающий центральную роль школьной библиотеки как информационного исследовательского центра;
- активный, настойчивый библиотечный работник, быстро реагирующий на любые изменения;
- готовое к сотрудничеству учителя, откликающиеся на новые идеи и предложения;
- информационные ресурсы как основа для создания нового центра.»

Наличие в нашей школе-гимназии всех этих факторов способствовало созданию Центра информационных ресурсов – первой инновационной школьной библиотеки в г. Севастополе.

РОЗБУДОВУЄМО УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ В РОСІЙСЬКОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИХОВАННЯ ПАТРІОТІВ

**Інноваційна
школа**

**КРУГЛИЙ
СТІЛ***

Основою майбутнього нашої гімназії є її активна соціально-педагогічна позиція. Гімназія — це навчальний заклад, покликаний формувати громадян України, тому її треба зміцнювати, підтримувати, розвивати. Також гімназія — це осередок педагогічної думки, де накопичується перспективний освітнянський досвід — задля збереження та збагачення цього досвіду гімназія наша, знову ж таки, потребує підтримки й допомоги. Головною метою своєї освітньої діяльності вважаємо виховання молоді засобами культури,

передовсім — літератури, яка має колосальні виховні можливості. Ставлення до цього предмета потребує докорінного перегляду з боку освітянського чиновництва — нині, як це не дивно, його розглядають як щось другорядне. Деякі предмети розвивають інтелект дитини, але ж людина — це насамперед емоційна сфера, душа, внутрішній світ, що їх розвиває саме література. Тож мистецтву слова і слід приділяти в школі першорядну увагу.

Галина ПЛАТУХІНА

Завідувачка кафедри суспільно-гуманітарних наук

У нас в Україні, на відміну від Росії, склалася, на подив, дуже сприятлива релігійна ситуація — багато церков, конфесій, релігійних угруповань. Чому б досвід толерантності не поширити на міжнаціональні взаємини, зосібна ж на шкільництво національних меншин України? У нашому місті та в регіоні в цілому накопичено значний досвід вивчення мов і культур національних меншин (росіян, вірмен, татар, греків та ін.) паралельно з вивченням української мови як державної. Учнів нашої гімназії намагаємося зростити в пошані до державної мови, забезпечити належний рівень освоєння цієї мови гімназистами. І вони добре освоюють українську мову, беруть участь в олімпіадах, творчих

конкурсах, Міжнародному конкурсі знавців української мови ім. П. Яцика. І перемагають! І приохочуються до державної мови ще більше! Тож можна зробити висновок: не слід поглиблювати вивчення однієї з мов шкільного курсу за рахунок зниження рівня викладання інших. І наш навчальний заклад формує такі важливі для подальшого існування дітей риси, як толерантність і полікультурність. У гімназії створено таке середовище, яке якісно формує ці риси. Цим живе сучасна Європа, до цієї мети прямує й Україна, а головну роль у цьому процесі має відігравати, звісно ж, школа. Проблем

Валентина УСТИНОВИЧ

Учителька російської словесності

* Учасники
круглого столу —
вчителі
гімназії №2
м. Севастополя

*Матеріали круглого
столу підготували
Ольга Виговська і
Валерій Федоренко*

Директор школи, ліцею, гімназії № 5/2004

Валентина
Устинович

У кабінеті
української мови:
Н. Драч і
О. Виговська

Ніна СЕМЕНОВА

Учителька російської мови й літератури, античної культури, редактор гімназійної газети „Вікно”, керівник Клубу любителів журналістики

перед сучасною школою, зокрема й нашою, постає дуже багато. Це і впровадження дванадцятибальної системи оцінювання — ні для кого не секрет, що документи, які мають регулювати цей процес, розроблено у вигляді ескізів, у загальних рисах, вони містять багато лакун*, хоча нібито мусять бути чіткими, зрозумілими. Це і перехід на дванадцятирічне навчання — відсутня гнучкість цієї системи, яка б ураховувала рівень конкретної дитини чи цілого класу. Це і проблема збереження здоров'я дітей у навчальній праці, і низький рівень деяких підручників, і плутанина й невідрегульованість у питаннях зі стандартами, і багато інших. Деякі ми намагаємося вирішувати самі. Приміром, ми практикуємо розгалужену систему групових занять, поділяючи клас на 2 чи навіть 3 групи

У моїх жилах перемішалася кров кількох націй; мабуть, саме тому я й беруся за кілька справ одночасно, викладаю по кілька предметів, цілком відмінних між собою. І саме в цьому я бачу специфіку гімназійного навчання. Модель гімназійної освіти сформувався ще в XIX столітті, коли склався поділ на реальні училища, де першій віддавалася природничо-технічним предметам, та класичні гім-

*Лакуна — порожнина, ... або пропуск у тексті.

— це забезпечує індивідуалізацію навчання та його особистісну зорієнтованість. Практикуємо також і парну роботу, групові колоквиуми, взаємопроведення уроків, уроки полілогів, взаємоопитування та багато інших цікавих форм, які сприяють усебічному розвитку школярів. Вступаючи до гімназії, діти складають кілька іспитів (мови й математика), проходять співбесіду. І це стосується також випускників початкової школи! Хтось побачить у цьому понадмірну вимогливість до дітей. Але ж не слід забувати, що до вступу до гімназії у XIX — на початку XX століття готувалися окремо — чи то вдома з репетиторами, чи то у приватному пансіоні. Нині ж ми необґрунтовано послаблюємо вимоги до дітей, що примушує їх байдикувати і спричинює їхню деградацію.

назії, у яких опановувалися гуманітарні дисципліни. Наприклад, програма Симферопольської першої гімназії, складена ще в початках XIX ст., передбачала вивчення французької, німецької, латинської, грецької, російської мов. І що цікаво — ніхто не говорив про переваження гімназистів. Нині ж просто смішно чути про те, що вивчення трьох-чотирьох мов для дитини буде обтяжливим. Ні, ми маємо вивчати і знати мови — і російську, і французьку, й англійську, і найголовніше — українську, цю красиву, емоційну, витончену мову! У нашій гімназії-

альній газеті ми подаємо тексти цими чотирма згаданими мовами, плануємо також подавати й німецькомовні матеріали. Та й усю іншу свою освітню діяльність ми спрямовуємо на те, щоб привчити своїх вихованців уже з дитинства вільно говорити кількома мовами і сприймати навколишній світ у всьому його багатоманітті, в усіх його барвах. Класична гімназійна освіта призвичаює дитину до вивчення мов, плекає її

мовні здібності, адже кожен, напевне, знає, що кожна наступна мова людина вивчає вдвічі швидше, порівняно з попередньою. До того ж, знання мов розширює світогляд, а це придасться представникам кожної професії. У цьому я переконуюсь, коли спілкуюсь зі своїми випускниками.

Нашу гімназію не можна порівнювати ані з жодним іншим навчальним закладом міста. Колектив наш працює цілеспрямовано, системно, злагоджено, уся діяльність учителів і вихователів зосереджується довкола певних центрів, і можна сказати, що і в гімназії витворено цілісне освітнє середовище, склалися певні традиції, вироблено самобутній педагогічний стиль. Це підтверджується тим фактом, що до нас хоче потрапити бага-

то дітей попри складні конкурсні випробування та високі навчальні вимоги. І наші учні дуже добре знають іноземні мови, на належному рівні представляють гімназію, беручи участь в олімпіадах, конкурсах тощо. Те саме можна сказати й про міжособистісні взаємини: тут кожен – і дорослий, і школяр – почуватися ніби в єдиній родині.

Убілінгвальному відділенні ми даємо дітям знання трьох іноземних мов, але не заради самих цих мов, а заради того, щоб діти могли використати ці знання для одержання інших відомостей. Саме вивчення мов здійснюється поглиблено, хоча ми готуємо дітей не тільки до вступу на факультети іноземної філології – ми вважаємо, що глибоке знання кількох іноземних мов стане в добрій пригоді лікарям та інженерам, корабелям та еконо-

містам, одним словом – представникам усіх професій. А є ж у нас в Україні кілька закладів вищої освіти, у яких викладання здійснюється французькою мовою, тож ми й готуємо своїх випускників, зокрема, й до навчання в цих ВНЗ. Як бачите, у нашому закладі також продумано й післяшкільне облаштування випускників, що виявляється, наприклад, в ук-

У газеті “Освіта” (3-10 січня 2001 р.) в списку кращих освітян 2000 року зазначено двадцять чотири особи, яким присуджено освітянськї премії.

Серед них – учителька Севастопольської гімназії №2 Ніна Семенова, яку визнано кращим освітянином року за велику організаційну роботу з духовного виховання молоді; міністр освіти і науки України Василь Кремень – за кроки до європейського освітнього простору, а також Віктор Ющенко, прем’єр-міністр України, відзначений за сподвижницькі кроки щодо комп’ютеризації сільської школи.

Сергій ЧЕРВ’ЯКОВ

Учитель англійської мови

Людмила АЛЕКСЄЄВА

Завідувачка білінгвального відділення, учителька французької мови

ладанні угод із ВНЗ (Симферопольський та Одеський університети, Харківський інститут цивільної авіації та ін.), визнанні нашої бази як достатньої для вступу до французьких вищих та середніх шкіл тощо. Наші вчителі проходять стажування у школах Франції, освоєють тамтешні методи-

ки викладання мови, вивчають французькі шкільні програми й коригують відповідно до їхніх особливостей наші програми, приводять у відповідність до французьких норм документацію та ін. Побували у Франції й наші учні – там вони жили, спілкувалися з однолітками, навчалися в місцевих школах.

Велику допомогу нам надають колеги із Франції, які щороку працюють у нас по 2 місяці. Ці люди – вчителі-пенсіонери, представники міжнародних організацій „Французька без кордонів”, „Ажир” (AGIR), „Греф” (GREF). Вони також привозять і присилають підручники, диски, касети, допомагають налагодити дистанційне навчання наших учнів у французьких школах. Ці люди у захваті від нашої гімназії, наших вихованців, рівня їхніх знань. „Тут ми почуваємося ніби у Франції!” – кажуть вони. Це висока оцінка нашої праці.

СПРАВКА

о состоянии фонда билингвального отделения на 11 марта 2004 года

Состоит на учете в библиотеке:

Учебников – 1340 экз. (на русском, французском, английском, немецком языках). Из них:

- Принято на учет национальной и другой учебной литературы на французском языке - 255 экз.
- Книг, брошюр, журналов - 851 экз.
- Фонд периодических изданий - 127 экз.
- Фонд аудиовизуальных средств - 47 экз.

Из них:

Аудиокассет - 26 экз.

Видеокассет - 15 экз.

Компактдисков - 6 экз.

Источниками комплектования фонда являются:

- централизованный библиотечный коллектор при ГУНиО;
- Институт Франции в Украине;
- Французский культурный центр при посольстве Франции в Украине;
- общественные организации "Ротари-клуб" и "Альянс-Франсез";
- внебюджетные и родительские средства; подарочные акции

Я здобула фізичну освіту французькою мовою. Саме тому я й підтримую практиковані в нашій гімназії навчальні методи, передовсім використання

мови як засобу пізнання світу, тобто вивчення інших предметів іноземними мовами. І слід сказати, найуспішнішими учнями нашої гімназії є саме ті, хто навчаються на білінгвальному відділенні – вони беруть участь в олімпіадах і

змаганнях і доходять до всеукраїнського рівня, вибрюючи перемоги. Скажімо, останній у часі здобуток наших вихованців – участь у всеукраїнських олімпіадах із історії, інформатики, фізики. І це з тих предметів, час на вивчення яких скорочено за рахунок введення однієї години цього курсу, яка проводиться французькою мовою. Отже, робота білінгвального відділення є надзвичайно результативною. Є школи, які забезпечують глибоку підготовку з якогось одного предмета

Ніна ЯКОВЛЄВА

Учителька фізики

шкільного курсу чи групи таких предметів. Ми ж намагаємося дати дітям щонайширшу освіту, освіту універсальну, полікультурну, більшу, ніж передбачено програмою. У цій справі ми співпрацюємо з багатьма організаціями й установами, задля цього спеціально шукаємо відповідних фахівців – так, зокрема, було знайдено франкомовних керівників художньої самодіяльності, які започаткували роботу театральної студії. Чимало уваги ми приділя-

мо позакласній роботі, яка сприяє повнішому вираженню здібностей наших вихованців. Найбільш оригінальними з-поміж форм позакласної роботи в гімназії слід визнати Клуб знавців історії Франції, у якому діти французькою мовою осягають історію країни, спецкурс „Севастополезнавство” цією ж мовою, консультпункт, літературну студію, де гімназисти пишуть оригінальні твори цією мовою – п’єси, казки, вірші, гімни.

Ніна Яковлева

При нашій кафедрі працюють лінгвістичний центр „Форум” та відділ іноземної літератури. Книжковий фонд формувався за рахунок надходжень літератури від міжнародних організацій (як, наприклад, „Корпус миру”) та одержання грантів нашими вчителями. У нашій бібліотеці є великий фонд методичної літератури, збираємо й художні твори, зокрема й для підліткового віку. Ми активно пропагуємо посеред учнів наші книжкові

скарби й плануємо це робити й надалі. Нагромаджено також значний фонд україністичної літератури, насамперед завдяки канадській Фундації українських студій. Усі наші книжкові надбання не стоять просто собі на полицях – вони щодень використовуються на уроках, слугують розширенню інтелектуальних і духовних обріїв гімназистів.

Тетяна ГАЙСІЄВА

Завідувачка кафедри іноземних мов

Одним із суперечливих моментів нашої гімназійної діяльності є статус шестилітніх дітей. Ми не хочемо втратити, занедбати цих дітей, тому комплектуємо їх окремо від семиліток, оскільки це різні категорії – не лише вікові, але й життєві та психологічні. Семилітні діти легко освоюють програму чотирирічної школи, немає сенсу переводити їх до четвертого класу, бо ж вони засвоїли вже програму, до того ж у жодній українській

школі немає відповідних підручників. З огляду на це та на вимоги батьків ми плануємо перевести цих дітей до п’ятого класу, звертаємося до МОНУ, але одержуємо з різних його відділів різні відповіді – одні чиновники дають дозвіл, інші – забороняють. На наш розсуд, доцільно було б переводити до п’ятого тих дітей, які належно засвоїли програму, до чет-

Раїса СЕМЕНОВА

Директор гімназії № 2 м. Севастополя

вертого — тих, що мають із цим якісь проблеми. Певне, міністерство мало б дозволити школам самим вирішувати це питання, узгоджуючи рішення зі своєю

специфікою. А те, що освітянські чиновники не хочуть однозначно розв'язати це питання, вносить додаткову напругу в навчальний процес.

У коридорах гімназії до одного з батьків її учнів звернулася наш редактор із запитаннями.

На запитання “Коли суспільство повернеться обличчям до школи?” відповідає мама учениці гімназії Світлана Барілова.

— Суспільство наше, на жаль, байдуже ставиться до освіти, не переймається її проблемами, не опікується нею, не вимагає від уряду змінити умови освітянської праці. Я сама зросла у вчительській родині — моя мама була директором школи. *Нині моя донька навчається у восьмому класі гімназії.* Тож я можу порівняти ставлення суспільства до освіти в різні епохи. Часи директорування моєї мами — це 60 — 70-ті роки, тоді батьки довіряли школі, намагалися прищепити своїм дітям поважне ставлення до вчителів, їхньої праці. Нині ж батьки обговорюють із дітьми їхніх учителів і, як правило, нав'юють дітям негативне ставлення до педагогів, у кожному з них бачать хабарника, продавця оцінок і прихильного ставлення. Коли я вчилася, учителям також робили якісь подарунки — квіти, книги, дрібні сувеніри, але це були свідчення уваги і поваги до вчителів, які ні до чого не зобов'язували. Мабуть, саме це і є причиною того, що я з великою приємністю згадую рідну школу і *до гімназії, де навчається моя донька, заходжу, як до святині, з небувалим душевним тріпотінням і піднесенням.*

На запитання “Що тобі дала гімназія? — відповідає випускник 2003 року Володимир Білай.

— Я до рідної гімназії приходжу постійно, бо почувуюся тут, як удома. Приходжу поспілкуватися з учителями, попрацювати в бібліотеці, згадати свої шкільні роки... Гімназія дала мені дуже багато, насамперед — забезпечила надійну базу для вступу до університету. Попри те, що я рік провів у США, ця база залишилася.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

*Час спрямувати українське суспільство до
його власних Вершин, до усвідомлення
суті перебування всіх нас на планеті
Земля. Ось у чому місія освітянського
керівника!*

Управління
школою

ДЕРЖАВА
СТОЇТЬ
ШКОЛОЮ

Історія —
вчителька
життя:
яка школа,
така й
державна

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2004

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ І ПІДГОТОВКА ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ В УКРАЇНІ

В РОКИ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Історія нашої Батьківщини періоду Другої світової війни, наповнена трагізмом і багатогранністю, динамізмом та суперечливістю, хвилює вже не одне покоління дослідників. Сьогодні, коли Україна вперше утверджується у Світі як незалежна держава, посилюється інтерес сучасників до занедбаних, фальсифікованих та замовчуваних тоталітарною радянською історіографією сторінок нашого минулого. Нацистська військова та цивільна окупаційні адміністрації проводили політику, яка була спрямована на ефективно перетворення України в найбагатшу і найціннішу колонію рейху, а її народу — в джерело дешевих і водночас висококваліфікованих трудових ресурсів. Виходячи з цього, вагоме місце в колоніальній політиці агресора відводилося підготовці кваліфікованої робочої сили, спеціалістів середньої та вищої кваліфікації з числа місцевого українського громадянства. Ця сторінка „нового порядку” в Україні дотепер залишається суцільною „білою плямою” і не досліджувалася навіть поверхово.

У статті розглянуто причини, що зумовили відновлення в Україні під час німецько-фашистської окупації мережі професійних навчальних закладів, особливості організації та функціонування початкових професійних шкіл, курсів, училищ, технікумів та окремих факультетів і вищих шкіл.

Напередодні радянсько-німецької війни Українська РСР мала досить розгалужену систему підготовки професійних кадрів. Їх готували в 173 ВНЗ, де навчалося 196,8 тис. студентів, 693-х технікумах, середніх спеціальних школах, ремісничих та фабрично-заводських училищах, де набували кваліфікації понад 326 тис. юнаків та дівчат. У технікумах та середніх професійних училищах протягом останнього передвоєнного року навчалося 196,2 тис. студентів.

Принагідно відзначимо, що на перших порах окупації протягом осені 1941 — весни 1942 рр. єдиним дозволеним нацис-

тами в Україні типом навчальних закладів були чотирикласні початкові народні школи. Звісно, ніяка професійна чи професійно орієнтована підготовка учнів не передбачалася (див. вріз на с. 76).

Зацікавленість окупаційної влади у відродженні професійної освіти в Україні не простяглася далі бажання отримати якомога більше досить кваліфікованої і водночас дешевої робочої сили.

30 вересня 1942 р. рейхскомісар України підписав указ „Про навчальні майстерні на промислових підприємствах”. Згідно з цим розпорядженням на діючих промислових підприємствах і в ремонтних майстернях

відкривалися навчальні курси та майстерні з підготовки молодих робітників. Термін навчання становив 18 місяців і, в разі необхідності, міг бути продовжений до двох років. Повна відповідальність за належний рівень професійних знань учня цілковито покладалася на викладача.

Виявляючи бажання отримати ремісничу спеціальність у навчальній майстерні, юнак, після закінчення шеститижневого випробувального терміну, підписував зі своїм наставником навчальну угоду. У цьому документі вказувалася професія, термін навчання, його умови та вимоги до учня.

Після укладання навчальної угоди учні реєструвалися на біржі праці та забезпечувалися роботою одразу ж після закінчення навчання.

Підготовка промислових робітників та ремісників здійснювалася також у дворічних ремісничих училищах. Одне з таких було відкрите навесні 1942 р. в с. Царичанка на Полтавщині. Проект навчального плану цього училища передбачав вивчення 11 дисциплін, серед яких було 9 загальноосвітніх та 2 спеціальні. Учні вивчали основи обробки дерева, ковальську та слюсарну справи. Значна частина навчального часу відводилася на практичні заняття.

Місцева українська адміністрація, відкриваючи професійні школи, намагалася певною мірою компенсувати відсутність загальноосвітніх середніх та семирічних шкіл. Молодь охоче йшла вчитися до професійних навчальних закладів ще й тому, що таким чином отримувала шанс уникнути депортації на роботу до Німеччини. Окремі представники окупаційної влади зауважували про це. Так, гебітскомісар Полтави у звіті про відвідування сільськогосподарських шкіл Кривого Рогу відзначав: „... Великий відсоток юнаків та дівчат прийшли сюди з міста Кривий Ріг і ніколи не мали справу з сільським господарством. У мене одразу ж виникла підозра, що ця школа створена спеціально для того, щоб уберегти молодь від відправки до Ні-

меччини. Набір у ці школи проводиться Україною, очевидно, з певною політичною метою”. Щоб перешкодити неконтрольованій міграції молоді, фашистські окупанти запровадили такий порядок прийому учнів до сільськогосподарських шкіл, коли кожна заява абітурієнта проходила перевірку в сільськогосподарського керівника району. Зрештою, можливість вступу міської молоді до сільськогосподарських професійних шкіл була майже виключена.

Окрім підготовки спеціалістів через мережу підготовчих професійних шкіл, ремісничих майстерень та професійних курсів, окупаційна влада відкривала досить велику кількість короткочасних вузькофахових курсів для перенавчання цілого ряду спеціалістів середньої ланки, які здобули освіту ще до війни. Потреба в такій перепідготовці виникла через брак спеціалістів з агрономії, бухгалтерів, обліковців тощо. Ці фахівці були потрібні окупантам для налагодження системи економічного пограбування України.

У кожному райцентрі готувалися відповідні приміщення та організувалися курси. Кількість бухгалтерів, які мали пройти перенавчання, цілковито залежала від потреб окупантів у спеціалістах цього профілю. У генеральному окрузі Миколаїв, зокрема, курси перепідготовки бухгалтерів були організовані в п'яти населених пунктах, а лише під час другого „потуку” курсів, що тривав протягом серпня 1942 р., було підготовлено 112 бухгалтерів та ревізорів.

Відділи продовольства та сільського господарства в округах рейхскомісаріату протягом весни-літа 1942 р. організували на місцях курси для підготовки управлінських кадрів середньої ланки для села. Наприклад, з 5 по 12 червня 1942 р. в генеральному окрузі Миколаїв проводилися курси з підготовки уповноважених із сівби. Ця посада була запроваджена фашистською сільськогосподарською адміністрацією для здійснення контролю за сівбою зернових в обштинних господарствах та дер-

жавних маетках. Курси проходили в п'яти населених пунктах генералкомісаріату.

Кожен район направляв на них трьох агрономів, які раніше працювали в цій місцевості.

Отже, відновлення найнижчої ланки професійного навчання в Україні в період нацистської окупації стало можливим лише з міркувань покриття дефіциту кваліфікованої робочої сили, у якій

окупанти були особливо зацікавлені.

Німецька окупаційна адміністрація здійснювала повний контроль та жорстку ідеологічну цензуру за змістом навчання і педагогічними кадрами. Окупанти ретельно слідкували, щоб зміст навчальних курсів не був надто глибоким та забезпечував лише оволодіння елементарними професійними знаннями та навичками практичного спрямування.

Дозволивши професійне навчання місцевого українського населення, окупанти сподівалися певною мірою задовольнити свою потребу в кваліфікованих спеціалістах нижчої ланки промисловості і сільського господарства. Однак ці плани значною мірою так і залишилися планами, а запроваджена система професійної підготовки суттєво не вплинула на забезпеченість господарства окупованої України кваліфікованими робітничими кадрами. Одночасно відчувалася гостра потреба в спеціалістах середньої та вищої кваліфіка-

ції – лікарях, інженерах, техніках, агрономах, зоотехніках, ветеринарах тощо.

ПОЛІТИКА ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В ГАЛУЗІ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ

Захопивши територію України, німецько-фашистські окупанти заборонили всі середні професійні училища, технікуми та вищі навчальні заклади. Однак, зважаючи на зростання потреби у висококваліфікованих спеціалістах із місцевого населення, окупаційні органи почали відновлювати навчання в деяких із них, а також відкривати нові.

У грудні 1941 р. Ніжинська польова комендатура Чернігівської області дозволила відкрити в місті фельдшерсько-акушерську школу. Програма цього середнього спеціального навчального закладу передбачала підготовку за три роки медичних працівників із середньою спеціальною освітою. Процес організації середніх спеціальних навчальних закладів прискорився навесні 1942 р. Ще на початку лютого 1942 р. київська газета „Нове українське слово” повідомляла: „За вказівкою німецьких властей проводиться робота щодо впорядкування навчально-виробничої бази та організації навчання в середніх фахових школах”. За червень 1943 р. у Києві діяло 6 середніх професійних шкіл, які готували металістів, будівельників та ремісників. Планом організації фахової сільськогосподарської освіти в Житомирському генералкомісаріаті передбачалося протягом

Ігор ВЕТРОВ

Заступник декана історичного факультету НПУ імені М.П.Драгоманова, доцент, кандидат історичних наук

Дозволивши професійне навчання місцевого українського населення, окупанти сподівалися певною мірою задовольнити свою потребу в кваліфікованих спеціалістах нижчої ланки промисловості і сільського господарства

1942 р. відкрити 8 середніх сільськогосподарських шкіл та 1 агрономічну школу. Протягом серпня-вересня 1942 р. у Вінниці окупаційна влада санкціонувала відкриття будівельного технікуму та дев'яти середніх професійних шкіл, зокрема: будівельної, фармацевтичної, ремісничо-технічної, музичної тощо. Такі навчальні заклади відкривалися тоді по всій окупованій території України.

До відкриття фахових середніх шкіл та технікумів, а згодом і вищих шкіл окупанти поставилися досить насторожено, а відтак їх функціонування дозволялося лише в галузях, які відчували гострий дефіцит кадрів – у медицині, на транспорті, у промисловості, сільському господарстві тощо.

Одним із регіонів України, де на перших порах окупаційна влада досить бурхливо почала організацію спеціалізованих професійних середніх шкіл та технікумів, була Полтавщина. Так лише у Ново-Санжарському районі у лютому 1942 р. було відкрито 4 середні училища для підготовки спеціалістів у галузі торгівлі, сільського господарства, лісомеліоративної справи, тваринництва, садівництва та овочівництва. Тоді ж у сусідньому Козельському районі відкрили школу рільників і тваринників. За прямої вказівки окупантів чи з ініціативи місцевої української адміністрації в першій половині 1942 р. на території України було відкрито чимало середніх професійних шкіл та технікумів, однак за якістю підготовки спеціалістів ці

навчальні заклади значно поступалися, а подекуди не йшли ні в яке порівняння з тими, що існували в радянський час.

Правом вступу до середніх професійних шкіл користувалися молоді люди, які закінчили повний курс дворічної підготовчої професійної школи відповідного профілю. Юнак чи дівчина, які закінчили сільськогосподарську підготовчу школу, могли продовжити навчання лише в сільськогосподарському технікумі чи відповідній середній професійній школі, а не, скажімо, в торговельній, ремісничій чи фельдшерсько-акушерській. Обмеження свободи вибору професії було передбачено окупантами з метою забезпечення контрольованого поповнення ринку робочої сили залежно від потреб військової економіки.

У квітні 1942 р. фармацевтичне та стоматологічне училища було відкрито в Житомирі. 18 вересня 1942 р. радіостанція Братислави повідомляла про відкриття у Вінниці фармацевтичного училища. Організацію однієї з перших фельдшерсько-акушерських шкіл було розпочато у грудні 1941 р. у Ніжині. Програма цього навчального закладу передбачала вивчення цілої низки вузькофахових дисциплін, оволодіння якими забезпечувало досить прийнятний рівень підготовки середнього медичного персоналу. Лише перелік спеціальних предметів, що викладалися в училищі, склав 19 назв, а за своєю повнотою не поступався

Олександр ПОТИЛЬЧАК

Доцент кафедри історії слов'ян і українознавства НПУ імені М.П. Драгоманова, кандидат історичних наук

Одночасно відчувалася гостра потреба в спеціалістах середньої та вищої кваліфікації - лікарях, інженерах, техниках, агрономах, зоотехниках, ветеринарах тощо

ПОЧАТКОВА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ

Існуюча народна школа не в змозі була забезпечити відповідний рівень освіти, на що неодноразово звертали увагу самі окупанти. Припускаячи можливість фахового навчання української молоді, окупанти виходили виключно з інтересів забезпечення більш-менш стабільного відтворення кваліфікованої робочої сили для власних потреб в Україні. У кінці 1941 р. починається підготовка до відкриття фахових навчальних закладів двох рівнів: дворічних підготовчих шкіл, що забезпечували здобуття неповної середньої освіти та попередню професійну підготовку, а також трирічних середніх професійних шкіл, училищ, технікумів різних напрямів. Німецька окупаційна адміністрація не втручалася в конкретні питання організації навчального процесу, однак здійснювала тотальний контроль та жорстку ідеологічну цензуру з метою дебільшовизації навчання. Навчальні плани, програми, посібники та підручники підлягали обов'язковому затвердженню в окупаційних органах та ретельній перевірці в СД, так само, як і педагогічних кадрів.

У лютому – березні 1942 р. зі згоди німецьких окупаційних властей або на основі їхніх безпосередніх розпоряджень місцева українська технічна та педагогічна інтелігенція взялася за справу організації початкових професійних шкіл різних напрямів. На території одного гебітскомісаріату Полтавщини в 1942 р. було відкрито 22 професійні школи для підготовки спеціалістів у різних галузях господарства. У Житомирському генеральному окрузі окупанти передбачили відкрити 26 сільськогосподарських шкіл нижчого рівня. У містах організували ремісничі школи з дворічним терміном навчання. Професійні школи, як правило, використовували матеріальну базу та приміщення подібних навчальних закладів, які функціонували за радянської влади, а також корпуси зачинених загальноосвітніх шкіл. У сільській місцевості для навчання часто використовувалися випадкові придатні приміщення.

Навесні 1942 р. було затверджено навчальні програми і відкрито досить велику кількість дворічних підготовчих шкіл. Базовою освітою, що давала право вступу до професійної школи, була чотирикласна народна школа. Навчання в професійній підготовчій школі мало тривати два роки. За цей час учні засвоювали курси загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, визначені навчальними планами. Серед загальноосвітніх предметів головна увага приділялася українській та німецькій мовам, історії України, географії, арифметиці, алгебрі і геометрії. Крім цього, навчальним планом школи було передбачено вивчення природознавства, фізики і хімії. Цикл фахових дисциплін об'єднував основи торгівлі, товарознавство, державний облік і доставку та зберігання товарів. Окупаційна адміністрація ретельно слідувала за тим, щоб зміст навчальних курсів не був надто глибоким, а забезпечував лише елементарні знання, необхідні вузькофаховому спеціалісту. Ці знання мали виключно прикладний характер. Пояснювальна записка до навчального плану однієї з сільськогосподарських підготовчих шкіл чітко визначала: „При вивченні арифметики вивчаються чотири арифметичні дії з простими та десятковими числами, пропорції. Вивчаючи геометрію, головну увагу учнів звернути на вимірювання об'ємів, площ та геодезію. Заняття з фізики та хімії повинні дати учням розуміння явищ цього роду в природі, а робота з деревом та металом повинна навчити учнів здійснювати нескладне лагодження та самим виготовляти прості інструменти”. У програмах багатьох шкіл були відсутні такі навчальні предмети, як історія України, українська література, географія та інші. Це і зрозуміло, адже в умовах ворожої окупації годі було й сподіватися на прихильність “нових господарів” до справи освіти підкореного ними народу.

навчальним планам медичних технікумів довоєнного часу. Підготовка спеціалістів із середньою спеціальною освітою була розрахована на досить тривалий час, а її рівень був доволі високий. Це не влаштувало окупантів. Поповнення прошарку високоосвічених людей серед місцевого населення було для загарбників явищем „небажаним” та „політично небезпечним”. В одному з листів до А. Розенберга, надісланому у квітні 1944 року, читаємо: „Слід за будь-яку ціну не допустити утворення української інтелігенції”. Із цих міркувань ... у майбутньому передбачити лише початкові школи і професійні училища, які повинні готувати *необхідну робочу зміну для сільського господарства та кустарних промислів*”.

У кінці 1942 р. різко зросла потреба в робочій силі на території рейху, а молодь в Україні будь-якими шляхами намагалася уникнути депортації. 24 жовтня 1942 р. Е. Кох видав розпорядження, яким заборонив навчання молоді віком від 15 років і старших. Всі юнаки та дівчата, починаючи з цього віку, підлягали загальному обов'язку праці та могли бути відправлені до Німеччини. Почалося масове закриття середніх шкіл, училищ, технікумів, вищих шкіл.

З початку 1943 року професійні школи, училища, технікуми та окремі факультети технічних ВНЗ відновили свою роботу. Більше того, 23 лютого 1943 р. А. Розенберг видав директиву про організацію на окупованих територіях трирічних середніх шкіл з про-

фесійним ухилом. У ці школи молодь відбиралася після закінчення народних шкіл.

Серед представників окупаційної влади на місцях, а з самого початку війни – і серед чиновників рейхсміністерства А. Розенберга, переважала думка, що на території України підготовка фахівців з вищою освітою проводиться не буде, оскільки усі ланки керівництва охоплять німці і спеціалістів з рейху вистачить для підпорядкування економічного потенціалу України військовим інтересам Німеччини. Широко відома думка А. Гітлера про те, що вища освіта в Україні повинна бути заборонена. Військово-політичні та соціально-економічні реалії досить скоро змусили окупантів переглянути свою політику щодо вищої технічної освіти в Україні. Зважаючи на гостру потребу в спеціалістах з вищою освітою для медицини, промисловості та сільського господарства, А. Розенберг 21 січня 1942 р. направив підлеглим інстанціям розпорядження „Про політику щодо вищої школи в рейхскомісаріаті Україна”. Цей документ, подібно до інших, також вимагав закриття всіх вищих шкіл, однак разом з тим було дозволено продовжити роботу з підготовки спеціалістів медичним, ветеринарним, сільськогосподарським та природничим факультетам ліквідованих ВНЗ. Це було зроблено для того, щоб студенти старших курсів змогли завершити навчання за цими спеціальностями.

Окупаційна влада поступово почала відновлювати роботу окремих факультетів та ВНЗ. З 1 вересня 1942 р. відновили підготовку студентів медичні інститути у Вінниці та Києві. У Дніпропетровську частково почали працювати окремі факультети сільськогосподарського, політехнічного та транспортного інститутів. Було відкрито кооперативний інститут, а також було відновлено роботу деяких факультетів університету.

Переважна більшість чиновників окупаційної адміністрації виявила вкрай негативне ставлення до віднов-

лення вищої спеціальної освіти навіть у такому урізаному вигляді. Типовою щодо цього є думка генерал-комісара Дніпропетровська К. Зельцнера, який повністю заперечував доцільність вищої технічної освіти для українців, посилаючись на достатність німецьких кадрів.

Однак усі розмови навколо відновлення вищої професійної освіти в Україні так і залишилися розмовами. Нацистське керівництво бачило в Україні перш за все резервуар продовольства та дешевої робочої сили, а в умовах стратегічного наступу радянської армії по всьому фронту окупанти взагалі відмовилися від планів підготовки спеціалістів вищої кваліфікації з українців. Щойно відкриті вищі школи і факультети невдовзі, як правило, закривалися, а студенти мобілізувалися на роботу в Україні або відправлялися до Німеччини. Абсолютна більшість відновлених вищих шкіл і факультетів так і не змогла здійснити жодного випуску спеціалістів.

Протягом 1942 – 1944 рр. німецько-фашистські окупанти з метою поповнення ринку кваліфікованої робочої сили та спеціалістів відкрили в Україні цілу мережу професійних навчальних закладів. Цими діями, на наш погляд, було започатковано утворення певної системи фахового навчання, її склали навчальні заклади нижчого та середнього рівнів професійної підготовки. Утворилася двоступенева система професійного навчання, первинний щабель якої формували ремісничі та професійні курси, фахові дворічні підготовчі школи, ремісничі училища та навчальні майстерні.

Визначити рівень та якість отримуваних учнями та студентами фахових знань і професійних навичок можна лише опосередковано, оскільки основним критерієм цього мала б стати практична робота готового спеціаліста, однак у більшості випадків до цього не дійшло. *Безсумнівно одне – якість підготовки фахівців залежала від конкретних умов організації навчального процесу, змісту навчальних планів і програм, кваліфікації викладачів.*

ОСОБИСТИЙ ЩОДЕННИК ЯК ЗАСІБ САМОТВОРЕННЯ УЧНЯ

Дослідження. Досвід. Впровадження

Проблема творчого розвитку учня у зв'язку з прийняттям Національної доктрини розвитку освіти України стає все більш актуальною. У відповідь на суспільну потребу в більш повному використанні і розвитку творчого потенціалу людини виник новий його напрям самотворення особистості – самоменеджмент учня, як результат психологізації і соціологізації менеджменту. Він полягає у впровадженні

перевірених методів роботи у повсякденну практику для оптимального й усвідомленого використання свого часу. На самоменеджмент покладається виконання функцій, у вигляді яких представлено повсякденне вирішення різного роду задач і проблем. Функції знаходяться у взаємозалежності і можуть бути представлені у вигляді кола правил, що наочно демонструють зв'язки між окремими функціями. У зовнішньому колі Л. Зайверт розміщує п'ять функцій:

- **ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ** (аналіз, формування особистих).
- **ПЛАНУВАННЯ** (розробка планів і альтернативних варіантів своєї діяльності).
- **ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ**.
- **РЕАЛІЗАЦІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ** (розпорядок дня особистого трудового процесу для здійснення задач).
- **КОНТРОЛЬ** (самоконтроль і контроль підсумків, корекція цілей).

У внутрішньому колі розміщена функція інформації і комунікації, що полягає у пошуку і обміні інформацією, здійсненні комунікаційних зв'язків, необхідних на всіх фазах процесу самоменеджменту.

Вважаємо доцільним до моделі Л. Зайверта додати замість функції “контроль” функцію “самомоніторинг”, що полягає не тільки в контролі та самоконтролі, а й у

Анатолій СОЛОГУБ

Директор Саксаганського ліцею м. Кривого Рогу, член-кореспондент АПН України, кандидат педагогічних наук

Сологуб Анатолій Іванович – засновник і директор одного з перших в Україні Саксаганського природничо-наукового ліцею м. Кривого Рогу, Соросівський вчитель, завідувач кафедри інноваційної педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Наукові роботи автора присвячені проблемам виховання творчої особистості, природничо-наукової освіти та організації діяльності ліцеїстів. Відмінник освіти, нагороджений Ордемом Трудової Слави. *Анатолій Іванович* –

постійний учасник виставок МОНУ.

На фото: Міністр В.Г. Кремень та А.І. Сологуб під час виставки “Сучасна освіта”

самодіагностиці, самообліку і самооаналізі.

Виходячи із концепції діяльності Саксаганського природничо-наукового ліцею і його головної мети – створення творчої особистості природодослідника – звернення до самоменеджменту вважаємо природним і своєчасним, оскільки у педагогічній технології такого характеру не вистачає.

До переваг самоменеджменту Л. Зайверт відносить: виконання роботи з найменшими затратами, краща організація праці, кращі результати праці, менше поспіху і стресів, більше задоволення від праці, більша мотивація праці, менша завантаженість роботою, менше помилок при виконанні своїх функцій, досягнення життєвих цілей найкоротшим шляхом.

Цінність самомоніторингу визначається тим, що орієнтиром у саморозвитку є критерії ефективного управління, які вимагають наявності в учня здатності керувати собою, розумних особистих цінностей, чітких особистих цілей, опори на постійне особисте зростання, навички вирішувати проблеми, винахідливості та здатності до інновацій, високої здатності впливати на оточуючих.

Особливий інтерес, на наш погляд, викликає концепція самоменеджменту В. Андреева, яка базується на прагненні творчої особистості до саморозвитку. Центральна ідея цієї концепції полягає у визначенні в якості інтегральної узагальненої характеристики сучасного учня творчого характеру його особистості, тобто особистості, здатної до безперервного саморозвитку і самореалізації в одному чи кількох видах творчої діяльності, тобто самотворенні.

Цей підхід цінний тим, що розкриває механізм самотворення людини-творця – психолого-педагогічний механізм саморозвитку особистості, що об'єднує всі процеси “самості” в їх інтегрованому вигляді: самопізнання, самовизначення, самоуправління,

самовдосконалення, самоконтроль, самотворення, самооздоровлення, а також процес самореалізації в одному чи кількох соціально обумовлених видах творчої діяльності.

Суспільство не може бути байдужим до креативного потенціалу людей.

Створення навчального закладу для інтелектуально і творчо обдарованих дітей спонукало нас до системних науково-педагогічних досліджень. Результатом багаторічних пошуків стало створення Саксаганського природничо-наукового ліцею і розробки концепції його діяльності – Концепції креативної освіти (5).

Креативна педагогічна система розглядається нами як система органічно пов'язаних змісту, форм, методів, прийомів, засобів всебічного розвитку, навчання та виховання, що забезпечують створення творчої особистості природодослідника.

Залучення педагогів і ліцеїстів до науки розглядається нами як незамінний засіб утворення “поля креативності”, тобто умов творчої самореалізації кожної особистості. Вище зазначені системи органічно пов'язані і розглядаються як складові “поля креативності”.

Надзвичайно актуальною, на наш погляд, є в педагогічній практиці проблема формування і розвитку ефективних навичок управління часом учнів. Управління часом розглядається у тісному зв'язку з життєвою позицією особистості як інструмент для максимальної реалізації особистісного потенціалу у відповідності з життєвими цінностями, світоглядом та світовідчуттям людини. Чільне місце відводиться місії кожної людини, котра в подальшому буде визначати свої життєві цілі.

Починаючи з 1990 року ми вели дослідження з цього напрямку і, як результат, – видання “Особистого щоденника дослідника” (автор А.І. Солюгуб), підготовленого творчою групою педагогів-дослідників нашого лі-

АПРОБАЦІЯ ЩОДЕННИКА

Спочатку апробація щоденника відбулася на базі Саксаганського ліцею за участю вчителів-предметників, педагогів-організаторів під керівництвом заступників директора ліцею (2000-2002 рр.). Починаючи з 2002 року, ми здійснили апробацію в інших навчальних закладах нового типу Кривого Рогу та регіонах України. До експерименту було залучено 29 навчальних закладів Волинської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської, Київської, Дніпропетровської, Одеської, Кіровоградської, Полтавської, АР Крим та інших за участю 29 педагогічних колективів, 580 педагогів і 3980 учнів.

Програмою дослідження передбачалось проведення психолого-педагогічного моніторингу, метою якого було дослідити психолого-педагогічні умови самоосвітньої творчої діяльності учнів.

- **Об'єктом дослідження** була освітня діяльність учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів, предметом – організація самоосвітньої діяльності учнів.
- **Гіпотеза дослідження** ґрунтується на припущенні, що використання *“Особистого щоденника дослідника”* дозволяє забезпечити умови самоосвітньої діяльності як самотворчого процесу і оволодіння учнями елементами технології самотворення особистості (самоменеджментом, самомоніторингом, самоосвітою).
- Дослідити ефективність організації самоосвітньої діяльності учнів в умовах системного застосування *“Особистого щоденника дослідника”* та психолого-педагогічного моніторингу – таке завдання ми поставили для досягнення мети і перевірки гіпотези.

У ході психолого-педагогічного моніторингу було використано такі методи:

- консультації по застосуванню *“Особистого щоденника дослідника”*;
- педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом учнів;
- психолого-педагогічний моніторинг щодо застосування щоденника;
- анкетування (див. вріз на с.81) з питань допомоги ведення *“Особистого щоденника дослідника”* в життєдіяльності учнів.

Загальні результати експериментальної апробації щоденника були розглянуті на Всеукраїнській конференції *“Сучасні дидактичні системи профільної освіти: шляхи модернізації, вітчизняний і зарубіжний досвід”*. Конференцію було проведено квітня 2004 р. у м. Кривий Ріг. У конференції взяли участь педагоги-експериментатори, представники загальноосвітніх навчальних закладів України. *“Особистий щоденник дослідника”* презентував в межах експозиції АПН України на VII Міжнародній виставці *“Освіта Україна - 2004”* (м. Київ).

цею. Ми мріяли розробити щоденник, який міг би бути інструментом самотворення творчої особистості учня. Дуже хотілось, щоб батьки і педагоги з жорстких контролерів перетворились на добрих помічників – фасилітаторів, хто стимулює, підтримує, мотивує процес учіння. Але, як показали неодноразові педагогічні дослідження і багаторічний педагогічний досвід, готовність до змін учнів, батьків та педагогів треба забезпечувати терплячим поясненням нового підходу.

В основі цього педагогічного підходу лежить упевненість, що молода людина може виявляти себе послідовним творцем своєї долі, професійної кар'єри і не потребує штучного спонукання чи – ще гірше – примушення, а тому і пониження.

Відомо, що для глибокого усвідомлення своєї життєвої місії та сенсу особистого життя, треба діяти більш творчо. Особливо цінними є ті результати діяльності, які забезпечуються такими якостями творчої особистості як зіркість, інтуїтивність у пошуках проблем, сміливість і стійкість, критичність і оригінальність мислення, швидкість мислення і ретельність в розробці ідей, і, накінець, послідовність у досягненні мети. Всі ці якості притаманні в тій чи іншій мірі вченому чи досліднику. Я, як автор щоденника, у процесі його розробки виходив з необхідності допомагати молодій людині вирости до

цієї “наукової” висоти і стати вільною, самодостатньою, творчою особистістю.

Самоменеджмент творчої діяльності учня дозволяє визначати її напрями, ясно усвідомлювати ідею, чітко формулювати мету і завдання, вибирати методи, приййоми, засоби їх використання – і таким чином діяти успішно.

Принциповою особливiстю щоденника є те, що учень, як дослідник, збирає і аналізує інформацію, яку слід взяти до уваги при подальшому програмуванні, плануванні, організації своєї діяльності, тобто самоуправлінні різноманітною особистою діяльністю. Зокрема, слід врахувати найважливіші події року в діяльності навчального закладу і класу, розклад уроків та інших видів занять, час проведення державних тематичних атестацій тощо.

Програма – це як письмовий короткий виклад мрії чи життєвої стратегії, а план вміщує конкретні справи, які треба зробити, щоб вона стала реальністю. Продуктивність виконання програми забезпечує циклограма тижневої зайнятості, режим дня, які допомагають дитині не розгубитися і спокійно діяти.

Щоб уникнути збитковості навантаження, нервовості, перевтоми, а то й хвороби, рекомендую постійно враховувати наявні особисті ресурси: інтелектуальні, творчі, фізичні. У міру виконання всього задуманого важливо визначати рівень творчого розвитку, динаміку навчальної успіш-

АНКЕТУВАННЯ

У ході даного анкетування учням було запропоновано наступні питання:

- Як ведення “Особистого щоденника дослідника” впливає на створення умов для твоєї різноманітної діяльності?
- Як, на твою думку, ведення щоденника в ліцеї впливає на формування знань, умінь та навичок наукової організації твоєї праці?

За результатами даного моніторингу на перше питання анкети **90% учнів** відповіли, що ведення “Особистого щоденника дослідника” позитивно впливає на створення умов для різноманітної діяльності та спонукає їх до самоосвіти, саморозвитку, наукової організації своєї праці. Учні висували такі аргументи:

✓ “Щоденник допомагає мені планувати свій вільний час, визначати рівень свого здоров’я, продуктивність праці”.

✓ “Завдяки веденню щоденника можна успішно спланувати та організувати особисту навчально-дослідницьку діяльність”.

✓ “Щоденник дає змогу фіксувати цікаві події особистого та шкільного життя”.

✓ “Завдяки веденню щоденника можна стежити за власним рівнем творчого розвитку під час навчального процесу”.

✓ “Щоденник зручний для користування, його структура дає змогу планувати свій час і тим самим виконувати більше справ, ніж це було раніше”.

Лише **10%** учнів відповіли, що “Особистий щоденник дослідника” не впливає на створення умов організації своєї різноманітної діяльності.

На друге питання анкети: “Як ведення щоденника у школі впливає на формування знань, умінь та навичок самоменеджменту?” – приблизно **80%** учнів відповіли, що ведення щоденника і, зокрема, розділ “Інформація про особисту науково-дослідницьку роботу” допомагає зосереджувати свою увагу на етапах самоменеджменту; а також розділ “Облік особистої успішності дослідника” допомагає визначити погіршення або поліпшення своїх знань з певного предмету, спостерігати за досягненнями.

І лише **20%** учнів констатували, що “Особистий щоденник дослідника” не завжди впливає на формування знань, умінь та навичок самоменеджменту, бо ще не звикли до такої форми організації.

Результати проведеної роботи свідчать, що учні 8-х класів більш відповідально і зацікавлено ставляться до застосування щоденників, ніж учні старших класів. Можна пояснити тим, що останні мають власний, усталений досвідом графік роботи і менш відкриті для інновацій. Наприклад, якщо порівняти відповіді на питання анкети серед паралелі 8-х і 11-х класів, то майже **100%** восьмикласників і лише **60%** випускників позитивно ставляться до ведення “Особистого щоденника дослідника”. Цікаво, що семикласники з великим ентузіазмом включаються в нову для них роботу по самоменеджменту своєї діяльності, тобто вони краще сприймають нові технології.

**Школярям
щоденник
побається,
а Вам?**

ності, індекс соматичного здоров'я та показники фізичного розвитку; постійно філософськи замислюватися над життєвим статусом, іміджем і авторитетом серед колег, близьких та рідних. На цій основі формувати у свідомості, як у дзеркалі, уяву про себе, власну "Я - концепцію".

Щоб усвідомлювати особистий рівень досягнень у навчальній діяльності, ми рекомендуємо, керуючись результатами самооцінювання

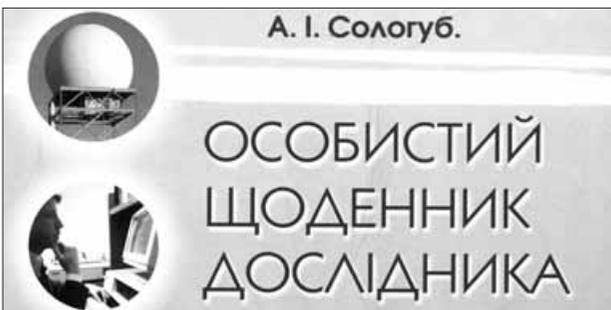
та оцінкою вчителів, батьків та колег, постійно звертатися до самоаналізу, виявляючи причинно-наслідкові зв'язки між діяльністю та наслідком.

У підході до ведення щоденника, як засобу наукової організації навчальної діяльності, учень розглядається не об'єктом педагогічного впливу, а господарем особистого життя чи, образно кажучи, факелом, який треба запалити, бо кожна людина повинна мати власний вогонь, талант і долю.

У зв'язку з необхідністю розширення педагогічного досвіду використання технології самотворення особистості з використанням "Особистого щоденника дослідника" була проведена його експериментальна апробація (див. вріз на с.80), що здійснювалася згідно плану роботи Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті АПН України і на підставі свідоцтва "Про визнання відповідності педагогічним вимогам" (№ 209 від 10.07.2003 року МОН України).

На підставі одержаних даних дійшли висновку, що "Особистий щоденник дослідника" позитивно впливає на формування навичок самоменеджменту учнів і дозволяє забезпечити умови самоосвітньої діяльності як самотворчого процесу і сприяє поглибленню гуманізації навчально-виховного процесу.

Таким чином, можна стверджувати, що "Особис-

тий щоденник дослідника” — це запорука успіху не тільки в навчальній та науковій діяльності учнів, а й у повсякденному житті.

Плакаємо надію, що щоденник не тільки допоможе учням, але й сприятиме створенню нового гуманістичного освітнього простору, в якому будь-яка учнівська справа не буде оцінюватися, а буде цінуватись і сприйматись як унікальне творіння Природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Саморазвитие менеджера. — М.: Народное образование, 1995.
2. Алейников А.Г. О креативной педагогике // Вестник высшей школы. — 1989. — № 2. — С.29 — 34.
3. Крижко В.В., Павлютенков Є.М. Менеджмент в освіті. Навч.-методичний посібник. — Київ, 1998. — 192 с.
4. Лукашевич Н.П. Самоменеджмент деловой карьеры: В 2-х ч. — Харьков: ОКО, 1998.
5. Сологуб А.І. Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї// Рідна школа, 2000.— № 6.— С. 10-36.
6. Сологуб А.І. Концепція креативної природничо-наукової освіти// Рідна школа, 2000.— № 12.— С. 9-35.
7. Сологуб А.І. Організація індивідуально-групового навчання в сучасному ліцеї// Директор школи, ліцею, гімназії. — К., — 2001. — №5-6. С.64
8. Сологуб А.І. Сучасний урок в креативному просторі ліцею // Директор школи, ліцею, гімназії. — К., — 2002. — №6. — С.93
9. Сологуб А.І. Управління часом учнів у креативній педагогічній системі // Директор школи, ліцею, гімназії. — К., — 2003. № 2. — С.29

ШЛЯХ ДИРЕКТОРА ДО НАУКИ або чим може допомогти директору освітянська виставка

Інтерв'ю головного редактора журналу Ольги Виговської з директором технічного ліцею м. Дніпродзержинська Миколою Накозним.

О.І.: *знаю, що ви зараз працюєте над кандидатською дисертацією. Скажіть, будь ласка, хто залучив вас до науково-дослідницької діяльності, як починався ваш шлях до великої Науки?*

М.О.: Почалося все 2002 року, на щорічній освітянській виставці в Києві, де наш заклад представляв своїм самобутнім досвідом увесь наш регіон. Там ми й познайомилися з Нелею Григорівною Ничкало, яка зацікавилася нашою експозицією і запропонувала мені співпрацювати. Сама Неля Григорівна дивовижно поєднує шонай-прекрасніші особистісні якості — інтелігентність, душевність, щирість — із високим рівнем інтелекту, оригінальністю фахового мислення, багатством фахових знань. Самий ритм і обсяги її діяльності вражають. Але найбільше мене особисто вразило те, що людина такого рівня знаходить час на спілкування з педагогами-практиками, опікується ними, допомагає їм. Саме їй, а також І.А. Зязюнові я завдячую своїм прилученням до педагогічної науки.

О.І.: *Чим є для вас педагогічна наука тепер?*

М.О.: Працюючи над написанням дисертації, зрозумів — ми маємо налагодити шонайтісніший контакт між школою та педагогічною наукою, щоб вони були в сув'язі, у взаємодопомозі та взаємо доповненні. Раніше я не бачив перспектив єднання між школою і наукою, сприймав їх розмежовано. Але нині жалкую, що так помилявся! І жалкую, що прилучився до науки лише тепер, а не раніше. Хоч як складно знайти час для наукової діяльності, розробки ідей та проведення експериментів, узагальнень і формулювання висновків, я певен — займатимуся дослідницькою працею й надалі, бо школа і наука про неї — це два складники одного цілого, які не мають ізолюватися один від одного.

О.І.: *А тим часом деякі директори вважають, що наука — це якась надбудова, не суттєва й не потрібна керівникові школи, що вся директорська праця має обмежуватися управлінською цариною. Чи може сучасний директор школи, якщо він справді хоче відповідати вимогам часу, вилучити з широкого спектру своєї діяльності науковий аспект?*

М.О.: На моє категоричне переконання — ні, ні в якому разі! Заняття наукою на-самперед підказують директорові навчального закладу, яким шляхом він має вести свій колектив, у якому темпі й із яким супроводом. Наукова праця розвиває в директорові аналітизм, передбачливість, уміння обґрунтовувати свою позицію, напрям пошування всього колективу до певної мети. Підсумовуючи, скажу так: кожен директор має або сам займатися наукою, або шонайтісніше спів діяти з науковцем-наставником. Це — єдино можливий шлях сучасної школи!

Управління
школою

КОЛЕГІУМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

**Іван
ЖЕРНОСЕК**

Професор
Інституту
педагогіки АПН
України

Кінець XVII – початок XVIII ст. – один із найважливіших періодів в історії освіти України. Саме в цей час починається масове поширення освіти серед населення, відбувається її градація на початкову, середню та вищу. Особливо активно розвиток освітніх процесів відбувається в містах, де історично зосереджувалося духівництво високого сану та династії козацьких старшин, зокрема в Харкові та Чернігові. Саме тут починають виникати навчальні заклади вищого рівня – колегіуми¹. Так, у 1672 році Лазар Баранович (чернігівський єпископ, у 1648-1650 роках – ректор Києво-Могилянської академії) переводить до Чернігова школи, засновані ним у Новгород-Сіверському, які, власне, і стали базою для заснування Чернігівського колегіуму. Ще одна людина, доля якої також була пов'язана з Києво-Могилянською академією, – її випускник Єпіфаній Тихорський, згодом білгородський єпископ, у 1722 році відкриває школу при Білгородському Миколаївському монастирі. З 1726 року за підтримки князя М.М. Голіцина її було пере-

ведено до Харкова. На основі цього закладу відкрився Харківський колегіум.

У згадуваних школах вивчалися початкова грамота, основи арифметики, латинська мова та ряд інших дисциплін. Учителем латинської мови в Чернігівській школі був І. Максимович (1651-1715) – також вихованець Києво-Могилянської колегії, пізніше і викладав там. У 1700 році, саме за його сприяння, школи реорганізуються в колегіум при Чернігівському Борисоглібському монастирі. Дещо пізніше, у 1729 році, організаційні зміни відбуваються і в Харківському колегіумі, який об'єднується з Покровською церквою.

Аналіз навчальних планів і програм колегіумів дозволяє констатувати, що, наприклад, у Чернігівському колегіумі повний курс навчання становив 5 років і, відповідно, 5 класів. Перший мав назву „Інфіма”, другий – „Граматики”, третій – „Синтаксис”, четвертий – „Піїтика” і п'ятий – „Риторика”. Термін навчання в Харківському колегіумі становив 7 років (класів): фара, інфіма, синтаксима, граматики, поетика, риторика та філософія. Відомо, що у 1734 році тут було відкрито богословський клас.

У перших трьох класах колегіумів здобувалася початкова освіта: учні оволодівали навичками читання та письма, вивчали мови:

¹ Див.: Рідна школа. – 2001. – № 5. – С.67-69.

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2004

українську, російську, грецьку, церковнослов'янську, основи математики. Мовою наукового спілкування (мовою першої необхідності) на той час вважалася латина. Учні мали спілкуватися латиною не тільки під час уроків, а й на перервах і навіть удома. За невиконання зазначених вимог призначалось покарання. У четвертому класі продовжували вивчати мови. Найбільш поширеним завданням для учнів було складання віршів та промов. У колегіумах також викладались дисципліни, які було включено до навчального процесу європейських освітніх закладів, зокрема антична література, курси, розроблені на основі “Поетики” Аристотеля, “Науки поезії” Горація тощо. У класі риторики навчались красномовства, вдосконалювали знання латини. Завданням цього періоду було не тільки відпрацювання логіки мислення, але й уміння побудувати системи доказів, вести диспути. Дещо пізніше починалося вивчення історії та географії. Крім того, вводились такі предмети: музика, співи, образотворче мистецтво, основи театрального мистецтва.

Колегіуми задовольняли потреби в освіті різних верств населення. Поряд з вихідцями із духівництва та козацької старшини, тут навчалися міщани, селяни та рядові козаки. Зараховували до колегіумів незалежно від майнового стану родини. Фінансування навчання здійснювалося як за рахунок самих студентів, так і за казенний. Вихідці із заможних родин навчалися власним коштом. Для проживання сиріт та бідних учнів з розряду духовенства, при колегіумах відкривалися бурси. На утримання студентів надходила матеріальна підтримка у вигляді зборів із монастирів та церков, іноді – від населення. Наприклад, Харківському колегіуму допомагала родина Голіциних. Незважаючи на це, коштів було недостатньо, умови в бурсах були дуже важкими. Напівголодні студенти часто жебракували. Однак, незважаючи на ці трудно-

щі, охочих навчатися в колегіумах було достатньо. На початкових етапах свого існування Чернігівський колегіум облік учнів не вів, демократичні традиції, які домінували в той період його діяльності, дозволяли вступ кожному, хто цього бажав. Навчання розпочиналося приблизно з другої половини вересня, а закінчувалося на початку липня. Учні відпочивали як улітку, так і на Різдвяні та Великодні свята. Цікавим є той факт, що приймали на навчання протягом усього навчального року. Поділ на класи, наприклад, у Чернігівському колегіумі відбувався за результатами співбесіди учня з префектом і залежав лише від розумових здібностей студента. Головним був принцип індивідуалізації навчання й виховання. Термін навчання в цілому коливався від 5 до 10 років залежно від досягнень учнів. Наприкінці кожного навчального року виставлялись оцінки: “понят”, “непонят”, “средствен”, “туп”. Учні мали можливість пройти як річний курс за півроку, так і залишатися на одному рівні кілька років. Після закінчення старших курсів – риторики та філософії – студенти Чернігівського колегіуму отримували атестат, у якому містились загальні відомості про успішність та поведінку. Харківський колегіум мав щодо цього особливості: після закінчення навчання випускники за особливі успіхи нагороджувалися ще й срібною медаллю.

Отже, гуманістичні принципи епохи Відродження знайшли відображення у виховній системі Чернігівського та Харківського колегіумів. Саме вивчення філософії, класичної літератури, системи гуманітарних наук, що з року в рік входило до навчальних планів колегіумів, сприяло формуванню і розвитку особистості учня. Водночас, важливим моментом діяльності Чернігівського колегіуму було існування системи учнівського самоврядування, що мало досить позитивний вплив на розвиток самостійності учнів, їхньої самодисциплі-

ни та самовиховання. Яскравим прикладом самоврядування може бути організація життя студентів у бурсі. Тут склалися своєрідні “бурсацькі традиції”. На чолі органів учнівського самоврядування стояв суперінтендант, який обирався вчителями молодших класів і здійснював загальне керівництво. Він активно співпрацював із директором та сеньйором бурси. Сеньйора обирали серед бурсаків, його обов’язком було стежити за дисципліною, а також здійснювати контроль над інспекторами. Директор бурси обирався зі студентів старших класів. Він повинен був слідкувати за порядком безпосередньо в приміщеннях бурси. Учнівське самоврядування в Харківському колегіумі знайшло відображення у проведенні урочистостей, виховних диспутів, організовуваних самими учнями.

Отже, *антивиховна і виховна системи перебували в суперечності*.

Колегіуми були основними просвітницькими центрами регіонів. Вони готували педагогів, канцеляристів, писарів, священників, літераторів і постачали значну кількість студентів для медичних шкіл та академій. Серед випускників Харківського колегіуму, у майбутньому відомих педагогів, слід відзначити: М.Т. Каченовського – першого ректора Московського університету, С. Антоновського – одного з ректорів Харківського колегіуму, пізніше викладача математики, риторики та пітики Харківського університету. Слід відзначити досить велику кількість відомих медиків – випускників двох значених колегіумів, зокрема Г.І. Базилевича (випускника Харківського колегіуму, доктора медицини, одного із засновників Петербурзької медико-хірургічної академії), Г.Ф. Мокринця (випускника Чернігівського колегіуму, провідного хірурга Московського шпиталю) та багатьох інших.

[†] Загальноосвітні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (2001-2002 рр). Статистичний збірник. – Київ.: ВВП “Компас”, 2003 р., С. 12.

Історія розвитку колегіумів (колегій) в Україні (Чернігівська, Харківська, Переяславська) свідчить про їхню постійну орієнтацію на підтримання високого рівня духовності в юного покоління. У ньому органічно поєднані адекватна виховна система і поступова профілізація навчання. В Україні в 1998 р. діяло 20 колегіумів, у яких навчалось 17196 учнів, в 2002 році їх було 31[†].

МИКОЛАЇВСЬКИЙ МУНІЦИПАЛЬНИЙ КОЛЕГІУМ

В останнє десятиліття ХХ ст. організовано Миколаївський муніципальний колегіум, який є державним середнім загальноосвітнім закладом освіти, що дає академічну природничо-математичну освіту та суспільно-гуманітарну підготовку здібній і талановитій молоді південного регіону України, сприяє тому, щоб вона здобула освіту понад державний рівень. У ст. 9 Закону України про загальну середню освіту записано: “Колегіум – загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно-філософського та культурно-естетичного профілів”.

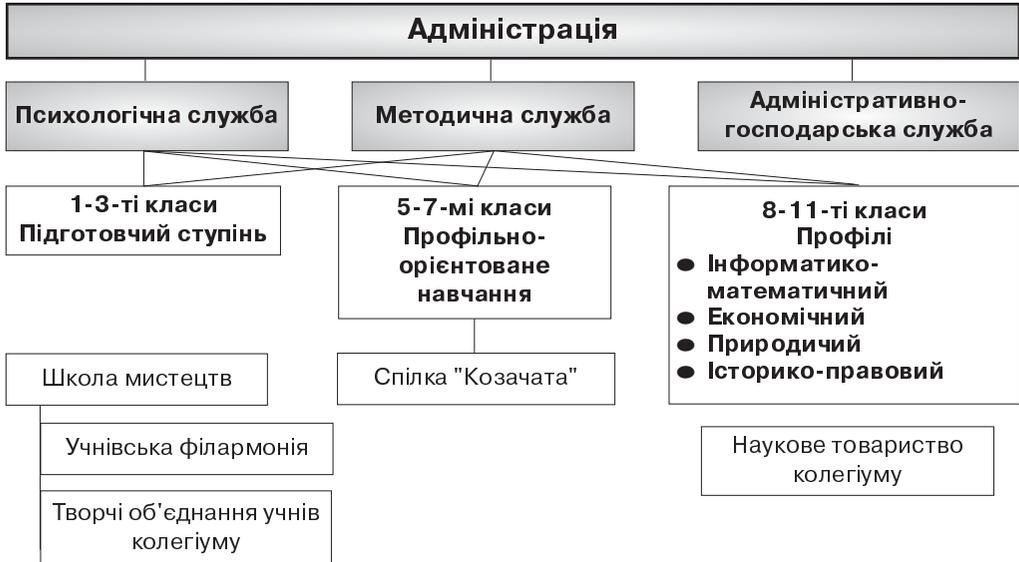
Головне завдання педколектив Миколаївського муніципального колегіуму вбачає в піднесенні особистості, спрямованому на розкриття природних здібностей, розвиток інтелекту та формування духовності учня, задоволення індивідуальних запитів дітей, поглиблене оволодіння знаннями (структура і модель управління муніципальним колегіумом проілюстровані на схемі 1).

Незалежно від обраного профілю (а їх у колегіумі чотири) у профільній диференціації, індивідуалізації навчання, участь у науково-дослідній роботі педколектив вбачає шлях до розв’язання проблеми навчання кожного колегіанина на рівні, що відповідає його індивідуальним можливостям та інтересам.

На основі освоєння й аналізу сучасних державних освітніх концепцій діяльності педагогічного колективу

Схема 1.

СТРУКТУРА МИКОЛАЇВСЬКОГО МУНІЦИПАЛЬНОГО КОЛЕГІУМУ

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ МИКОЛАЇВСЬКИМ МУНІЦИПАЛЬНИМ КОЛЕГІУМОМ

Директор школи, ліцею, гімназії № 5/2004

**Роботу коле-
гіуму органі-
зовано так,
щоб співпра-
ця учителя
та учня
сприяла
опануванню
всіма скла-
довими
культури:
знаннями,
досвідом
діяльності
та людських
взаємин**

колегіум прагне:

- переорієнтувати виховання на розвиток обдарувань, здібностей, інтересів, нахилів дитини; здійснити гуманізацію, що передбачає антропоцентристський погляд на людину, її сутність та місце в природі, суспільстві;
- забезпечити учням колегіуму ґрунтовний загальнокультурний розвиток, сформувати гармонійну цілісну особистість, що буде важливою передумовою і суттєвим чинником професійного становлення й самореалізації учня;
- сприяти всією системою навчально-виховної роботи єдності загальнолюдського і національного, що досягається формуванням високої духовної культури людини, гуманістичного мислення категоріями “вічних” цінностей, які засвоюються крізь призму національного;
- розвивати характер навчання, спрямований на саморозвиток, самовизначення особистості, що вимагає переорієнтації навчання з предметного на процесуальні та мотиваційні аспекти освіти.

Роботу колегіуму організовано так, щоб співпраця, співтворчість учителя та учня сприяли опануванню всіма складовими культури: знаннями, досвідом діяльності та людських взаємин.

Співпраця і співтворчість діалектично поєднуються з індивідуальною творчістю на основі суспільно-розподільчої діяльності.

У колегіумі доцентами С.М. Січко і С.П. Кисельовим розроблено навчальну програму і тематичний план спецкурсу “*Організація і методика науково-дослідної роботи учнів колегіуму*”.

Спецкурс знайомить із основними поняттями й категоріями науково-дослідної роботи, з необхідними елементами її організації та методикою наукового дослідження в умовах навчального процесу. У ньому висвітлено питання, пов’язані з культурою навчальної роботи і самовиховання учнів — невід’ємними компонентами продуктивної науково-дослідної роботи, з пошуком і методикою роботи з книгою, архівним матеріалом, з методами науково-дослідної, експериментальної роботи, з самостійною роботою над статтею, рефератом, курсовим та дипломним проектами.

Завдання курсу — допомогти учням колегіуму оволодіти методами й конкретними прийомами науково-дослідної роботи, пов’язати їх із засвоєнням навчального матеріалу, з різними видами навчальних, лабораторних занять, нетрадиційними формами шкільної діяльності (написання рефератів, статей, курсових та наукових робіт).

Запроваджені в колегіумі диференціація й індивідуалізація навчально-виховної роботи передбачають творчий розвиток кожного учня, враховуючи особливості його інтелектуальної, емоційно-вольової та дієво-практичної сфер, фізичного та психічного станів.

**Примітка
редакції:**

З роботою інших колегіумів України знайомтеся у наступних числах нашого журналу

Наші ювіляри

Цього разу нашими ювілярами є відомі вчені, педагоги та друзі нашого журналу, їм обом виповнилося 65:

Нелля Григорівна Ничкало, академік-секретар відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти Академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, друг нашого журналу;

Юрій Іванович Мальований, вчений секретар відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, заслужений працівник народної освіти України; член редакційної ради нашого журналу.

Наші ЮВІЛЯРИ, обдаровані поетичним хистом, а тому створюють навколо себе емоційно піднесену атмосферу творчого ентузіазму, активності, бажання жити і творити. Вони є лідерами, які можуть за собою повести (на с. 83 цього числа журналу цей факт переконливо засвідчує наш читач й автор), більш того, за якими люди з радістю йдуть.

Щиросердні наші вітання!

**Хай колоситься нива життя Вашого!
Довгих, плідних і щасливих
Вам літ!**

Управління
школою

ШЛЯХИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ДИРЕКТОРІВ СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ УКРАЇНИ

Розбудова освіти в умовах переходу до нової економічної формації вимагає пошуку нових шляхів підготовки керівних кадрів навчальних закладів. При

цьому надзвичайно великого значення набуває досвід розвинених країн і в першу чергу країн Європейської Спільноти. Для України, що обрала стратегію на інтеграцію до Європейського Союзу, — це шлях модернізації не тільки економіки, але й системи освіти. У зв'язку з цим виникає питання, як доцільно впроваджувати передовий педагогічний досвід освітніх шкіл Європи, враховуючи при цьому досягнення вітчизняної школи.

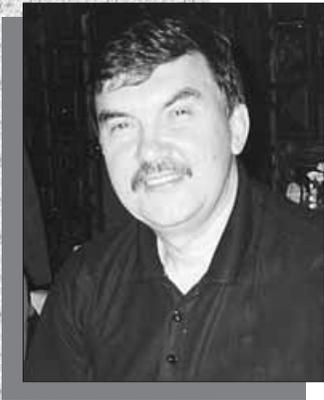
Ключовою фігурою в управлінні школою, як відомо, є директор. Він повинен володіти максимальними повноваженнями у всіх питаннях, що стосують ся шкільного життя його вихованців, функціонування навчального закладу, ви-

конання шкільних навчальних програм, і нести відповідальність перед державою за кінцеві результати діяльності.

Традиційні методи вирішення управлінських проблем директора середньої загальноосвітньої школи погано пристосовані для їхнього використання в суспільстві, що суттєво змінюється. Тому бажаним є вивчення та обґрунтування використання передового педагогічного досвіду навчальних закладів, сталих і успішних соціально-економічних систем європейських країн, які географічно, історично, духовно близькі до України.

У представленій роботі міститься аналіз невеликої частини досвіду директорів середніх загальноосвітніх шкіл, отриманого на літніх курсах Фолькуніверситету в Умеа (Швеція), що проходили на базі місцевого університету. Група директорів середніх навчальних закладів м. Києва була укомплектована за єдиною ознакою, а саме: обов'язковим було володіння англійською мовою, оскільки нею велось викладання на курсах.

Програмою курсів Літнього університету в Умеа передбачалось ознайомлення директорів шкіл із систе-

**Ігор
ЖЕРНОКЛІСВ**

Завідувач відділу міжнародного співробітництва НПУ ім. М.П. Драгоманова, доцент, кандидат педагогічних наук

мою освіти Швеції взагалі та підготовкою керівних кадрів навчальних закладів зокрема. Серед провідних навчальних тем курсу були такі:

- Управління школою на основі демократичних принципів.
- Основи управління навчальним закладом.
- Стиль керівництва.
- Школа і політика.
- Школа і основні демократичні цінності.

Однак слід зазначити, що навчання було побудовано таким чином, що переважна частина його являлася собою справді цінні методичні поради. Різноманітні тематичні завдання містили все необхідне не тільки для формування загального уявлення про предмет, але і цілком визначене поле для роздумів і дискусій. В умовах надзвичайно доброзичливого ставлення з боку шведських викладачів з'ясовувались основи успіху функціонування запропонованої ними моделі управління школою. Цікавими для шведських колег були здобутки нашої вітчизняної школи, що, безумовно, сприймалося як значне досягнення освітньої системи України. І подальший розвиток нашої освітньої системи на її шляху до загальноєвропейської, на думку викладачів Фолькуніверситету, лежить у напрямі повної децентралізації системи, раціональної демократизації процесу управління. Навчальний процес подавався не як певна сума знань про демократію, яку треба опанувати, а як модель, що ус-

пішно діє в умовах країни з розвинутою ринковою економікою. У зв'язку з цим в дискусіях кожен з учасників визначав можливості впровадження в практику своєї школи через методичне обґрунтування організаційних і практичних заходів інноваційного характеру, спрямованих на структурне і функціональне вдосконалення управління навчальним закладом.

Наступним кроком за логікою програми курсів для директорів київських шкіл було відвідання середніх навчальних закладів м. Умеа.

Багато хто з нас очікував побачити у шведських школах в основному зовнішні ознаки високого рівня життя в країні. Але те, що ми

Модель, що успішно діє в умовах країни з розвинутою ринковою економікою, стала предметом навчання директорів київських шкіл

На фото: Зустріч з ректором Фолькуніверситету

побачили, дещо змінило наше уявлення. Все, що стосується обладнання, загальних умов навчання, мало відповідний високий рівень. Однак те, що найбільше запам'яталось, можна назвати двома словами – «важливі дрібниці». Але «дрібницями» вони були лише на перший погляд.

Отже, спробуємо собі уявити систему навчання, коли оцінки учні починають отримувати лише у восьмому класі. Школу поділено на навчальні блоки, до яких входять декілька класів і заняття в яких проводять цілком визначена група вчителів. У більшості випадків зазначені вчителі проводять заняття з декіль-

кох навчальних дисциплін. А демократія у навчанні учнів заходить так далеко, що повністю покладається на вчителя в навчальному і виховному процесах. Що ж у таких умовах має робити директор? Головне завдання у роботі директора, як стверджують наші шведські колеги, – це організовувати і підтримувати навчальний процес, створювати доброзичливу атмосферу і слідкувати за дотриманням демократичних принципів усіма суб'єктами навчального процесу в школі, слідкувати за фінансовим станом навчального закладу. До речі, тут ми теж почули про роботу з батьками як одну з найважливіших ділянок у вирішенні найрізноманітніших проблем життя школи і учня.

Таким чином, теоретичні відомості, отримані на заняттях у Літньому університеті м. Умеа, були підкріплені практично через відвідання місцевих шкіл.

Слід виділити комплекс компонентів професійної діяльності, які, за думкою керівника проекту підготовки директорів університету м. Умеа Олофа Йохансона, було сформовано в учасників курсів з Києва*.

Аналізуючи динаміку професійного розвитку директора школи, виявлену в процесі навчання в Літньому університеті Умеа, Олоф Йохансон відзначає набуття учасниками більш високого рівня компетентності, що виражається у відповідному прирості знань і умінь, в розширенні сфери застосування управлінських функцій, в освоєнні нових ролей

* У наступних числах журналу ми познайомимо Вас із досвідом роботи кийських шкіл, директори яких навчалися цього літа в університеті Умеа

На фото: В гостях у шведських школах

та оволодінні новим досвідом професійної діяльності.

У структурі “професійна діяльність” він виділяє розвиток таких компонентів:

- система цінностей;
- управлінські ролі і функції директора;
- професійно значущі особисті якості;
- соціокультурний потенціал;
- досвід управління (самоврядування);
- спеціальні професійно-педагогічні знання і уміння.

Як приклад представлено прирощення у процесі сходження керівника школи на третій рівень професійної компетентності.

1. ЗНАННЯ І УМІННЯ:

- Оволодіння системою проектної діяльності на рівні створення і реалізації комплексно-цільових програм.
- Освоєння методів управління як педагогічного дослідження.
- Освоєння демократичного підходу в управлінні школою як сервісною системою, що задовольняє потреби суб’єктів освіти на оптимальному рівні.
- Оволодіння навичками управління школою як сервісною системою, що задовольняє потреби суб’єктів освіти на оптимальному рівні.
- Оволодіння навичками управління школою в режимі інноваційного розвитку.

2. ОСВОЄННЯ РОЛЕЙ:

- Креативного лідера, інноватора.
- Менеджера.

- Господаря інноваційної системи “школа” як соціокультурного центру.
- Дослідника.
- Освоєння і реалізація таких функцій управління школою, як розвивальна і прогностична, науководослідна, інноваційна і демократична.
- Приріст таких управлінських якостей особистості, як здатність ризикувати, самодостатність, креативність, рефлексивність, самокритичність та ін.
- Нарощування соціокультурного потенціалу: цілісне оволодіння методологією і методами управління школою, що розвивається; вихід на створення концепції її розвитку.
- Приріст системи індивідуальних і колективних цінностей, використання креативно-акмеологічного підходу в освіті.
- Освоєння досвіду системно-перетворювальної управлінської діяльності.

Досягнутий у процесі Літнього університету успіх зумовив подальше співробітництво НПУ ім. М. П. Драгоманова та Фолькуніверситету м. Умеа (Швеція). Наступний крок у співробітництві – створення міжнародного Центру підготовки лідерів освіти при Центрі сприяння суспільному розвитку ім. М. Пирогова та створення Літнього університету на базі НПУ ім. М.П. Драгоманова (аналогічного шведському), де перша частина занять буде проходити у м. Києві, а наступна – у м. Ялті.

Подальший розвиток нашої освітньої системи на її шляху до загальноєвропейської, на думку викладачів Фолькуніверситету, лежить у напрямі повної децентралізації системи, раціональної демократизації процесу управління

Управління
школою

ДИДАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА УМОВА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

Надія БЛІК

В. о. доцента кафедри педагогічної майстерності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, головний редактор журналу "Імідж сучасного педагога"

Вищі заклади освіти України регламентуються Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України [16]. У закладах післядипломної педагогічної освіти навчальний процес „являє собою відкриту нелінійну та невірноважену систему організації навчально-розвивальної діяльності, в основі якої органічна єдність і взаємозв'язок викладання і учіння (процес навчання), що спрямована на підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників (А.М. Зубко) [11, 14].

Розглянемо більш детально структуру процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів (див. вріз).

Аналіз педагогічної літератури дозволяє виділити суттєві ознаки процесу навчання слухачів, курсів.

По-перше, процес навчання міститься у пізнавальній діяльності слухача курсів. При засвоєнні будь-якого матеріалу у нього відбувається процес мислення.

Навчання не має смислу, його не існує, якщо відсутня пізнавальна активність слухача. Навчання як процес пізнання – перша суттєва ознака процесу навчання. С. П. Баранов зауважує: якщо процес пізнання діалектично складений і має протиріччя, то таким самим буде й процес навчання. Якщо існують етапи процесу пізнання, діалектика переходу від одного етапу до другого, то студент (слухач курсів) буде знаходитися на одному з етапів пізнання і будуть існувати можливості для переходу на більш високий етап пізнання [3].

Другою суттєвою ознакою процесу навчання виступає різниця пізнавальної діяльності у процесі навчання щодо інших форм пізнання.

Навчальна діяльність вимагає певних форм організації, особливого змісту, певних способів роботи, програм т. ін. Вона не обмежується рамками інституту післядипломної педагогічної освіти. Елементи навчання притаманні різним видам діяльності і спостерігаються у різних ситуаціях: при спілкуванні із різними спеціалістами т. ін.

На відміну від природно та історично складених

форм пізнання, процес навчання – штучно організована пізнавальна діяльність. Тобто – це своєрідний хід процесу пізнання зі своїми задачами, змістом, формою організації, умовами.

Третьою суттєвою ознакою процесу навчання виступає те, що навчальна діяльність є необхідною для реалізації особливої задачі, яка не може бути виконаною в інших видах пізнання. Задача міститься в тому, щоб прискорити процес пізнання для розвитку вчителя, котрий не може, якщо не прискорити його пізнання, оволодіти науковими знаннями, які зафіксовані у світовому педагогічному досвіді.

У сучасній філософії виділяється два способи пізнання людиною закономірностей: пізнання закономірностей у суспільно-історичному розвитку людини, в процесі його трудової діяльності; пізнання закономірностей в персоніфікованому розвитку людини. Таке пізнання можливе лише в умовах навчання. Слухач курсів повинен засвоїти закономірності, накопичені у світовому педагогічному досвіді, а не тільки те, що він сам спроможний пізнати.

Наведені вище міркування дозволяють стверджувати, що процес навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів неможливий без одночасної діяльності викладача і слухача курсів, без їх дидактичної взаємодії. Як би активно не прагнув викладач сформулювати знання та вміння, якщо при цьому немає активної діяльності самих слухачів щодо їх засвоєння, якщо

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

Процес (від лат. *processus* – *проходження, просування вперед*): 1) послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком; 2) сукупність ряду послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату [14, 56]. Поняття “процес” використовується й тоді, коли потрібно позначити хід, розвиток будь-якого явища та відобразити закономірну, послідовну, неперервну зміну моментів розвитку, які рухаються один за одним.

За словником „Професійна освіта” процес навчання – специфічна форма пізнання об’єктивної дійсності, оволодіння суспільно-історичним досвідом людства; двосторонній процес взаємопов’язаної діяльності вчителя (викладання), організація і управління навчальною діяльністю і учня (учіння), спрямований на оволодіння учнями системою знань основ наук, умінь і навичок їх практичного застосування, розвиток здібностей учнів.

За визначенням Ю.К. Бабанського, процес навчання разом з тим не є механічним добутком процесів викладання та учіння. Це якісно нове, цілісне явище, сутність якого відображає дидактичну взаємодію в його різноманітних формах. Цілісність цього процесу міститься в єдності мети викладання та учіння, у неможливості існування викладання без учіння [2]. Процес навчання можна визначити як цілеспрямовану послідовну зміну всіх елементів навчання, орієнтованих на формування властивостей суб’єкта діяльності щодо засвоєння змісту освіти – педагогічно адаптованого соціального досвіду [15, 209]. Вслід за С.І. Архангельським вважаємо, що процес навчання є процесом діяльності, при якому однозначно розвиваються викладач та студент (слухач курсів), і тому вони виступають матеріальними носіями цього процесу, а не окремими елементами діяльності [1].

Навчання як двобічний процес у системі підвищення кваліфікації включає діяльність викладача і слухача курсів (одного або групи). Воно обов’язково передбачає їх взаємодію, що відбувається у певних умовах (навчально-матеріальних, морально-психологічних та естетичних).

Діяльність викладача тут має свої відмінності: „Викладач не є єдиним і основним джерелом інформації... можуть бути й інші особи (колеги по навчанню, методичні працівники, досвідчені педагоги т. ін.), джерелами інформації також слугують сучасні засоби комунікації, наукова, популярна і художня література, засоби масової інформації тощо; функції викладача полягають не стільки у безпосередній організації навчальної діяльності слухача, скільки у допомозі самостійно організувати власну навчальну діяльність; діяльність викладача спрямована на стимулювання сил і можливостей слухача на його власну самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення; у процесі навчання викладач і слухач виступають рівноправними партнерами, співавторами; слухач (слухачі) для викладача теж є цінним джерелом необхідної інформації для підвищення якості змісту викладання та вдосконалення технологій процесу навчання фахівців [11, 9].

У процесі навчання засвоюються знання, формуються вміння та навички, певний світогляд, мораль. При такому підході визначення процесу навчання головним чином характеризує його зовнішні сторони. В. В. Краєвський вказує на обмеженість та непродуктивність таких визначень процесу навчання [12].

Отже, процес навчання – це спеціально організована пізнавальна діяльність, яка моделюється (визначаються цілі, завдання, зміст, структура, методи, форми) для прискороного опанування людиною основами соціального досвіду, накопиченого людством. Тому *темою нашого дослідження є* „Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів”.

Концептуальні положення щодо організації та розвитку процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів висвітлювали І.В. Жерносек, М.Ю. Красовицький, С.В. Крисюк; В.В. Олійник, В.І. Пуцов; Г.В. Єльнікова т.ін.; розкрили роль обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо модернізації змісту освіти в Україні Л.І. Даниленко; М.І. Лапенко, Л.Д. Покроєва т.ін.

СТРУКТУРА ДИДАКТИЧНОГО МОДУЛЯ

1. *Мотиваційно-цільовий* – один із важливих компонентів дидактичного модуля в системі підвищення кваліфікації вчителів, який спрямований на позитивне ставлення слухачів курсів до своєї навчально-пізнавальної діяльності. Важливо, щоб учителі самі виявляли бажання пізнавати нове. Для цього необхідно спиратися на їх потреби, інтереси.

2. *Змістовий* – логічно завершений відносно самостійний фрагмент навчального матеріалу, що підлягає цілісному системному засвоєнню.

Для того, щоб зрозуміти загальне і особливе в організації процесу навчання на курсах підвищення кваліфікації, слід навчальний матеріал об'єднати за іншою основою – провідною метою навчального матеріалу в програмі курсів. Головна мета завжди визначає його провідний компонент [3]. Розроблення змістового модуля процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів є провідним компонентом дидактичної системи навчання, який розглядають як педагогічне втілення моделі соціального замовлення, тобто вимог суспільства до того, що повинен знати та вміти сучасний педагог. Змістовий компонент визначається навчальним планом, відповідними типовими програмами, навчальною літературою. Зміст занять конкретизується викладачем з урахуванням поставлених задач підвищення кваліфікації.

3. *Методичний*. Цей компонент найбільш безпосередньо відображає процесуальну сутність навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів. Саме в діяльності викладача та слухача, у їх взаємодії, що протікає у часі, реалізується задача привласнення ними широкого світового педагогічного досвіду.

Інтелектуальні та практичні дії в процесі навчальної діяльності тісно пов'язані між собою. Всі практичні дії передбачають інтелектуальні вміння більшої або меншої складності.

Доречно зазначити, що неоднозначне визначення поняття „мислення” знаходить відповідне відобра-

(Продовження на с.98)

викладач не створив мотивацію і не забезпечив організацію такої діяльності, то процес навчання фактично не відбувається – дидактична взаємодія реально не функціонує.

Тому в процесі навчання в чинній системі відбувається не просто вплив викладача на слухача, а саме їх взаємодія, реалізується єдність слухача і особистого впливу викладача, виникнення самостійних зусиль слухача щодо оновлення професійними знаннями, вміннями, навичками.

Процес навчання в системі підвищення кваліфікації може протікати і без викладача, наприклад, коли слухачі самостійно оволодівають новими способами викладання будь-якого навчального предмета, розв'язують творчі задачі без завдань та вказівок викладача. Процес викладання обов'язково передбачає наявність активного процесу учіння.

У процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації реалізуються не тільки пізнавальні функції, але й комунікативні, тобто відбувається процес спілкування викладача і слухача. Однозначні інформаційні впливи по-різному переводяться у внутрішній план слухача, тобто інтеріоризуються. Спілкування в процесі навчання на курсах здійснює виключно сильний вплив на мотивацію учіння, на формування позитивного ставлення до навчання, на створення відповідних морально-психологічних умов для активного навчання. Читкість, організованість у ро-

боті викладача, такт у стосунках зі слухачами, своєчасне надання методичної допомоги, об'єктивність в оцінюванні успіху вчителя – все це надзвичайно сильно впливає на процес навчання, сприяє формуванню мотивації навчання. Як результат – значно підвищується виховний ефект. Якщо викладач концентрує свою увагу лише на керуванні процесом навчання слухачів, але при цьому не забезпечує правильний стиль спілкування, то й результат дидактичного впливу може виявитись недостатнім. Неефективними виявляються зусилля і в тому випадку, коли забезпечене відповідне спілкування, але навчальна діяльність не організована. Тому не випадково у дидактичних дослідженнях підкреслюється, що при розкритті сутності навчання слід бачити єдність пізнання та спілкування [3; 7; 9].

Одержання знань у системі підвищення кваліфікації вчителів можливе шляхом самостійного вивчення матеріалу, побудованого у вигляді дидактичного модуля (А. Фурман, Н. Білик, І. Бабин, П. Москаленко), який є організаційною змістовно-процесуальною умовою процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів.

Дидактичний модуль – це сукупність компонентів разом із різноманітністю зв'язків і відношень між ними. Кожний компонент зберігає структуру; має свій ієрархічний статус і визначене місце в дидактичному модулі; взаємодіє з середовищем та іншими системами як

єдине ціле; характеризується цілісністю, відкритістю, гнучкістю, лабільністю.

Дидактична взаємодія викладача і слухача курсів сама по собі не є одноментною, вона є процесом, що має свої специфічні компоненти (С.І. Архангельський) [1]. У зв'язку з цим є можливим виділення основних компонентів процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів, які є компонентами цілісного дидактичного модуля, що лежить в основі процесу навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

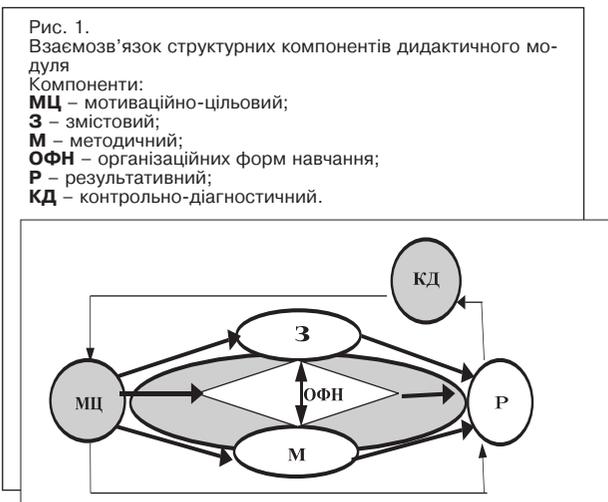
Спираючись на загальнодидактичну модель процесу навчання І.Я. Лернера, схему макроструктури дидактичного модуля П.Г. Москаленка, дидактичний модуль підвищення кваліфікації вчителів включає такі структурні компоненти (схема 1):

Розглянемо структурні компоненти дидактичного модуля.

Усі компоненти процесу

ЛІТЕРАТУРА

- Білик Н.І. Модель курсів ОДГ в системі підвищення кваліфікації вчителів // Нові педагогічні технології з проблем демократизації навчально-виховного процесу в освітніх закладах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Черкаси. – 26-28 січня 1998. – С. 108-109.
- Білик Н.І. Модульно-персоналогічний підхід до навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти // Імідж сучасного педагога. – Полтава: АСМІ. – 2004. – № 6. – С. 20-27.
- Білик Н.І. Персоналтехнологія розвитку творчого потенціалу особистості вчителя-дослідника // Імідж сучасного педагога. – Полтава: АСМІ. – 2001. – №2. – С. 30-31.

ження у різноманітних гносеологічних обґрунтуваннях сутності процесу навчання, розуміння його структури. Наприклад, психолог Жан Піаже та його школа вважають, що навчання йде ніби за розвитком, підштовхує розвиток. Школа Л.С. Виготського та його послідовники визнають за навчанням визначальну роль: навчання веде за собою розвиток. Мислення буває не тільки творчим і полягає не лише у відкритті нового. Воно являє собою розумову обробку та переробку інформації, яка сприймається та переробляється в пам'яті, та привласнення досвіду дій.

Мислення відображає світ, його загальні властивості і відношення узагальнено. Воно здійснюється шляхом аналізу та синтезу – головних форм мислення.

Аналітико-синтетична діяльність реалізується у всіх інших операціях мислення – порівнянні, узагальненні, абстрагуванні, класифікації, конкретизації. Будь-яке порівняння передбачає синтез кожного з об'єктів, які порівнюються, розчленування ознак, їх аналіз та абстрагування. Так само і решта дій не може обійтись без аналізу та синтезу [17].

Методи навчання є носіями функцій навчання (освітня, виховна, розвиваюча, спонукальна чи організуюча); відповідність методів до специфіки навчального матеріалу, змісту й обраних форм організації навчання. У рамках модуля всі методи навчання можуть бути застосовані в різному сполученні залежно від дидактичної мети модуля і структури змістового компонента модуля; особливості слухачів конкретної групи, а також окремих слухачів курсів; специфіку рис особистості, широту кругозору викладача, його здібностей; матеріально-технічну базу ІППО (засоби навчання).

4. *Компонент організаційних форм навчання* – сукупність форм організації процесу навчання в системі ПКВ, які групуються за такими характеристиками: зміст навчальної програми курсів; місце й умови проведення занять із слухачами; участь усіх у виконанні випускних творчих робіт. Основними організаційними формами є лекція і практичне заняття. КОФН – певний систематично побудований конструкт, в якому логіка їх послідовної наступності у лінійній структурі відповідає логіці послідовного руху (зміни) дидактичних цілей і відповідно всіх елементів навчання. КОФН визначається за характером спілкування, що цілеспрямовано формується в процесі взаємодії викладача та слухачів і відрізняються розподілом навчально-організаційних функцій, добром і послідовністю ланок навчальної роботи і режимом – часовим і просторовим.

5. *Контрольно-діагностичний*. У дидактиці немає однозначного визнання поняття „контроль”. Під контролем потрібно розуміти систему дій, спрямованих на перевірку (впевненість у знаннях, уміннях і навичках), оцінку (вимірювання знань, умінь, і навичок за певними рівнями, показниками і критеріями), облік (фіксацію результатів вимірювання у вигляді коефіцієнтів за певною шкалою). Контроль повинен відповідати певним педагогічним вимогам: об'єктивність, індивідуальна спрямованість, гласність, всебічність, диференційованість, різноманітність форм, етичність.

Цей компонент передбачає одночасний контроль викладача за ходом розв'язку поставлених задач нав-

(Закінчення на с.99)

навчання слід розглядати у закономірному взаємозв'язку. Мета навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів визначає її зміст. Мета і зміст навчання вимагають певних методів, засобів і форм стимулювання й організації навчання. У ході навчання потрібний біжучий контроль і регулювання процесу засвоєння певних знань і умінь, і, врешті, всі компоненти цього процесу у своїй сукупності забезпечують певний результат.

У залежності від специфіки задач навчання в чинній системі, психофізичних можливостей слухачів, рівня їх ставлення до навчання ті чи інші компоненти процесу будуть використовуватись у більшій або меншій мірі, або можуть бути відсутніми взагалі. Отже, моделювання та здійснення процесу навчання в чинній системі не допускає шаблонного підходу, а вимагає творчого ставлення з урахуванням конкретної навчальної ситуації.

Враховуючи загальнодидактичну модель процесу навчання та теорію І.Я. Лернера [13] щодо закономірностей навчання, орієнтуючись саме на основні її складові і суб'єктивні фактори та вдосконаливши технологію структурно-функціонального аналізу уроку за Ю.В. Васьковим [8], здійснено аналіз результатів спостереження за основними компонентами дидактичного модуля.

При проведенні інноваційних курсів (курси як організаційно-діяльнісна гра (курси-ОДГ) для одного педагогічного колективу на базі

школи; курси як пролонгаційна ділова гра (курси-ПДГ) для вчителів гуманітарних дисциплін; дистанційні консалт-курси для вчителів, які йдуть на підтвердження вищої категорії; проблемні курси для педагогічних працівників I-II рівнів акредитації [4; 5; 6]) проводилося спостереження за **основними компонентами дидактичного модуля та іншими організаційними компонентами курсів**, до яких відносимо:

- Мотиваційно-цільовий компонент модуля (мотиви і цілі, дидактичні та виховні завдання курсів).
- Умови проведення курсів (матеріально-дидактичні, соціально-психологічні, культурологічні та санітарно-гігієнічні).
- Змістовий компонент модуля (зміст навчальної програми).
- Структура курсів.
- Методичний компонент модуля (методи навчання).
- Компонент модуля організаційних форм навчання.
- Вирішення завдань розвитку та саморозвитку як педаголективу, так і окремої особистості.
- Контрольно-діагностичний компонент модуля (діагностування та оцінювання діяльності педаголективу та особистості вчителя).
- Оцінка діяльності викладачів.
- Оцінка діяльності слухачів курсів.

Визначено також і принципи процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів [10].

Висновки

Встановлено, що процес навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів активно відбувається тоді, коли дії слухача керуються свідомою метою оновити та засвоїти певні знання, вміння та навички.

чання та самоконтролю слухачів. Він здійснюється за допомогою усних, письмових, лабораторних, практичних занять, самостійних домашніх графічних завдань, заліків т.ін.

Контроль і самоконтроль забезпечують функціонування зворотного зв'язку в процесі навчання – отримання викладачем інформації про ступінь ускладнення, про якість поетапного розв'язання задач навчання, про типові недоліки. Зворотний зв'язок викликає необхідність коригування, регулювання процесу навчання, внесення змін у методи, форми і засоби навчання, наближення їх до оптимальних. Регулювання процесу проводиться не тільки викладачем, але й слухачами (саморегулювання своїх дій т. ін.).

6. *Результативний компонент* передбачає оцінку викладачем і слухачем досягнутих у процесі навчання результатів, установлення відповідності їх поставленим навчальним завданням, з'ясування причин, виявлення відхилень, проектування нових завдань, що враховують і необхідність виправлення знайдених недоліків у знаннях та вміннях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельський С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высш. шк., 1990. – 368 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
3. Баранов С. П. Сущность процесса обучения. – М.: Просвещение, 1981 – 143 с.
(Див. с.97) * * *
7. Блонский П. П. Избр. психолог, произв. – М., 1964. – С. 231.
8. Васьков Ю.В. Анализ урока як складова експертизи цілісного педагогічного процесу // Імідж сучасного педагога. – П.: АСМІ. – 2001. – №№ 3-4. – С.92-93.
9. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. В сб.: "Исследования мышления в советской психологии" – М., 1966. – С. 236 - 242.
10. Гулімовський А.В. Застосування методу моделювання в управлінні школою: Методичні рекомендації на допомогу керівникам шкіл, працівникам відділів освіти і методичних кабінетів. – Вінниця, 1993. – 32 с.
11. Зубко А.М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ЦППО АПН України. – К., 2002 – 22 с.
12. Краевский В. В. Проблемы научного обоснования обучения (методический анализ). – М., 1977. – С. 50 -51.
13. Лернер ИЛ. Процесс обучения и его основные закономерности. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
14. Литвинов В.Д. Латинсько-український словник. – К.: Українські пропілеї, 1998. – 712 с. – (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).
15. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сквороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.
16. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженого наказом Міносвіти України від 2 червня 1993 р. № 161 і зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 23 листопада 1993 р. № 173.
17. Пономарев Я.А. Знание, мышление и умственное развитие. – М., 1967. – 196 с.

Управління
школою

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ

В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**Лідія
НИКОЛЕНКО**

Доцент кафедри
теорії і методики
післядипломної
педагогічної освіти
ЦНППО, кандидат
педагогічних наук

Розвиток сучасного суспільства обумовлює формування такої парадигми в післядипломній педагогічній освіті, яка сповідує гуманістичні цінності, сприяє професійно-особистісному розвитку кожного педагога, передбачаючи перехід до принципово нових дидактичних теорій та технологій. Основні тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти передбачають інтегративний підхід до побудови змісту освіти, формування цілісної системи загальноосвітніх та фахових знань.

Особливості реформування післядипломної педагогічної освіти на сучасному етапі передбачають зростаючу тенденцію до інтеграції. Оскільки життя в суспільстві та світогляд людей за своїм змістом мають інтегрований характер, то і система післядипломної педагогічної освіти повинна також мати інтегрований підхід, який сприятиме не лише засвоєнню інформаційного змісту окремих дисциплін, а й формуватиме педагога як людину культури.

Стратегічним напрямком післядипломної педагогіч-

ної освіти є розробка персоніфікованої системи післядипломної освіти, яка надавала б кожному педагогу широкі можливості для оновлення, удосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки, забезпечення модульно-розвиваючого, проблемно-діалогічного інтерактивного характеру навчання на інтегративній основі.

Методологічним принципом перебудови системи післядипломної педагогічної освіти за сучасних умов розвитку освіти є принцип інтеграції, який забезпечує реалізацію інших принципів (неперервності, демократизації, гуманізації, системності, регіональності тощо) (В.Н. Максимова).

Освітні цілі інтеграції знань спрямовані на формування цілісної системи знань слухачів, єдиної картини світу, наукового світогляду. Інтеграція сприяє подоланню розрізненості знань, значно усуває невміння оперувати знаннями, приводить до значного скорочення обсягу знань, сприяє забезпеченню єдності особистісно-орієнтованого та інтегративних підходів до професійної культури педагога.

Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти на основі принципу

інтеграції зумовлює необхідність опанування новими технологіями розвитку професіоналізму педагогів. Провідна роль надається активним формам роботи, проблемним методам, які засновані на створенні проблемних ситуацій, активній пізнавальній діяльності слухачів. У системі післядипломної освіти на основі принципу інтеграції педагоги набувають умінь взаємодії у спільній діяльності, можливість спілкування дозволяє створювати атмосферу взаємоповаги, взаєморозуміння, тим самим створюючи умови для взаємодії.

Отже, одним з напрямів вирішення даної проблеми є інтегративний підхід у системі післядипломної освіти, який відбувається за різними напрямками: науковому, навчальному, науково-методичному. Тенденції до інтеграції в освіті наростали відповідно до розвитку інтегративних процесів у науці, техніці та виробництві, проте педагогічний процес інтеграції значно відставав від наукового та виробничого. З'явилась необхідність розглядати інтеграцію навчальних предметів у контексті теорії змісту загальної освіти і в зв'язку ієрархічністю її структури (М.М. Берулова).

Аналіз особливостей інтеграції науки дозволяє визначити ті загальні тенденції її розвитку, які повинні знайти повне та глибоке відображення у процесі післядипломної освіти. Під впливом науки відбувається реконструкція навчальної теми, виділяються базові знання та зв'язки з іншими формами суспільного буття, практикою. Тому *потребують уваги* не лише розвиток інтегративних ідей взагалі, а й розробки окремих аспектів інтеграції: пізнавального, політехнічного, екологічного, часового (О.С. Дубинчук).

У змісті післядипломної педагогічної освіти інтеграція здійснюється злиттям в одному курсі, темі елементів різних навчальних предметів шляхом широкого дисциплінарного підходу. Сучасна наука все більше формується як цілісна система, структур-

но впорядкована за проблемами, а не лише предметним принципом.

Педагог повинен будувати свою діяльність на основі загальної ерудиції, керуючись такими ціннісними орієнтаціями, котрі пов'язують його особисту професійну діяльність із загальним розвитком суспільства. Адже найпершим завданням професійної освіти є соціалізація особистості. Теорія соціалізації є соціально значущою міждисциплінарною теорією, що інтегрує у собі знання ряду наук (педагогіки, психології, соціальної психології, етики, естетики, соціології та ін.). Можливості реалізації ідей гуманізації навчання в післядипломній освіті здійснюються на основі модульної системи, кооперованого та інтегрованого навчання, міждисциплінарного підходу до його організації.

Для впровадження інтегративних процесів в післядипломну педагогічну освіту *необхідно розглянути способи інтеграції як основу сукупність педагогічних дій*, орієнтованих на розвиток тієї чи іншої форми інтеграції. До механізму впровадження інтеграції в навчальний процес можна також віднести *прийоми інтеграції* – логічні операції, що приводять до взаємодії різнорідних елементів процесу навчання (різні види узагальнення, аналіз педагогічних об'єктів, екстраполяції, конкретизації, моделювання тощо). До засобів інтеграції відносять і систематизацію наукових понять, реалізацію ідей наступності знань, акцентування перспективних та ретроспективних ліній розвитку науки, використання проблемного викладу навчального матеріалу (О.Є. Мисечко). Розглядаються різні напрями інтеграції, такі як *горизонтальний* (у межах курсу для усунення паралелізму та дублювання) і *вертикальний* (для вдосконалення навчального процесу в цілому). *Форми інтегративних процесів* характеризують зміст, функції завдань. Зокрема до основних форм інтеграції відносять: *предметно-образну* (формування цілісних уявлень про

об'єктивну діяльність), *понятійну* (об'єднання сукупності даних про об'єкт і пояснення їх з позиції наук), *світоглядну* (об'єднання різних сукупностей фактів, гіпотез, законів і теорій), *діяльнісну* (об'єднання різних видів діяльності) та *концептуальну форми* (світоглядних, теоретичних і практичних елементів). До форм інтеграції відносять також *внутрішньопредметну, міжпредметну, інформативну, інституційну, психологічну та філософську*. Важливою умовою ефективного навчання є інтеграція знань у різноманітних формах, на різних рівнях (інтегровані заняття, семінари, конференції, комплексні завдання тощо).

Впровадження інтегрованих методів навчання та інтеграції змісту знань, *вимагають* у свою чергу, *вдосконалення та перегляду існуючих форм навчання*. На перше місце, крім інтегрованого заняття виводять такі заняття, як *інтегровані семінари, тематичні дискусії, „круглі столи”, виїзні практичні заняття, заліки, управлінська практика*. У системі післядипломної педагогічної освіти зі слухачами проводяться консультації, дискусії, використовується метод моделювання – спроектувати модель певної педагогічної системи, тобто визначити мету, зміст, форми та методи її, передбачати результати розвитку учнів, визначити критерії результативності даної системи. Інтегративному підходу сприяє управлінська практика, яка допомагає слухачам самостійно зінтегрувати психологічні, педагогічні, методичні знання, відпрацювати всі елементи нової освітньої практики. Керівник практики допомагає педагогам всебічно проаналізувати ступінь реалізації ідеї, визначити досягнення та недоліки, з'ясувати їх причини. Велика увага приділяється формуванню умінь педагогів до самоаналізу власної діяльності, а це спонукає до *самоосвіти*, як зазначав *Е. Фромм, педагог є водночас творцем норм і їх виконавцем*.

Для формування педагогічної культури передусім необхідно сформувати

знанняву основу, яка слугує для розвитку особистісних та професійних якостей педагога, *для перетворення знань у переконання*.

Основну ідею професійно спрямованої інтеграції *складає навчання за інтегрованими блоками*, які відображають різні аспекти загальної та професійної компетентності педагогів. Ці інтегровані блоки можуть мати модульний характер. Прикладом такого інтегрованого блоку може бути блок, який містить основи культурології, ділової української мови, педагогіки та психології.

Проблемне, розвивальне, блочне та модульне навчання є основою для впровадження ідей інтегративного навчання у післядипломній педагогічній освіті. *Проблемне навчання* засноване на створенні особливого виду мотивації – проблемної, тому потребує адекватного конструювання дидактичного змісту матеріалу, який повинен бути поданий як ланцюг проблемних ситуацій. Викладач використовує такі методичні прийоми для створення проблемних ситуацій:

- підводить слухачів до протиріч і пропонує їм самим знайти спосіб його розв'язання;
- проводить зіткнення протиріч практичної діяльності;
- висловлюються різні погляди на одне і те ж питання;
- пропонується розглянути явище з різних сторін;
- стимулюються порівняння, узагальнення, висновки із ситуації;
- ставляться різні запитання (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку міркувань).

Створивши проблемну ситуацію, викладач спрямовує слухачів на її розв'язання, організовує пошук розв'язання. Таким чином, слухач ставиться в позицію суб'єкта свого навчання і, як результат, у нього утворюються нові знання, він володіє новим способом дій. Труднощі керування проблемним навчанням у тому, що виникнення проблемної ситуації – акт індивідуальний, тому від викладача вимагається використання

інтегративного, диференційованого та індивідуального підходу.

Оволодіння слухачами необхідними знаннями можна забезпечити на високому рівні лише на основі ущільнення, взаємопроникнення тем навчального процесу. *Ми виходимо з визначення інтеграції як процесу взаємодії елементів, що супроводжується встановленням, удосконаленням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів* (Козловські І.).

Отже, *інтеграція — це основний інструментарій формування цілісної системи знань, спрямованих на розвиток загальної та професійної культури педагога.*

Інтеграція важлива на етапі складання навчально-тематичних планів та програм курсів підвищення кваліфікації всіх категорій педагогічних працівників. Інтегративний підхід передбачає координацію соціально-гуманітарної підготовки: *перший блок* включає філософію освіти, соціологію, політологію, *другий блок* — українознавство, ділову українську мову, *третій блок* — правове забезпечення діяльності закладу освіти, безпеку життєдіяльності, енергозбереження та екологію.

Така інтеграція сприяє формуванню філософської культури мислення, вчить педагогів бачити світ у взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Інтегративний підхід функціональної складової передбачає координацію цілей психолого-педагогічної підготовки: психолого-педагогічної основи управління навчально-виховним процесом, де інтегруються психологія, педагогіка, управлінська діяльність. Інтеграція цього блоку буде сприяти ефективному використанню здобутків психолого-педагогічної науки на сучасному етапі, розвитку розумових здібностей, індивідуальних характеристик та формуванню творчо мислячого педагога.

Отже, інтегративний підхід у післядипломній педагогічній освіті передбачає переорієнтацію освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед світу культури, світу людини, світу дитини. Функціональна складова формує основу інтегративного блоку, а його основна функція полягає у забезпеченні педагогічної, психологічної, управлінської культури.

Таким чином, у сучасних психолого-педагогічних і методичних дослідженнях проблеми інтеграції розкрито її комплексний багатоаспектовий характер. Він визначається спільними цілями навчання, структурою змісту освіти, методами, формами і засобами навчання, виконує методологічну, конструктивну і формуючу функцію.

Характерним є виникнення нової якості, що є однією з найважливіших ознак інтегрованого знання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк О. Концептуальні засади професійно спрямованої інтеграції гуманітарних знань студентів технічних університетів// Педагог професійної школи. Збірник наукових праць. Вип. 4. К.: Науковий світ, - 2003. с. 5 – 10.
2. Козловська І. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи (дидактичні основи): Монографія. (За ред. д.п.н. С.У.Гончаренка. — Львів: Світ, 1999. — 302 с.
3. Кремень В. Освіта і наука України. К.: Грамота — 2003р.
4. Максимова В.Н. Концептуальні основи підвищення кваліфікації керівних кадрів профтехобразования // Перспективи розвитку системи підвищення кваліфікації керівників шкіл: Метод. рекомендації (Сост.: Тонконога Е.П., Кричевский В.Ю., Лебедева С.С.) НИИ общего образования взрослых АПН СССР. — Л. 1989. — с. 13 — 14.
5. Ніколенко Л.Т. Особистісно орієнтований підхід у підвищенні кваліфікації педагогів. Директор школи, ліцею, гімназії К., — 2003 — с.103-106.

Управління
школою

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ ФУНКЦІЙ КЕРІВНИКА

Загальні функції управління наповнюються певним змістом тільки при їх застосуванні для рішення завдань існування конкретної системи (наприклад, загальноосвітнього навчального закладу) [6].

Сукупність цих завдань складає зміст управлінської діяльності адміністрації школи, педагога, учня, й утворює їх цільові функції [5].

Кожна цільова функція в управлінському процесі проходить всі його етапи (збір та аналіз інформації, визначення критеріальної моделі результату, передача

мети та її адаптація до умов виконання, організація діяльності для досягнення мети, встановлення комунікативних зв'язків з поточним коригуванням, контроль результату, прогнозування подальшого розвитку).

Формування і взаємозв'язок цільових функцій управління загальноосвітнім навчальним закладом можна представити схематично (див. мал. 1) [4, с.107].

Розвиток цільових функцій обумовлюється їх кількісними і якісними змінами.

Кількісні зміни протікають під впливом внутрішніх факторів переосмислення та усвідомлення сутності кожної функції і вимогами введення нових напрямків діяльності при зміні профільності школи, або зміщення

рівноваги в централізації чи децентралізації управління, що вимагає перерозподілу цільових функцій.

Якісні зміни відбуваються під впливом змін у зовнішньому середовищі, які висувають нові завдання перед школою, котрі раніше школа не виконувала.

В умовах входження нашої країни в ринкові відносини природно змінюються цілі і завдання управління загальноосвітнім навчальним закладом. Так, з'явилися завдання, які вимагають урахування зовнішніх зв'язків загальноосвітньої середньої школи, прогнозування її розвитку, створення умов для процесів самоорганізації і самоуправління керованих об'єктів, небюджетного фінансування цієї сфери діяльності тощо [2;3].

Це, у свою чергу, викликає появу нових підходів, способів і засобів реалізації загальних функцій управління.

Сучасне управління передбачає розвиток кооперації праці, стратегічне планування, яке допускає поточне переформулювання цілей, в ієрархічній вертикалі контакт з нижчим та вищим рівнями, які безпосередньо стикаються, не втручаючись у справи більш віддалених шаблів, оптимальне поєднання управління і самоуправління.

Так, наприклад, ще до недавнього часу процес шкільного управління ми характеризували п'ятьма функціями: педагогічний аналіз, планування, органі-

**Галина
СЕЛЬНИКОВА**

Кандидат педагогічних наук,
професор
Центрального
інституту після-
дипломної освіти
АПНУ України

Примітка редакції:
стаття подається зі
скороченнями

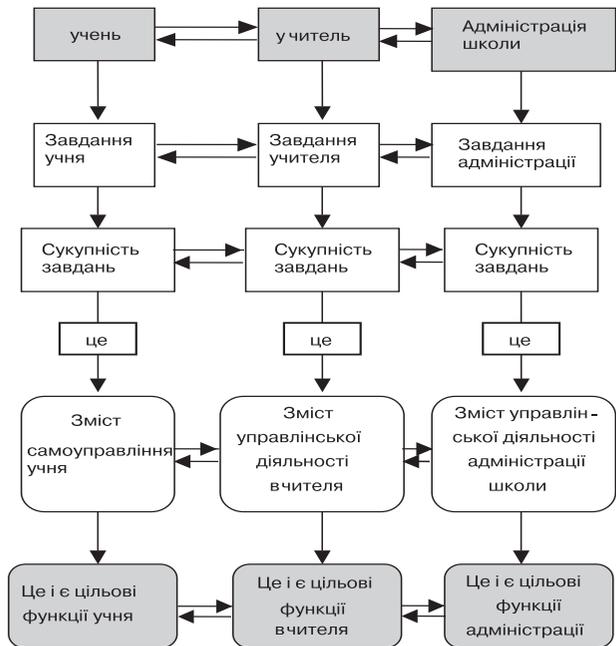
зація, контроль, регулювання. Зараз ми визначаємо, що простого педагогічного аналізу занадто мало для управління сучасною школою, яка існує в нестабільних умовах. Тому необхідно аналізувати не тільки внутрішній стан школи, а й вміти визначити причини перетворення через аналіз зовнішніх зв'язків школи і впливів зовнішнього середовища. Шляхом визначення внутрішніх та зовнішніх збуджуючих факторів можна одержати необхідну інформацію для поточного коригування і прогнозування розвитку школи. Отже, функція педагогічного аналізу в сучасних умовах доповнюється і збагачується, тому що передбачає не тільки пошук недоліків, але й невикористаних резервів, які створюють основу прогнозування розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Це дає змогу визначити мету управління. Тому першу функцію доцільно назвати "цілевстановлення і прогнозування" і визначити такі складові цієї функції: внутрішній і зовнішній аналіз умов існування школи та поточного стану її діяльності; визначення мети і завдань діяльності школи, перспективних ліній її розвитку, шляхів поточного коригування роботи, способів вимірювання проміжних та кінцевих результатів.

Функція планування модернізується, вбираючи в себе цільове стратегічне планування. Стратегічний план визначає методи досягнення заданих цілей. При остаточному виборі загального підходу конкретизуються цілі окремих операцій, тільки після цього виз-

начаються виконавці, і перед ними висувуються завдання. Цільовий підхід допомагає конкретизувати завдання і послідовність їх виконання за допомогою побудови дерева цілей. При цьому визначається декілька варіантів стратегії в залежності від розвитку ситуації. Використання альтернативних варіантів забезпечує можливість поточного переформулювання цілей. Для досягнення висунутої мети розробляється модель бажаного результату, визначаються її параметри і критерії вимірювання. Таку функцію краще назвати "планування і програмування".

Функція організації управління перетворюється шляхом розробки процесів поєднання вертикального, горизонтального управління і самоуправління. Це можливо здійснити через встановлення оптимального співвідношення зовнішнього управління і самооргані-

Мал. 1
Формування і взаємозв'язок цільових функцій суб'єктів управління загальноосвітнім навчальним закладом

зації керованої системи. Таке перетворення передбачає знання мотивів, потреб, інтересів і цінностей людини, вміння забезпечувати умови для створення певної мотиваційної сфери, кооперацію дій керівника і підлеглих (вчителя і учнів, адміністрації і вчителів тощо). Поступово висуваються завдання створення мотиваційної школи через мотиваційне управління.

Сучасними способами створення мотивів є матеріальне або моральне стимулювання і забезпечення умов для реалізації власних інтересів виконавців. Останнє дає найкращі результати в педагогічній практиці.

Таким чином, процес організації супроводжується діями керівника по створенню мотиваційної основи праці виконавців. Тому цю функцію краще назвати “організація і мотивація”.

Сучасне управління поєднує функції контролю та регулювання. Сьогодні ми виділяємо два види контролю: “м’який” – моніторинговий і “жорсткий” – за кінцевим результатом. Моніторинговий контроль проводиться з метою поточного коригування процесів, які відслідковуються (розвиток школи, робота вчителя, учня, ефективність навчально-виховного процесу, ін.). Жорсткий контроль передбачає заміри тільки кінцевих результатів і визначення їх відповідності встановленим стандартам. У цьому випадку коригування проводиться за результатом.

На нашу думку, моніторинговий контроль поступово займає місце інспектування, замінюючи не тільки мету, форми і методи перевірки, а й суб’єкти контролю. У процесі здійснення державного контролю спостерігається поступове введення самоналізу і самокоригування. Однак потребує спеціального дослідження встановлення оптимального співвідношення зовнішнього контролю та самоконтролю.

Основною формою жорсткого державного контролю нормативно проголошена атестація шкіл. Ми визначаємо дві складові атестації: контроль діяльності керованого об’єкта за кінцевими результатами та державне визнання рівня діяльності цього

об’єкта і його статусу. Атестація шкіл потребує подальшого теоретичного обґрунтування та науково-методичної розробки, оскільки запропоновані Міністерством освіти і науки України орієнтовні критерії оцінки діяльності загальноосвітніх навчальних закладів не зовсім відповідають вимогам часу своїм обтяженням ємністю традиційних психолого-педагогічних підходів у якісному й кількісному визначенні показників, що посилює рутинну роботу при самоатестації й експертній оцінці діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (Наказ МОН України за № 352 від 06.06.2003р.).

Отже, на сьогодні створена й розвивається нова система державного контролю за діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів в Україні, яка передбачає контроль для поточного регулювання й саморозвитку, тому функцію доцільно назвати “контроль і регулювання”.

Для завершення характеристики функцій управління висловимо свої міркування щодо їх класифікації. На наш погляд, класифікація функцій потребує деякого уточнення. Ті загальні функції, якими ми звикли користуватися, звичайно виділяються за логікою діяльності. Логіка діяльності має такий вигляд: мотив (навіщо робити? Яку потребу задовольняє?), мета (що робити?), план, організація (як робити?), контроль, регуляція (чи так виходить?), результат (що вийшло?). Виходячи з цього, можна виділити функції мотивації, цілевстановлення, планування, організації, контролю, регулювання, оцінки результату. Така послідовність функцій закріплюється при самоуправлінні. При зовнішньому управлінні мотивація стає складовою організаційної функції, про що вже згадувалося раніше. Це функції, локалізовані частковою метою.

Логіка діяльності – це зовнішня сторона цього процесу. Є ще внутрішнє сутнісне його наповнення. Діяльність не може здійснюватися без її предмета (з чим діяти?) і без “запуску”, налагодження діяльності багатьох людей по досягненню спільної мети (як зіткнути, сполучити їх дії?

Як налагодити “перетікання” дій одна в одну? Куди спрямувати дії?).

Предметом діяльності управління є інформація. Кожна функція потребує своєї конкретної інформації, обробка якої становить аналіз, порівняння складових, перегрупкування, узагальнення, ін. Саме обробка інформації дає відповіді на запитання, як “запустити” і налагодити діяльність людей у потрібному напрямі. Особливістю діяльності є народження інформації в її процесі. За допомогою встановлення зворотного зв'язку можна завжди отримати інформацію про стан справ, дізнатися те, чого раніше не знав і не міг знати, бо не була проведена відповідна діяльність. Для одержання відповіді треба спочатку поставити питання. Отже, щоб встановити зворотний зв'язок, спочатку треба налагодити прямий. Одиначний цикл “прямий – зворотний зв'язок” у спрощеному вигляді є комунікацією.

Комунікативний зв'язок дозволяє встановити напрям подальшого “перетікання” дій і, при необхідності, перерозподілити функції або провести перестановку виконавців, або додатково забезпечити процес зовнішньою інформацією, обладнанням, людьми тощо. Саме ці дії складають сутність коригування, координації, кооперації, а всі разом – становлять процес керівництва. Тобто, керівництво – це внутрішній процес поточного вироблення інформації на основі комунікативного зв'язку, її обробки і, в разі необхідності, наступного перерозподілу виконавців, їх функцій, до оснащення їх діяльності. Це як “внутрішнє управління” в загальному управлінському процесі. Управління потребує не тільки внутрішньої, але й зовнішньої інформації. Тому треба дбати про загальний процес інформаційного забезпечення управління. Отже, на основі вищевикладеного, можна поділити загальні функції управління на основні (стрижневі) та локалізовані певним циклом дій у межах конкретної мети (планування, контролю тощо). Треба відзначити, що локалізований цикл неминуче повторюється у виконанні

кожної функції при здійсненні всього управлінського циклу. Тобто і основні, і локальні функції мають наскрізний характер, який відрізняється індексом циклічності.

До основних (стрижневих або просто основних функцій) ми відносимо такі функції: інформаційного забезпечення; встановлення комунікативних зв'язків; перетворення інформації; керівництва.

До локалізованих, або циклічно-локалізованих ми відносимо функції: цілевстановлення і прогнозування; планування і програмування; організації і мотивації; контролю і регулювання.

Все це можна зобразити таким чином (див. мал. 2) [4, с.79].

Таким чином, узагальнені функції забезпечують загальну основу управління, його предметну та діяльнісну сторону й віддзеркалюють внутрішню сутність діяльнісного процесу.

Загальні функції розкривають зміст управлінського процесу і відбивають логіку, складові компоненти діяльності.

Слід визначити, що поєднання двох функцій в одну з подвійною назвою показує подвійну мету такої функції і закономірний зв'язок між діями, спрямованими на досягнення як однієї, так і іншої мети.

Так, відповіді на питання: “що робити далі?”, “як буде розвиватися об'єкт?”, “який напрямок буде перспективним?” – неминуче приводять до визначення мети.

Відповіді на питання: “Яким воно повинно бути?”, “Якими способами це здійснити?” – приводять до розробки моделі, її параметрів, критеріїв і механізму здійснення. Далі визначаються виконавці і терміни виконання, способи встановлення зворотного зв'язку, ін. Тобто здійснюється програмування і планування. Організація і мотивація, як вже зазначалося, забезпечують виконання плану. Оскільки управління здійснюється в системі “людина – людина”, ми виділяємо як обов'язковий компонент мотивацію.

Функції контролю і регулювання виконуються як за процесом, так і за результатом. Тобто, процес виконан-

Мал. 2.
Класифікація функцій управління ЗСО (у т.ч. керівника загальноосвітнього навчального закладу).

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія. – К.: Логос, 1998. – 140 с.
2. Єльнікова Г.В. Використання Excel у процесі діагностики управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу // Комп'ютер у школі та сім'ї. – К., 2003, № 6. – С. 42-47.
3. Єльнікова Г.В. Моніторинг діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу // Директор школи ліцею гімназії. – № 1. – К., 2003. – С. 97.
4. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. Монографія. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
5. Єльнікова Г.В. Розвиток цільових функцій управління на різних рівнях організації загальної середньої освіти // Імідж сучасного педагога. – № 3 (7) Полтава: ПДПУ, ОУПОПП, 2000. – С. 9-11.
6. Єльнікова Г.В. Функції управління загальною середньою освітою // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – Миколаїв: ОІУВ, №2 (12), 2000. – С. 76-79.
7. Зайченко О.І. Наукові засади реформування управлінської діяльності районного відділу освіти в сучасних умовах / Автореф. дис. канд. пед. наук. – К.: Інститут педагогіки АПН України, 1998. – 20 с.
8. Луначек В.Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій / Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 2002. – 20 с.
9. Народное образование в СССР // Сборник нормативных актов. – М.: Юрид. лит., 1987.
10. Шаркунова В.В. Соціальне управління та концепції педагогічного менеджменту в загальноосвітній школі / Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1998. – 16 с.

ня неодмінно супроводжується порівнянням реального стану з запрограмованим. При необхідності проводиться поточна корекція. Так само здійснюється контроль за результатом діяльності і робиться висновок про ступінь відповідності реального результату запрограмованому. Регулювання за результатом відбувається шляхом прогнозування подальшого розвитку і встановлення нової мети.

У розвитку засобів контролю починає застосовуватися комп'ютерна техніка, хоча обмеженість фінансування не дозволяє забезпечити комп'ютерами та комп'ютерною мережею всі загальноосвітні навчальні заклади України.

Опитування близько 400 директорів загальноосвітніх навчальних закладів засвідчило, що тільки 40% з них використовують комп'ютери в управлінській діяльності. Проте саме “зняти” або зменшити рутинність управлінської діяльності, посилити оперативність у прийнятті управлінських рішень можливо за умови використання комп'ютерної техніки для автоматизації всіх розрахунків, кількісного визначення показників, побудови відповідних діаграм, встановлення тенденцій у динаміці змін освітніх процесів тощо [8].

Отже, зазначені вище функції є достатніми, охоплюючими весь одиничний цикл управління. Бачення цих функцій саме в такому контексті зробить управлінську діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу більш сучасною, критеріальною і цілеспрямованою.

ПРОТИ ТЕЧІЇ РІКИ, ДЕ ТИ КЕРМАНИЧЕМ НА ЧОВНІ

Управління
школою

Шановний колего, гадаю, Вам не важко уявити цю ситуацію, бо, образно кажучи, ми з вами у цьому човні під назвою „ШКОЛА” повсякденно долаємо директорські будні. Зайве пояснювати чому на човні проти течії — злиденне бюджетне фінансування, відсутність перспективної національної політики щодо освіти, консерватизм суспільних уявлень про можливі освітні моделі та їх варіативність, недостатня психологічна підготовка вчителів до роботи в абсолютно нових умовах, а відтоді, й за новими правилами, недалекоглядність можновладців у визначенні стратегічних пріоритетів держави, директорська залежність від чиновництва... Є сенс продовжувати? Впевнена, що це не конструктивно, бо відбирає багато сил, які знадобляться для мудрого кермування човном (хочете — судном школи по річці життя), долаючи пороги й перешкоди, ми не маємо права чекати, коли хтось інший прокладе форватор, — „нам своє робить”. Якщо не ми, то хто? От і ділимося одне з одним своїми думками, напрацюваннями і міркуваннями, бо професійне спілкування — найкоротший шлях до фахового усвідомлення власних дій. Це можливо завдяки нашому журналу.

Маю потребу поділитися з вами, шановні колеги, семирічним досвідом, Київ-

ської гімназії №30 „ЕкоНад” у перетворенні, переростанні виховного заходу, що планувався як форма роботи, у невід’ємну складову гімназійного життя. Мова піде про класні презентаційні акції „Ось ми які!” Не поспішайте відкладати журнал з висновками: „Теж мені новина! Чого тільки не презентують у наш ринковий час!” Давайте краще разом поміркуємо з приводу наших еконадських презентацій.

Почнемо з назви. Назва — це не так просто, як може деякому спаде на думку. Назва „Ось ми які!” — принципова, бо, *по-перше*, декларує особистісний підхід, а *по-друге*, творить з цих особистостей команду, об’єднану словом „ми”; *по-третє*, окличний характер вислову програмує на успіх, мажорний лад. Погодьтеся, непоганий заспів для будь-якої справи. А якщо на останок додати що стилістично-розмовне забарвлення фрази надає їй *характеру довірливої відвертості*, буде зрозуміло, що назва прижилася в гімназії і достойно номінує те явище, про яке йтиметься далі. Наведу варіант трактування цього поняття, задекларований учнями ІІ-Б (7-ого) класу в афіші. З їх погляду: Презентація — це Почуття, Розум, Емоції, Знання, Екзамен,

Лілія
ДОНСЬКА

Директор гімназії
№ 30 „ЕкоНад”
м. Києва

Управлінська
команда,
вчителі та учні
гімназії — на
4-й сторінці
обкладинки
журналу

Директор школи, діцею, гімназії № 5/2004

Натхнення, Такт, Абстрактність, Церемонія, Ілюзія, Ясність.

Думаю, варто прийняти цю трактовку за робочу гіпотезу та дещо її розвинути.

Зауважу, що презентації припадають на другий семестр, вони відбиваються не лише на житті кожного класу, а й гімназії в цілому. Щосуботи можна стати учасником, або активним помічником чи вболівальником класу, що презентується.

Структурно презентація складається з двох частин: навчальної та мистецької. Щорічно у визначений час кожен клас опиняється в центрі уваги гімназійного загалу, стає героєм дня, предметом обговорення прихильників і шанувальників, учнів, батьків, вчителів, мешканців мікрорайону, колишніх випускників, бабусь та дідусів. Треба бути гідним такої уваги, інакше кажучи, її треба заслужити, а для цього необхідно багато працювати. Такого „простого” висновку доходять учасники презентацій, незалежно від життєвого досвіду, віку.

УРОЧНА ЧАСТИНА АКЦІЇ

Отже, про навчальну, а точніше про урочну частину акції. Це уроки в класі, на які запрошуються всі бажаючі. Як правило, у більшості своїй це батьки презентантів, які в такий спосіб долучаються до маловідомого боку життя своїх дітей, бачать їх у роботі, яку вони уявляли лише з власного вже застарілого школярського досвіду.

Які ж це уроки? Сучасні. Уроки, де по-справжньому талановиті гімназійні вчителі використовують інтерактивні педагогічні технології, залучаючи не тільки учнів, а й присутніх до співвідкриття Її Величності наукової істини. Впевнена, що вам близьке таке осяйне відчуття.

Не вдаючись до систематизації, наведу лише деякі з цьогорічних уроків: математична абетка у 3-х класах; інтегровані уроки з читання та образотворчого мистецтва у 2-Б та з математики з економікою у 2-В; фізичне виховання „Ця цікава фізкультура” у І-В (5) класі; економічний бліц-турнір у ІІІ-В (7) класі; подорожі в країну „Морфологія” та країну „Атмосфера” у ІІ-Б (6) класі; урок-конференція „Наші наукові здобутки” у випускному класі; ділова гра з політології „Вибори – це вибір майбутнього” у VI-х (10) класах; програмні уроки з математики, біології, хімії, інформатики та іноземних мов, які ставлять за мету виховання у батьків поваги до інтелектуального світу як учня, так і вчителя.

Спілкуючись з батьками після таких уроків, переконалися, що докорінно змінюється уявлення про сучасний урок, характер роботи нинішнього вчителя та його взаємини з учнем. Дух партнерства, який панує в гімназії, захоплює всіх учасників презентаційних уроків, викликає повагу до роботи, вчителя, учнів. А все разом працює на створення в сім'ї атмосфери взаєморозуміння та взаємоповаги до роботи кожного.

МЕТОДИЧНА АКАДЕМІЯ

Хотілося б зауважити, що *підготовка до таких уроків – справжня методична академія*. Міркуйте, на першому етапі підготовки робоча група з членів методичної ради спільно з куратором визначає, які саме уроки (курси за вибором, спецкурси, студії, наукові секції) будуть показані цього року. Важливо визначити, що є актуальним зараз саме для цього віку. Потрібно зауважити, що перший в гімназійному житті учнів презентаційний урок обов'язково проводить куратор незалежно від свого фаху. Таким чином у батьків одразу формується позитивне враження про куратора як вчителя-фахівця. Воно має перерости в почуття довіри, без якого неможлива плідна співпраця гімназії з родиною.

Далі спільно обмірковується зміст та форма проведення уроку, як активувати сильні сторони вчительської індивідуальності і нейтралізувати недоліки. Для цього треба, як мінімум, знати, а, як максимум, розвивати або позбавлятися, чому й послуговує гімназійний цільовий проект *„Творча особистість. Учень та вчитель”*. Згадую робочі моменти, етапи підготовки і вкотре переконуюсь, що презентації стали не тільки традицією, органічним проявом педагогічного сенсу еконадського буття, а й стимулом для саморозвитку.

Наступним етапом виступає безпосередня підготовка, яка стимулює вчителя до творчого пошуку, осмислення напрацьованого, фахового зростання. І все це спільно з однодумцями зі свого студійного центру. Студійні центри „Світ”, „Поліглот”, „Дивослово”, „Промінь”, „Гармонія”, „Малюк” заслуговують на окрему розмову. Творча лабораторія вчителя в цій ситуації стає, здається, майже доступною для розуміння решті. Але ж ми не інші, не сторонні, ми учасники цього дивного процесу творення справжнього уроку. Пригадується випадок зі славним учителем-новатором радянських часів Є.М. Ільїним. Після уроку літератури по творчості М.Ф. Достоевського,

який буквально вразив своєю проникливістю (не хочеться в такій ситуації говорити „ефективністю”), на запитання колег, скільки часу вчитель готувався до нього, той лаконічно відповів: *„Усе життя”*.

УРОК, ЯКИЙ НЕМОЖЛИВО ПЕРЕДБАЧИТИ

І нарешті сам урок, який попри всі зусилля та підготовку неможливо передбачити, оскільки тут підключаються різноманітні чинники, над якими ми не владні, але мусимо враховувати: участь батьків, психологічний стан учителя, його фізичне самопочуття, настрої учнів, підтримка колег, погода, надійність технічних засобів та інше, що можна назвати примхами життя. Та найчастіше результат вартий докладених зусиль, бо приносить учителеві і учням віру у власні сили і переконаність, що й надалі задумане здійсниться, а заради цього, погодьтеся, варто попрацювати. Настрій в усіх піднесений, презентаційне журі, до якого входять шановані люди – члени методичної ради, батьківського комітету та учнівського парламенту, задоволене.

На фото: Методична виставка – традиція гімназійних педрад

МИСТЕЦЬКА ЧАСТИНА ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Та це ще не все. Довгоочікувані хвилини попереду, бо на черзі *мистецька частина презентації*. Що вони покажуть цього разу? Сюжет вистави та жанр тримаються в таємниці і не повторюються.

Цього року це були: концерт-презентація „Королівство кривих дзеркал, або один день із життя І-В (5) класу”; п'єса-фарс „13 стільців” VI-х (10) класів; гала-концерт І-А (5) класу; вистава-репортаж „На роliках по „ЕкоНаду” III-В (7) класу; казка-мюзікл „Золушок-Попелюшок” V-А (9) класу; концерт II-В (6) класу „Школа – весела сім'я”; мюзікл „Ромео і Джульєтта” IV-Б (8) класу; музична вистава „Курочка Ряба” 2-Б класу початкової школи; мюзікл „Вечори на хуторі поблизу „ЕкоНаду” 3-А тої ж початкової школи; етнографічна композиція „Прийди, весно красна”, яку підготували учні 2-Б; казкова вистава „Гармонія нашого класу” 3-Б; „Подорож експресом 4-А класу”.

На фото: Учні гімназії – учасники виставки

А ще виставки малюнків і поробок, фотовиставки, перегляд відеоматеріалів, спілкування в дружньому колі, – погодьтеся, варте багато чого.

РОЛЬ ДИРЕКТОРА

За традицією будь-яка презентація завершується виступом директора, де обов'язково звучать слова подяки на адресу всіх причетних до події та намічаються перспективи на наступний рік. Знаю, як чекають оцінки директора: що цього разу скаже саме про цей клас, як порівняє роботу з минулорічною, чи оприлюднить нові досягнення. Тут важко щось не помітити, бо робота класу оцінювалася презентаційним журі, тому таким *важливим є це директорське звертання – воно озвучує і водночас формує громадську думку, висловлює стратегію розвитку кожного класу і гімназії в цілому*.

Інколи після особливо вдалої, емоційно піднесеної презентації підкрадається думка про те, що краще просто не може бути, але швидко відступає і трансформується в нову – не можна зробити гірше в майбутньому, бо знаємо, як має бути.

ЯКИМ МАЄ БУТИ УЧИТЕЛЬ

І на останок, ще про один, як на мене, надзвичайно важливий аспект даної теми. Яким має бути справжній учитель, педагог, вихователь? Варіацій на цю тему більше ніж достатньо. Не претендуючи на абсолютну істину, зауважу, що в „ЕкоНаді” існує переконання, що для повної реалізації цієї категорії необхідне поєднання здатності до творчості, саморозвитку і самовдосконалення з умінням організовувати та організовуватись, тобто, використовувати надбання сучасного менеджменту. Саме в цьому поєднанні вбачається мені запорука результативності педагогічного процесу, і саме *таку здатність плакає, формує і розвиває така* (для нас без сумніву) наша **традиційна педагогічна дія – ПРЕЗЕНТАЦІЯ**.